

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1925.

Första kammaren.

Nr 34.

Lördagen den 23 maj f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollen för den 16 innevarande månad.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 107—109, andra lagutskottets utlåtande nr 29 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 68—70.

Föredrogs ånyo första särskilda utskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner nr 50 angående försvarsväsendets ordnande och nr 51 med förslag till värnpliktslag, ävensom i anledning av de inom riksdagens kamrar väckta motioner i dithörande ämnen.

Ang. försvarsväsendets ordnande.

Till första särskilda utskottets behandling hade, i fråga om ordnandet av rikets försvarsväsende och vad därmed ägde sammanhang, överlämnats Kungl. Maj:ts propositioner nr 50, angående försvarsväsendets ordnande, och nr 51, med förslag till värnpliktslag.

Därjämte hade till utskottet överlämnats ett flertal inom riksdagens kamrar i ämnet väckta motioner.

Utskottets nu föreliggande utlåtande var indelat i två avdelningar, nämligen I. Försvarsväsendets ordnande och II. Värnpliktslagen m. m. Utskottets hemställan under avdelningen I var avfattad i fyra särskilda punkter. Utskottets hemställan under avdelningen II var indelat i fem punkter, av vilka den första innehöll ett förslag till värnpliktslag.

Vid utlåtandet voro fogade ett flertal reservationer.

Rörande sättet för utlåtandets föredragning yttrade

Herr Ekman, Carl Gustaf: I avseende på föredragningen av första särskilda utskottets utlåtande nr 1 hemställes,

att utskottets hemställanden under avdelningen I. Försvarsväsendets ordnande och under avdelningen II. Värnpliktslagen m. m. föredragas i nu nämnd ordning vart för sig punktvis och, där så erfordras, momentvis;

att punkten 1 av utskottets hemställan under avdelningen I. företages till avgörande på det sätt, att först föredrages den under rubriken Lantförsvaret upptagna underavdelningen C. Härens organisation i fred på högre och lägre truppförband. Fästningar, därefter i ordningsföljd var för sig de övriga, med A och B samt D—J betecknade underavdelningarna under nämnda rubrik, därvid underavdelningen F må, i den mån så befinnes erforderligt, uppdelas i

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

de särskilda med 1—6 betecknade stycken, som behandla olika truppslag, vidare de under rubriken Sjöförsvaret upptagna underavdelningarna I—III, envar särskilt för sig, samt slutligen i ett sammanhang vad som förekommer under rubriken Flygvapnet;

att punkten 1 av utskottets hemställan under avdelningen II företages till avgörande på det sätt, att först föredrages utskottets förslag till värnpliktslag paragrafvis, varvid början göres med § 27 och rubriken förekommer sist, samt att därefter utskottets hemställan föredrages;

att lagtext icke må behöva uppläsas i vidare mån än sådant av någon kammarens ledamot påfordras;

att för den händelse utskottets förslag kommer att i en eller annan del till utskottet återförvisas, utskottet lämnas öppen rätt att i avseende å de delar, som blivit med eller utan ändring godkända, föreslå sådana jämkningar, som kunna föranledas av ifrågasatta ändringar i återförvisade delar;

att utskottet må äga att i avseende å bokstavs- och nummerbeteckning av underavdelningar i förslaget till försvarsväsendets ordnande samt av kapitel, paragrafer och moment i förslaget till värnpliktslag vidtaga de jämkningar, som påkallas av kamrarnas beslut; samt

att vid behandlingen av den del utav punkten 1 i utskottets hemställan under avdelningen I, som först föredrages, överläggningen må omfatta utlåtandet i dess helhet.

Herr **Julin**: Herr talman! Jag har givetvis ingen invändning att göra mot den föreslagna föredragningsordningen, men jag hemställer, med hänsyn till den erfarenhet vi gjorde för några dagar sedan vid en liknande föredragning, att denna föredragningsordning måtte anslås på lämpligt ställe här i kammaren.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad herr Carl Gustaf Ekman därunder hemställt.

Herr **talmannen** yttrade: Såsom kammaren hörde, skall föredragningen börja med punkten 1, avdelningen Lantförsvaret litt. C. *Härens organisation i fred på högre och lägre truppförband. Fästningar.* Till undvikande av missförstånd ber jag att för kammaren få framhålla följande:

Under den av mig nämnda rubriken har utskottet i motiveringen behandlat jämväl frågan om regementenas förläggningsorter. Jag har förnummit, att åtskilliga av kammarens ledamöter fått den uppfattningen, att frågan om regementenas förläggningsorter med anledning härav skulle behandlas under litt. C. Detta är emellertid naturligtvis, om man tänker rätt efter, fullkomligt omöjligt. Man kan icke besluta om ett regementes förläggningsort, innan man beslutat, att regementet skall finnas till. På grund därav anhåller jag, att de herrar, som önska framställa yrkande angående regementenas förläggningsorter, ville framställa dem under litt. F, som avhandlar frågan om lägre truppförband, varvid yrkandena komma att behandlas såsom förslag till ändringar i motiveringen. Således bör icke något tal om förläggningsorterna förekomma under litt. C.

Avdelningen I. Försvarsväsendets ordnande.

I propositionen nr 50 angående försvarsväsendets ordnande hade Kungl. Maj:t, under åberopande av ett vid propositionen fogat utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden den 20 februari 1925, föreslagit riksdagen att — under förutsättning av bifall till det förslag till ny värnpliktslag, som

innehölles i den nämnda dag avlätna propositionen nr 51 — besluta på sätt *Ang. försvars-
väsendets
ordnande.*
(Forts.)

De motioner, som väckts i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försvarsväsendets ordnande, kunde särskiljas i följande grupper, nämligen:

- 1) motioner, som avsågo försvarsorganisationen i dess helhet eller innefattade fullständiga förslag rörande någon huvuddel därav; samt
- 2) motioner, som avsågo detaljer i fråga om försvarsväsendets ordnande och berörde
  - a) det frivilliga skytteväsendet;
  - b) de lägre truppförbanden vid armén och deras förläggningsorter m. m.;
  - c) armémusiken;
  - d) arméns ecklesiastikstat m. m.;
  - e) arméns remonteringsväsende;
  - f) arméns reservpersonal;
  - g) vissa med rekryteringen av arméns fast anställda personal sammanhängande frågor;
  - h) ersättning åt kommuner till följd av indragning av truppförband;
  - i) övergången till den nya härordningen;
  - j) flottans ersättningsbyggnad;
  - k) flottans fredsorganisation m. m.;
  - l) kustartilleriet;
  - m) övergången till den nya marinorganisationen;
  - n) flygvapnet;
  - o) ekonomisk krigsberedskap m. m.;
  - p) vissa pensionsfrågor m. m.

Till förstnämnda grupp av motioner hörde, utom andra, herr Reuterskiölds m. fl. motion i första kammaren nr 214 och herr Lindgrens m. fl. därmed likalydande motion i andra kammaren nr 319, herr C. G. Hammarskjölds motion i första kammaren nr 240, herr Tryggers m. fl. motion i första kammaren nr 242 samt herr Lindmans m. fl. därmed likalydande motion i andra kammaren nr 343, herr Clasons motion i första kammaren nr 245, herr Hellbergs motion i första kammaren nr 247 samt herr Samuelssons m. fl. motion i andra kammaren nr 364.

Herr *Reuterskiöld* m. fl. och herr *Lindgren* m. fl. hade uti sina förenämnda motioner nr 214 och nr 319, med bifogande av nedannämnda reservation såsom förslag, hemställt, att riksdagen måtte, med godtagande för sin del vid innevarande års riksdag av de i herrar Reuterskiölds och Johanssons i Kälkebo reservation till 1924 års särskilda utskotts utlåtande nr 2 angivna grunder för en försvarsorganisation, utformad under beaktande av de i nämnda reservation framlagda synpunkter, avslå Kungl. Maj:ts förslag till försvarets ordnande och i skrivelse till Kungl. Maj:t, med anmälan om sitt beslut, anhålla om Kungl. Maj:ts godkännande därav.

I sin motion nr 240 hade herr *C. G. Hammarskjöld* hemställt, att riksdagen med avslag å Kungl. Maj:ts proposition nr 50, i vad densamma avsåge lantförsvaret, måtte antaga ett såsom Bilaga 1 till motionen fogat förslag till lantförsvarets organisation, samt

att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla, att plan för övergången till nämnda organisation av lantförsvaret, utarbetad enligt i motionen angivna grunder, förelades nästa års riksdag.

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

Herr *Trygger* m. fl. och herr *Lindman* m. fl. hade i sina förenämnda motioner nr 242 och 343 hemställt, att riksdagen ville

dels avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 50 angående försvarsväsendets ordnande,

dels ock besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det tacktes Kungl. Maj:t snarast möjligt vidtaga de åtgärder och för riksdagen framlägga de förslag till förbättringar i nu gällande försvarsordning, vartill den i motionerna gjorda utredningen kunde anses föranleda.

I sin förenämnda motion nr 245 hade herr *Clason* — under förutsättning att innevarande års riksdag önskade antaga ny försvarsordning — hemställt, att riksdagen måtte besluta en organisation av lantförsvaret och sjöförsvaret, som i huvudsak överensstämde med det förslag i ämnet, vilket avgivits i den av herr *Vennersten* m. fl. vid 1924 års särskilda utskotts utlåtande nr 2 fogade reservationen, dock med avseende å flottans ersättningsbyggnad med anslutning till motionerna nr 244 i första kammaren och nr 345 i andra kammaren, samt att riksdagen beträffande flygvapnet ville antaga Kungl. Maj:ts förslag.

Herr *Hellberg* hade i sin motion nr 247 hemställt, att riksdagen måtte

1) i fråga om armén besluta, att densamma organiserades på fem arméfördelningar efter de grunder, som i en vid motionen fogad P. M. angäves;

2) i fråga om flottans organisation göra de inskränkningar och förändringar i vad Kungl. Maj:t föreslagit, som i motionen med nämnda P. M. anvisades; samt

3) i fråga om ersättningsbyggnad för flottan dels för budgetåret 1925—1926 anvisa ett extra reservationsanslag av 9,125,000 kronor, dels ock till Kungl. Maj:t avlåta skrivelse med anhållan om utarbetande och framläggande skyndsammast möjligt för riksdagen av en flottplan eller i allt fall slutgiltigt program för ny anskaffning av fartygsmateriel under de närmaste åren.

Herr *Samuelsson* m. fl. hade i sin motion nr 364 hemställt,

att riksdagen måtte avslå propositionen nr 50, samt

att riksdagen i samband därmed måtte besluta det nuvarande militärväsendets omedelbara avveckling.

Punkten 1.

I denna punkt hade utskottet på anförda skäl hemställt, att riksdagen, under förutsättning att riksdagen fattade beslut, som av Kungl. Maj:t godkändes, om antagande av ny värnpliktslag, och med förklarande att Kungl. Maj:ts proposition nr 50 angående försvarsväsendets ordnande icke kunnat av riksdagen oförändrad godkännas, måtte bifalla vad utskottet i anledning av samma proposition ävensom de i ämnet väckta motionerna, under punkten föreslagit.

Lantförsvaret.

C. Härens organisation i fred på högre och lägre truppförband. Fästningar.

I Kungl. Maj:ts proposition nr 50 hade under denna rubrik framlagts följande förslag:

»Arméns truppförband organiseras å fyra arméfördelningar samt Övre Norrlands trupper och Gotlands trupper.

Övre Norrlands trupper skola bestå av:

Norrbottnens regemente, Västerbottnens regemente, en skvadron ur Norrlands dragonregemente, Bodens artilleriregemente, Norrbottens artillerikår, Bodens ingenjörkår samt ett intendenturkompani.

Gotlands trupper skola bestå av Gotlands infanterikår och Gotlands artillerikår.

Arméns övriga truppförband uppdelas på de fyra arméfördelningarna, på sätt Kungl. Maj:t närmare bestämmer.

Karlsborgs fästning nedlägges.»

I Bilaga 1 till herr C. G. Hammar skjölds motion, nr 240 i första kammaren, hade under samma rubrik föreslagits följande:

»1. Högre och lägre truppförband.

Hären indelas i sex arméfördelningar samt Norrbottens och Gotlands trupper.

Varje arméfördelning består av fyra infanteriregementen, ett kavalleriregemente, ett artilleriregemente och en trängkår. Därjämte ingå i fred i arméfördelningarna vissa nedan upptagna truppförband.

Till Norrbottens trupper höra följande truppförband: Norrbottens regemente, Norrbottens kavallerikår, Norrbottens artillerikår, Bodens artilleriregemente, Bodens ingenjörkår och ett intendenturkompani.

Till Gotlands trupper höra samma truppförband som för närvarande.

Vidare organiseras: Karlskrona och Vaxholms grenadjärregementen, avsedda att vid mobilisering utgöra infanteribesättning i Karlskrona och Vaxholms kustfästningar;

Skånska dragonregementet samt Skånska husarregementet, vilket senare minskas till en bataljon, avsedda att jämte en ridande division ur Vendes artilleriregemente bilda ett självständigt kavalleriförband;

två arméartilleriregementen, nämligen dels nuvarande Positionsartilleriregementet, dels ytterligare ett regemente; till arméartilleriet hänföras även Fälttelegrafkårens ballongformationer;

Luftvärnsartilleriregementet (nuvarande Karlsborgs artillerikår), i vilket ingå även ingenjörtruppernas fältbelysningsformationer;

Svea, Göta och Norrlands ingenjörkårer samt Fälttelegrafregementet, avsedda att vid mobilisering uppsätta för arméfördelningarna, kustfästningarna m. m. avsedda ingenjörformationer; samt

tre intendenturkompanier, avsedda att vid mobilisering uppsätta för fälthären m. m. erforderliga intendenturformationer.

2. Fästningar.

Kungl. Maj:ts proposition nr 50/1925.»

Utskottets under nu angivna rubrik upptagna förslag var så lydande:

»Arméns truppförband organiseras i huvudsak å fyra arméfördelningar samt Övre Norrlands trupper och Gotlands trupper.

Övre Norrlands trupper skola bestå av:

Norrbottnens regemente, Västerbottnens regemente, en skvadron ur Norrlands dragonregemente, Bodens artilleriregemente, Norrbottens artillerikår, Bodens ingenjörkår samt ett intendenturkompani.

Gotlands trupper skola bestå av Gotlands infanterikår och Gotlands artillerikår.

Karlsborgs fästning nedlägges.»

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

Motsvarande del av en av herr *Clason* vid utlåtandet afgiven reservation hade följande lydelse:

»Arméns truppförband organiseras å sex arméfördelningar samt Bodens trupper och Gotlands trupper.

Bodens trupper skola bestå av:

Norrbottens regemente, en skvadron av Norrlands dragonregemente, Bodens artilleriregemente, Norrbottens artillerikår, Bodens ingenjörkår samt ett intendenturkompani.

Gotlands trupper skola fortfarande såsom hittills bestå av Gotlands infanteriregemente och Gotlands artillerikår.

Arméns övriga truppförband uppdelas på de sex arméfördelningarna, på sätt Kungl. Maj:t närmare bestämmer.

Karlsborg nedlägges såsom fästning och bibehålles endast såsom förrådsplats och förläggningssort för vissa truppförband.»

I en av herr *Reuterskiöld* och herr *Johansson* i Kälkebo vid utlåtandet afgiven reservation hade under samma rubrik föreslagits följande:

»Arméns truppförband organiseras å fem arméfördelningar, tvenne självständiga infanteribrigader och Gotlands trupper.

Stockholmsbrigaden består i fred av:

Svea livgarde.

Göta pansarvagnsgardesbataljon.

Södermanlands regemente.

Vaxholms grenadjärkår.

En skvadron ur Livregementets dragoner.

Stockholms artillerikår.

Första intendenturkompaniet.

Norrbottensbrigaden består i fred av:

Norrbottens regemente.

Västerbottens regemente.

En skvadron ur Norrlands dragonregemente (förlagd i Boden).

Norrbottens artillerikår.

Bodens artilleriregemente.

Norrbottens ingenjörkår.

Tredje intendenturkompaniet.

Gotlands trupper utgöras av:

Gotlands infanteriregemente och

Gotlands artillerikår.

Arméns övriga truppförband uppdelas på fem arméfördelningar, på sätt Kungl. Maj:t bestämmer.

Karlsborg nedlägges som fästning, men bibehålles som förrådsplats och förläggningssort för vissa truppförband.»

Herr statsrådet **Hansson**: Herr talman! Jag ber att få till försvarsutskottet uttala ett tack för den välvilliga behandlingen av Kungl. Maj:ts förslag till en nyordning av vårt försvarsväsen. Redan vid sitt tillträde efter höstens andrakammarval tillkännagav regeringen, att den ansåg det vara sin första uppgift, att söka åvägabringa en lösning av försvarsfrågan, som svarade mot den i valet uttryckta folkmeningen, vilken omisskännligt krävt en nedsättning av landets militära bördor till bättre överensstämmelse med vår ekonomiska bär-

kraft och med det förändrade utrikespolitiska läget. De undersökningar, som föregingo framläggandet av det till kamrarnas behandling nu föreliggande regeringsförslaget, visade, att regeringen i denna sin strävan kunde räkna på en välvillig medverkan från representanter för den borgerliga vänstern. Särskilda utskottet har ju också i allt väsentligt tillstyrkt regeringens förslag. De ändringar däri, som utskottet funnit sig böra föreslå, kan regeringen så mycket lättare acceptera, som de i allmänhet företagits efter överläggningar och i fullt samförstånd med regeringen. Detta gäller särskilt tillkomsten av tvenne infanteriregementen och stridsvagnsförbandet samt ökningen av övnings-tiden för värnpliktigt underbefäl och av värnpliktiges penningbidrag. Men även där det gällt mindre jämkningar och kompletteringar har samråd ägt rum. Utskottets förslag ger därför endast i ett par fall anledning till särskilda uttalanden från min sida. Jag vill sålunda i fråga om truppförbandens förläggning gärna ha uttalat, att ehuru utskottets förslag, som i denna punkt i huvudsak sammanfaller med det i Kungl. Maj:ts proposition framlagda, bör betraktas såsom avgörande en ytterligare prövning på någon enstaka punkt, såsom t. ex. i fråga om Västgöta regemente, kan befinnas önskvärd. I fråga om truppförbandens benämning har utskottet sagt »förslagsvis». I något fall torde också böra sökas en benämning för till ett förband sammanslagna regementen, som bättre angiver, att en förening ägt rum, t. ex. i fråga om det i huvudstaden förlagda kavalleriet. Beträffande ökningen av den värnpliktiga linjekontingenten beklagar jag, ifall den skulle medföra, att ersättningsreserven icke erhöles någon militär utbildning. Det förefaller dock, som om en viss tid härför skulle kunna avses, även om denna tid blir kortare än vad som i Kungl. Maj:ts förslag beräknats.

Ett ändringsförslag av särskilt intresse är det som avser formuleringen av par. 28 i värnpliktslagen. Regeringen hade som bekant här föreslagit uteslutande av den Konungen medgivna befogenheten att inkalla beväringens första uppbåd icke blott till rikets försvar, utan även »till stillande av uppror». Förslaget förestavades huvudsakligen av en önskan, att statsmakterna skulle undanröja all anledning till möjligen kvarlevande misstro, att de militära anstalterna vore avsedda till skydd för vissa intressen och grupper under sociala konflikter. Jag noterar med tillfredsställelse, att utskottet — såvitt jag kunnat finna enstämmigt — gillat regeringens uppfattning i detta avseende. Utskottet yttrar (sid. 252):

»Utskottet delar så tillvida föredragande departementschefens mening, att därest den nuvarande avfattningen av ifrågavarande stadgande kan anses vara ägnad att ingiva misstanken om de militära maktmedlens obehöriga utnyttjande i någon särskild samhällsgrupps intresse, en ändring av detta stadgande bör vidtagas. Då emellertid landets försvarskrafter givetvis vid behov böra stå till regeringens förfogande för avvärjande av angrepp mot rikets säkerhet — de må komma utifrån eller inifrån — synes stadgandet i fråga icke böra borttagas utan att ersättas med ett annat, som, på samma gång det uttryckligen tillförsäkrar regeringen befogenhet att i erforderlig omfattning inkalla beväringens första uppbåd för värnandet av rikets säkerhet, dock utesluter dess användande i sociala konflikter. Utskottet har därför funnit sig böra föreslå en sådan omformulering av här ifrågavarande stadgande, att beväringens första uppbåd må inkallas, då rikets försvar eller dess säkerhet eljest det kräver.»

Mot en sådan formulering har jag ingen erinran att göra, då jag anser det självklart, att om fara för rikets säkerhet skulle uppkomma, denna fara måste med till buds stående medel avvärjas. Jag är dock ganska förvissad därom, att i vårt land eventuella ansatser till stämplingar mot rikets säkerhet skola kunna kvävas utan anlitande av beväringens mobilisering. I demokratiens Sverige finnes icke jordmån för äventyrligheter. Visserligen har det sagts,

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

att vårt folk är fullt av hetsigheter, men mera karakteristiskt för detsamma är dock dess goda sans och kärlek till fredlig utveckling.

De senaste månaderna ha givit nya prov på denna goda sans. De energiska ansträngningar som gjorts att skapa en panikstämning kring försvarsfrågan ha icke haft avsedd verkan. Folkets stora flertal har förblivit oberört av de starka ord, som visserligen flitigt brukats, men som saknat sin sakliga motivering.

Om man går till föreliggande aktstycken, utskottets förslag med därvid fogade reservationer, konstaterar man med tillfredsställelse, att högerreservanterna i sin kritik och framför allt i sitt språkbruk ganska mycket skilja sig från högeropinionen, sådan den framträtt i tidningspressen och på möten under senaste månaderna. Jag måste ju dock i sanningens intresse konstatera, att åtminstone herr Clason i sin reservation ibland återfaller i den tonart, som vi känna från mötena.

När det gäller att bedöma det förslag, som från utskottet föreligger och som sammanfaller med regeringens förslag, kan detta självklart bäst ske genom jämförelse, och det är naturligt, när mot detta förslag högern mobiliserar sina krafter, att jämförelse göres med högerns egna ståndpunkter. Jag använder med avsikt uttrycket »ståndpunkter», emedan man ännu icke riktigt klart vet var högern till sist vill ställa sig. Högern framträder dels med ett negativt program, med yrkande om avslag på varje positiv lösning, och dels med ett förslag, som sammanfaller med den ståndpunkt, som högern genom sin regering i fjol och genom sina representanter i försvarsutskottet samt genom sin ledning under valrörelsen gav sin anslutning. Jag anser mig ha anledning antaga, att det förslag högern på detta sätt i ansvarsställning engagerat sig för, icke sedermera har befunnits vara av den art, att det utan vidare ratas, och jag antager, att jag icke begår något misstag, om jag anser att, när det gäller jämförelser mellan positiva ståndpunkter, det förra årets regeringsförslag sådant det föreligger i herr Clasons reservation representerar högerns positiva ståndpunkt. Om jag då går till högerkritiken, skall jag finna att en huvudanmärkning, som göres mot utskottets och regeringens förslag är, att de militära myndigheternas uppfattning om det strategiskt nödvändiga icke har vunnit beaktande. Redan vid remitterandet av Kungl. Maj:ts proposition framfördes dessa anmärkningar mot det kungl. förslaget, och det frågades efter den utredning om det strategiskt nödvändiga, som borde ligga till grund för ett förslag i försvarsfrågan. Jag tillät mig på detta svara, att en tillförlitlig sådan utredning icke kan verkställas, då man aldrig på förhand kan känna alla de eventualiteter som kunna uppstå. En beräkning av försvarsbehovet kommer ofta att bli utan säkra hållpunkter, då man icke känner vilka behov som skola fyllas, då man icke känner de risker, som behöva täckas. Därför kommer beräkningen alltid att bli beroende på hela ens uppfattning av landets allmänna läge. När berörda huvudanmärkning kommer från högerhåll, finner jag det för övrigt rätt motiverat, om jag konstaterar, att intet av de föreliggande positiva förslagen fyller de anspråk, som högern här ställer på regeringens förslag. Intet av de föreliggande positiva förslagen kan för sig åberopa den militära saksakunskapen. Till bestyrkande av detta omdöme, i vad det avser högerns positiva förslag, skall jag be att få göra ett par korta citat dels ur generalkommissionens uttalande förra året och dels från nuvarande generalstabschefen själv. Det yttrades av generalskommissionen om herr Tryggers försvarsförslag i fjol, att det inom försvarsdepartementet utarbetade förslaget till ny försvarsorganisation icke motsvarade landets behov av försvarsmedel. »En annan fråga», heter det vidare, »som är ägnad att väcka betänkligheter, är, att uppsättandet av någon reservorganisation i egentlig mening icke synes ingå i förslaget. De föreslagna 6 linjearméfördelningarna motsvara nämligen icke på

långt när vårt behov av operativa enheter.» Hur högern efter ett sådant uttalande kan åberopa den militära sakkunskapen för de 6 arméfördelningarna, är mig svårt att förstå.

Jag vill till detta yttrande lägga ett uttalande av generalstabschefen, som sagt, att »grundsatsen att försvaret mot fientlig invasion under alla förhållanden bör upptagas vid gränsen, har icke förverkligats i Kungl. Maj:ts proposition till innevarande års riksdag» — det var 1924 — »angående försvars-väsentets ordnande. Härtill är den fälthär, vilken uppsattes omedelbart efter mobilisering, alltför fåtalig».

Jag vill ur dessa uttalanden icke draga någon annan slutsats, än att högern saknar rätt att i sin kritik åberopa den militära sakkunskapen. Den befinner sig, när det gäller militär sakkunskap, i samma läge som vi andra, och jag tror, att det skulle förenkla diskussionen och giva bättre resultat, om högern äntligen erkände, att den i det avseendet har samma utgångspunkt som vi. Emellertid är det rätt svårt att få ett sådant erkännande av vad som faktiskt är förhållandet.

Högern framträder i år med ett förslag om provisoriets bibehållande. Mot detta provisorium har tidigare gjorts mycket starka invändningar, och man har ansett, att en längre fortvaro av samma provisorium skulle i hög grad äventyra försvarsorganisationen. Jag skall icke för det omdömet åberopa den militära sakkunskapen, men jag skall tillåta mig åberopa chefen för den förra regeringen, herr Trygger, och hans försvarsminister. Herr Trygger yttrade vid framläggandet av förra årets proposition: »Den enda fråga, vars besvarande under nämnda förutsättning erfordras, blir den, om det nuvarande provisoriet ger eller icke ger den största möjliga försvarseffekt för de kostnader, som det samma medför. Vid den undersökning härutinnan, som med beaktande av försvarsrevisionens betänkande och efter tillkallande av sakkunniga verkställts inom regeringen, hava regeringens medlemmar kommit till den enhälliga uppfattningen, att så icke är förhållandet. På grund härav har det av chefen för försvarsdepartementet nu anmälda förslag till ny försvarsorganisation utarbetats, vilket såvitt vi förstå innebär en försvarsberedskap, bättre än någon annan, som kan åstadkommas för de kostnader, vilka enligt ovan angivna synpunkt ansetts kunna belasta budgeten.»

Ännu starkare yttrar sig försvarsministern rörande provisoriet. Han säger bl. a.: »Vad som härvid närmast faller i ögonen är *det allmänna osäkerhetstillståndet*, som ett provisorium i och för sig enligt sakens natur måste skapa. I förevarande fall har detta osäkerhetstillstånd bland annat tagit sig uttryck däri, att personalrekryteringen försvårats, att arbetena med mobiliseringsplaner, reglementen och dylikt icke kunnat utföras med erforderlig säkerhet, samt att övningarna icke kunnat bedrivas med nödig planmässighet, allt förhållanden som, därest de finge fortfa, så småningom skulle leda till organisationens sönderfallande.»

Det provisorium, som på detta sätt har fått sin dom av den förra regeringens representanter, föreslår högern nu skall alltjämt bestå, och om man får rätt tolka vissa vändningar i herr Tryggers reservation, skulle avsikten vara, att provisoriet får bestå under en rätt avsevärd tid framåt. Jag skulle knappt tro, att detta är ett riktigt sätt att handhava de medel, som utgivas för försvarsändamål. Jag skall sedan återkomma till den naturliga invändning, som kommer att göras, att vad högern har föreslagit icke är det nuvarande provisoriet oförändrat utan, såsom det heter, ett förbättrat provisorium.

Dessförinnan skall jag beröra en annan huvudanmärkning, som gjorts mot regeringens och utskottets förslag. Det gäller den anmärkningen, att enligt detta förslag kan icke hela folkkrafter uttagas till landets försvar. Jag frågar mig då: kan efter något annat förslag en sådan uttagning äga rum, och hava

Ang. försvars-
väsentets
ordnande.
(Forts.)

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

anmärkningarna i sina förslag sett till att anmärkningen icke återfaller på dem själva? Det kan i detta avseende göras jämförelser såväl med det föreslagna provisoriet som med det positiva förslag, som föreligger i herr Clasons reservation. Om man går till förslaget rörande provisoriet, uppmärksammar man, att för möjliggörande av anskaffning av medel till modern beväpning hava reservanterna bland annat föreslagit, att man skall på utgifterna för de värnpliktiga inbespara 2,600,000 kronor om året. Då man beräknar kostnaderna för den värnpliktige till omkring 2 kronor per dag, betyder det alltså, att man skall minska antalet övningsdagar med 1,300,000 dagar. Om man tager ett genomsnitt av den övningsstid, som enligt provisoriet tillämpas, så innebär det, att åtminstone mellan 7,000 och 8,000 värnpliktiga, som hittills uttagits för utbildning, enligt högerns eget förslag icke vidare skola erhålla sådan utbildning. Utskiljandet av dessa skall ske genom skärpta bestämmelser rörande läkarbesiktningen. Med en sådan anordning bringar högern under provisoriet ned den vapenövade styrkan till mellan 27,000 och 28,000, mot vilket står utskottets 24,388. Jämför man med herr Clasons förslag, finner man, att den värnpliktiga styrka, som enligt detsamma skulle erhålla utbildning, uppgår till 26,895 mot utskottets 24,388. Det kan sålunda konstateras, att herr Clason, som mot regeringen anmärker, att enligt dess förslag icke alla erhålla utbildning, icke själv tillgodoser detta krav. Enligt utskottets förslag utbildas $\frac{9}{10}$ av den styrka herr Clason själv vill utbilda, och medan utskottsförslagets siffra representerar 78 procent av de vapenföra, representerar herr Clasons förslag 86 procent av desamma. I båda fallen måste man således konstatera, att de vapenföra icke komma att i full utsträckning, d. v. s. alla erhålla utbildning. Jag har med detta velat visa, att anmärkningarna själva utsätta sig för sina egna anmärkningar.

Till uttagande av folkkraften hör ju emellertid icke endast utnyttjandet av den tillgång på värnpliktiga, som kan finnas. Därtill hör också samsättningen av de kadrer, som skola utbilda de värnpliktiga och som skola, därest mobilisering skall äga rum, kunna taga hand om det inryckande manskapet. Det är självklart, att en inskränkning i härorganisationen från 6 till 4 arméfördelningar icke möjliggör upprätthållandet av kadrer tillräckligt stora att uttaga hela folkets försvarskraft omedelbart vid en mobilisering. Man måste, därest man räknar, att hela folkets försvarskraft skall behöva anlitas, förutsätta, att efter den första mobiliseringen det skall finnas möjlighet till fortsatt utbildning, att det skall finnas möjlighet att skapa under tiden nya organisationer. Regeringen har vid framläggandet av förslaget icke utgått från att för vårt land föreligga sådana risker, att ett uttagande av hela folkkraften kan komma att påkallas; och vi ha i detta avseende i motiveringen klart angivit vår ståndpunkt. Det bör emellertid uppmärksammas, att under åtskilliga år framåt finnes i befälet på övergångsstat möjligheter för betydande reservorganisationer.

Men jag återkommer här också till jämförelsen. Representerar högerns ståndpunkt en möjlighet att i avseende å kadrer uttaga hela folkets försvarskraft, åstadkommer man en befälsstillgång, som möjliggör en organisation, vilken i sig kan innesluta den levande kraft, som folket i sin helhet representerar? Även på den frågan måste svaras nej. Och det kan konstateras, att själva den ordning, som tagits vid inskränkning av försvarsorganisationen, att nämligen bibehålla flera truppförband men minska kadrer, egentligen är ett herr Tryggers och hans försvarsministers initiativ. Medan man i försvarsrevisionen utgick från kadrer av större omfattning än i nu föreliggande förslag, valde förra årets regering den vägen att bibehålla flera truppförband men begränsa kadrer till det för fredsutbildningen nödvändiga, och vem som helst kan, om han vid sidan av utskottsförslaget lägger högerreservanternas positiva förslag, kon-

statera, att skillnaden i fråga om kaderstyrkan uteslutande är den, som kan hänföras till att man enligt utskottsförslaget beräknat vid fredsutbildningen ett kompani mindre än enligt högerförslaget. Skillnaden vid ett infanteriregemente inskränker sig till tre officerare och två underofficerare. Den jämförelse, som i detta avseende göres i herr Tryggers reservation, är icke riktig, då man hela tiden vid jämförelsen använder 1914 års organisation i stället för högerns eget positiva förslag. Enligt en sammanställning i reservationen mellan 1914 och utskottsförslaget reduceras vid ett infanteriregemente befälsstillgången från 283 till 188 och vid ett artilleriregemente från 374 till 246. Om man i stället jämför högerns positiva förslag och utskottets förslag, konstaterar man, att enligt det senare förslaget befälsstyrkan uppgår till 188 man, medan det enligt högerns förslag uppgår till 208; vid artilleriregementena äro motsvarande siffror 246 och 264. Om man gör en sådan jämförelse, får man ett riktigare intryck av, var sanningen ligger. Man kan också taga de sammanlagda siffrorna för officers- och underofficerskadrerna, och det befinnes då, att enligt högerns positiva förslag reduceras i jämförelse med 1914 officerskadrerna med 500, underofficerskadrerna med 600 och underbefälet med 1,400 man. Anmärkarna ha här också träffats av sina egna anmärkningar; även enligt högerns positiva förslag äro kadrerna så begränsade, att de endast kunna anses vara lämpade och avsedda för behovet vid fredsutbildningen.

Det finnes en annan liknande punkt, som jag här vill beröra. Man har fäst mycket stort avseende därvid, att enligt regeringens och utskottets förslag icke vid repetitionsövningarna skulle erhållas den manskapsstyrka, som vore nödvändig för organiserandet av fältnässiga förband. Denna anmärkning, som återfinnes i högerreservationen, riktar sig, som man ser, även mot utskottets förslag. Det befinnes emellertid, när saken undersökes, att enligt utskottets förslag kommer att vid infanteriregementena under repetitionsövningarna finnas en manskapsstyrka på 1,300 man, således exakt samma siffra som skulle finnas enligt regeringens förslag i *föl.* I den mån man kan göra anmärkning på denna punkt, inträffar alltså samma förhållande som tidigare, att högern och dess representanter i utskottet samt den nuvarande regeringen befinna sig i samma dilemma. I det här fallet tror jag inte man behöver se saken på det sättet, utan att man kan säga att från båda hållen föreslagits en styrka, som kan vara tillräcklig för organiserandet av fältnässiga förband.

Jag kan icke heller förbigå de anmärkningar, som gjorts i högerreservationen mot kostnadsberäkningarna i regeringens förslag. Det finnes i herr Clasons reservation en kantrubrik, som heter: »missvisande kostnadsberäkningar». Karakteristiskt för ovederhäftigheten i kritiken är, att anmärkning först och främst göres mot att i regeringens förslag icke är upptaget en kostnads-summa till ersättning för rustning och rotering; ett anslag, som icke medtagits därför, att det om några år kommer att försvinna, och man har här endast velat upptaga sådana anslag, som angiva den verkliga kostnaden för organisationen. Men detta är här icke det mest anmärkningsvärda, utan det är, att herr Clason själv i sina kostnadsberäkningar utesluter samma anslag!

Det göres också en anmärkning däremot, att enligt regeringsförslaget materialanskaffningen skall bli så ringa i jämförelse med vad som föreslagits i den Tryggerska reservationen. Jag återkommer här till det sätt, varpå herr Trygger vill förbättra det nuvarande provisoriet: det sker genom att man, såsom redan påpekats, skulle inbespara 2,600,000 kronor på en minskning av de värnpliktigas styrka. Det vinnes vidare genom att man begränsar vissa anslag, och huru man därvid förfar, belyses kanske bäst därav, att man räknar med en besparing på byggnadsanslaget av $\frac{1}{2}$ miljon kronor. Byggnadsanslaget har hittills beräknats efter den siffra, som gällde före kristiden och som sedan ökats med vissa procent med hänsyn till den sedermera uppkomna dyrtiden.

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

Denna procent har under senare år hållits något lägre än den bort vara och arméförvaltningen påyrkat. Arméförvaltningen har nämligen under senare åren påyrkat ett tillägg av minst 75 procent. I förslag till riksdagen har detta blivit nedsatt till 50 procent, och det är således uppenbart, att under senaste åren detta anslag hållits vid så ringa omfattning, att endast de nödvändigaste reparationerna kunnat verkställas och endast ett nödtorftigt underhåll av arméns byggnader kunnat äga rum. Detta har givit anledning till, att av regeringen i försvarspropositionen beräknats medel för verkställande av en del mer betydande reparationer. Högerreservanterna gå nu den motsatta vägen och föreslå, att man skall taga bort en halv miljon till, och man frågar sig, om icke detta, ifall provisoriet kommer att fortfara några år framåt, måste leda till att arméns byggnader helt enkelt förfalla. Men ändamålet är ju det förbättrade provisoriet. Jag tror dock, att det är ganska viktigt, att för de inkallade finnas kaserner att vistas uti, liksom att det finnes förrådshus till materielens förvaring.

Belysande för kritiken på denna punkt är också det sätt, varpå man gör sina anmärkningar rörande flygvapnet. På sidan 388 i reservationen framhålles exempelvis, att högern föreslagit en organisation och en materielanskaffning för flygvapnet, som i själva verket skulle tillgodose detta bättre än Kungl. Maj:ts förslag. Efter de siffror, som anföras, säges att: »I avrundat tal föreslås 5 miljoner kronor eller mer än vad i propositionen upptagits för organisationen under tredje övergångsåret. För materielanskaffning föreslås här årligen 2,931,000 kronor emot 2,220,000 i propositionen för hela det gemensamma flygvapnet.» Jag blev litet överraskad, då jag först såg dessa uppgifter, och det slog mig genast, att de icke kunde stämma med verkligheten. Vid undersökning, huru dessa sammanställningar tillkommit, finner man, att högerreservationen vid jämförelsen tager med såväl anslag till organisation som till övningar och materielens både förnyelse och underhåll, medan man i fråga om utskottsförslaget och Kungl. Maj:ts förslag endast upptager utgifterna för organisation, övningar och årligt materielunderhåll, men icke för den anskaffning som dessutom föreslås under rubriken »engångskostnader». Vill man göra en riktig jämförelse just för det tredje övergångsåret, som i högerreservationen åberopas, finner man, att medan propositionen föreslår för organisationen 1,647,000 kronor, ha högerreservanterna föreslagit 850,000 kronor, propositionen föreslår till övningar 1,380,000 kronor och högerreservationen 1,278,000 kronor. För materielanskaffning föreslår propositionen 3,573,000 kronor och högerreservanterna 2,931,100 kronor. D. v. s. i stället för att enligt högerreservanternas framställning regeringens förslag skulle lämna mindre än högerförslaget, lämnar det förra förslaget 6,600,000 kronor mot i högerförslaget endast beräknade 5,059,000 kronor, d. v. s. 1,541,000 mer än det senare förslaget. Beträffande den andra uppgiften, att för materielanskaffning skulle avses endast 2,220,000 kronor mot 2,931,100 kronor befinnes det, att högerreservanterna här ha upphört att göra jämförelse för det 3:e övergångsåret och hoppat över till det femte och att de då taga den siffra, som är upptagen för materielens förnyelse och underhåll under 5:e övergångsåret, men glömma fortfarande bort att för materielanskaffning samma år äro dessutom upptagna 1 miljon kronor. Där visar en riktig jämförelse, att medan regeringens förslag giver till materielanskaffning 3,290,000 kronor, ger det förslag högerreservanterna framställt endast 2,931,100 kronor.

Jag har velat uppehålla mig vid dessa detaljer, därför att jag funnit dem vara av intresse för att belysa vederhäftigheten av den kritik, som riktats mot regeringens och utskottets förslag. Jag skall i detta avseende endast ytterligare dröja vid en punkt, och det är den starka kritik, som riktats mot att icke regeringen vid framläggande av förslaget och i sina kostnadsberäkningar

även upptagit kostnaderna för ersättning till de kommuner, som kunna komma att drabbas av regementsindragningar. Det är riktigt, att regeringen icke gjort en sådan undersökning och icke framlagt en beräkning av dessa kostnader, men det har skett helt enkelt av det skälet, att man näppeligen kunde börja undersöka denna sak, förrän riksdagen för sin del fastställt den nya organisationen och man sålunda fått veta, *vilka* förläggningsplatser som kunde komma i fråga, och således även, *var* indragningar komme att ske och till *vilka* kommuner man hade att vända sig vid undersökning av ersättningsanspråken. Såsom svar på anmärkningen kan jag för övrigt återropa vad förra regeringen yttrade på denna punkt. Den skrev: »Frågan angående de skyldigheter, som i förevarande hänseende må åligga kronan gent emot de kommuner, vilka drabbas av följderna av de enligt nu föreliggande förslag till försvarsorganisation förutsatta indragningar och inskränkningar av här avsett slag, är givetvis allt för komplicerad för att kunna i detta sammanhang upptagas till prövning. — — — I övrigt torde förevarande spörsmål, sedan beslut fattas angående ny försvarsorganisation, göras till föremål för ingående och allsidig utredning.» Högerreservanterna i fjol tillade: »Utskottet ansluter sig till det i Kungl. Maj:ts proposition härutinnan gjorda uttalandet.» Då vi nu följa samma behandlingssätt av frågan, förefaller det knappast riktigt att däremot rikta så starka anmärkningar från ett håll, som, i ansvarsställning, intog samma ståndpunkt, som vi här intagit, en ståndpunkt, som för övrigt är den enda möjliga och riktiga, därför att en undersökning på detta område icke kan med säkerhet göras, förrän man vet, var indragningar komma att äga rum.

I fråga om de anmärkningar, som göras om övergångens svårigheter, vill jag för kammaren endast göra det påpekandet, att i utskottet har förelegat den plan, som utarbetats rörande övergångens ordnande, innan den kungl. propositionen framlades. Denna plan visar, att svårigheterna kunna övervinnas samt att övergången kan på beräknad tid genomföras och herrar högerreservanter visste, då de gjorde sin kritik, att en sådan plan fanns.

Till sist vill jag också yttra ett par ord beträffande flottan och framför allt om ersättningsbyggnaderna. Jag konstaterar med glädje, att utskottsmajoriteten accepterat regeringens uppfattning om nödvändigheten av ett utvidgat anslag till ersättningsbyggnad. Jag kan t. o. m. konstatera med glädje att utskottet i detta avseende gått ett litet steg längre än Kungl. Maj:t föreslagit. Kungl. Maj:t har gjort vissa beräkningar, som visa, att under de kommande åren ett ersättningsbyggnadsanslag på omkring 7 miljoner kronor kan bli nödvändigt, och att redan på grund av det i fjol fattade beslutet ett anslag av sådan storlek kommer att upptagas i budgeten 1926—1927. Emellertid har Kungl. Maj:t förutsatt, att vid 1927 års riksdag ett förslag skulle föreligga i fråga om ersättningsbyggnad, varefter det årliga beloppet för kommande år kunde anpassas. Utskottet har gått ett steg längre än Kungl. Maj:t och godkänt icke blott för budgetåret 1926—1927 ett anslag av 7,100,000 kronor utan även godkänt beräkningen av samma anslag för budgetåret 1927—1928. Detta innebär, att därest icke ökad nybyggnad kommer till stånd under nu närmast kommande budgetår, det program, för vilket riksdagen gick in i fjol, kan realiseras under 4 år i stället för under 5 år.

Det har nu anmärkts, att det anslag, som Kungl. Maj:t beräknar såsom nödvändigt under kommande budgetår, icke heller kommer att vara tillräckligt. Jag måste för min del säga, att därom kan man ännu ingenting bestämt veta. Är avsikten att ersätta våra nuvarande fartyg med i allmänhet större och dyrbarare sådana, så är beräkningen för låg. Är det åter avsikten att giva en ersättning åt flottan, som vidmakthåller densamma vid nuvarande styrka, blir det möjligt att komma fram med betydligt mindre kostnader än annars skulle krävas. Emellertid är det min förhoppning, att en utredning omedelbart efter

Ang. försvars-
väsändets
ordnande.
(Forts.)

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

riksdagens beslut skall kunna igångsättas, och att riksdagen senast 1927 skall ha på sitt bord ett förslag, som möjliggör att på sakliga grunder taga slutlig ståndpunkt till frågan om ersättningsbyggnadsbeloppets storlek.

Då jag här gjort en del jämförelser mellan de olika förslagen, har det självklart icke skett för att söka göra gällande, att om det händelsevis kan riktas mot ett annat förslag samma anmärkningar som mot det förslag jag representerar, detta i och för sig utgör ett försvar för regeringens förslag. Jag har endast med detta velat slå fast, att våra ärade kritiker från högerhåll stå på en rätt vacklande grund i sin kritik.

För övrigt är det ju uppenbart, att regeringens och utskottets förslag innebära en minskning av landets försvarskrafter. Själva utgångspunkten för regeringsförslaget och utskottsförslaget är, att vårt nuvarande läge möjliggör en sådan minskning, och denna minskning har företagits genom en anpassning till läget. Därmed har också möjliggjorts en betydande besparing i våra militära utgifter. När emot detta invändes, att de försvarskrafter, som därefter stå till buds, icke äro tillräckliga, äro vi inne på en diskussion, där jag är fullkomligt på det klara med att ingen kan övertyga den andre. Den ståndpunkt, man intager därvidlag, sammanhänger så fullständigt med hela blicken på det försvarspolitiska läget, så fullständigt med vad man tror om utvecklingen i världen, att ingen kan exakt ange, att det och det måttet av försvarskraften är nödvändigt. Det finns för olika ståndpunkter mer eller mindre starka sannolikhetsskäl, och jag har för min del ansett, att våra erfarenheter under en långvarig fred, våra erfarenheter under världskriget, hela vårt läge i världen, ge sannolikheter för att en begränsning av våra försvarsanstalter till det mått, som av regeringen har föreslagits, kan ske utan något äventyrande av rikets säkerhet. Det har icke bakom detta förslag legat vare sig likgiltighet för fosterlandets bestånd eller någon önskan att åstadkomma en rasering av försvaret. Regeringsförslaget liksom utskottsförslaget avser helt enkelt en anpassning av försvarsanstalterna till vad vi anse vara motiverat av det nuvarande läget.

Det hade självklart varit mycket önskvärt, om det vid en lösning av försvarsfrågan hade kunnat åstadkommas ett förslag, som hade samlat alla, om verkliga i denna fråga, som i högre grad än många andra är en hela folkets livsfråga, hade kunnat ske en nyordning utan den bittra strid, som nu har uppkommit. På socialdemokratiskt håll hava vi velat sträcka oss andra önskemål så långt som möjligt till mötes. Den ståndpunkt, som socialdemokraterna nu förorda i försvarsfrågan, är en från vår fjolårsståndpunkt mycket utvidgad. Medan vi i fjol föreslog en organisation, som årligen skulle kosta 88 miljoner kronor, föreslås nu en organisation, som kostar 98 miljoner om året. Jag tror, att man från socialdemokratiskt håll har rätt att säga, att man har gjort sitt för att möjliggöra den samling på bredare grund vid en lösning av försvarsfrågan, som alla åstunda.

Jag skall naturligtvis vara tillräckligt uppriktigt att säga, att jag aldrig ett ögonblick vare sig vid framläggandet av regeringens förslag eller senare har hyst den ringaste förhoppning om att kunna finna en plattform, där samling med högern kunde äga rum. Och när nu herr Hellberg kommer och undervisar oss om den plikt till hänsyn och försiktighet, som kan finnas i en situation som denna, borde ju herr Hellberg genom de uttalanden, som hava kommit från högerhåll, hava blivit fullkomligt övertygad om att han slösar bort sin välvilja alldeles i onödan. Högern vill ingen samförståndslösning med oss andra. Högern vill icke erkänna det berättigade i våra synpunkter. Vad högern vill i denna fråga nu, liksom den alltid har velat, är en underkastelse för dess synpunkter. Jag tror, att det skulle vara oriktigt både mot vår egen övertygelse och mot den folkmajoritet, som framträdde vid de senaste valen, att

böja undan inför sådana anspråk. Vill högern en lösning i stridens tecken, bör den lösningen också ske *mot* högern.

*Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)*

Herr Trygger: Herr greve och talman, mina herrar! Herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet började sitt anförande med att uttala sin glädje över att högerreservanterna i motsats mot högerpressen använde ett lämpligt språk vid behandlingen av denna fråga. Jag beklagar för min del, att redan denna erinran från herr statsrådets sida gör det för mig omöjligt att returnera komplimangen till herr statsrådet.

Vad därefter herr statsrådets yttrande i övrigt angår, skall jag icke nu närmare gå in på de detaljmärkningar mot reservanternas förslag, som från herr statsrådets sida framställdes — de komma att bemötas längre fram under diskussionen — utan jag vill, med anledning av vad herr statsrådet i slutet av sitt anförande yttrade med avseende på frågan i hela dess vidd, ur synpunkten jämväl av den utrikespolitiska situation, som föreligger och som har inflytande på vår försvarsfråga, här utveckla, huru jag ser denna sak.

I statsministerns uttalande till statsrådsprotokollet vid föredragningen av det förslag till ordnande av rikets försvarsväsende, som framlagts för årets riksdag, hänför han sig, på sätt även herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet nu gjorde, till vad vid den Brantingska ministärens bildande förklarades vara den nya regeringens första uppgift, nämligen att åvägbringa en lösning av försvarsfrågan, som svarade mot den i valet uttryckta folkmeningen. I överensstämmelse med detta förmenta folkliga imperativ har enligt såväl statsministerns som försvarsministerns uttalanden det framlagda förslaget utarbetats, och dess utgångspunkt vore, att en väsentlig rustningsminskning *bör* ske med hänsyn till vårt ekonomiska läge och *kan* ske utan äventyrande av vår trygghet. Sveriges folk borde, kunde det synas, känna sig överlyckligt, då vad det sålunda skulle förklarat sig vilja ha genomfört, enligt uttalande från så auktoritativt håll icke blott *bör* ske på grund av ekonomiska och finansiella skäl utan även kan ske utan att rikets säkerhet därigenom sättes på spel. Vad man emellertid än må säga om den allmänna meningen i vårt land för närvarande, så mycket är säkert, att det av regeringen framlagda förslaget ingalunda tagits emot av folket med någon tacksamhetens entusiasm. Jag fäster mig nu icke vid att i stort sett hela den del av vårt folk, som genom kunskaper och erfarenhet måste räknas såsom föregångsmän i fosterländskt kulturarbete, känner marken svikta under sina fötter vid åsynen av regeringens försvaret undergrävande arbete, jag ser ock bort ifrån att stora skaror av mera anspråkslösa medborgare darra i sitt inre, då de betrakta regeringsförslaget i belysningen av vad de dagligen erfara om ställningen ute i världen. Jag riktar däremot min uppmärksamhet på den skara av regeringens partivänner och hjälptrupper, som med sina förenade krafter skola sätta regeringen i stånd att realisera den folkvilja, som stigit upp ur den svenska folksjälens och uppenbarat sig för den nuvarande regeringen. Det är en brokig skara, denna sammansvetsade hop, som håller ryggen fri för regeringen i dess ifrågavarande arbete. Om jag sade, att tradition, kontinuitet behärskade dessa koalitionsstrupper, skulle jag tala emot bättre vetande. Däremot besjålas de förvisso av en ljus tro på framtiden, av ett sinnets fördjupande i sig självt utan hänsyn till verkligheten, av en fast övertygelse om att ett folks bästa försvar är dess kärlek till freden samt att, även om denna övertygelse skulle visa sig felaktig, det kanske vore en skönare lott för ett folk att dö i andlig och materiell välmåga än att leva i kamp för sin gudabestämda kallelse inom mänsklighetens stora verksamhet för dess höga bestämmelse. Jag sade, att man icke kan spåra någon hänförelse ens inom dessa folkkretsar för det förslag, regeringen, stödd på den s. k. folkviljan, framlagt för riksdagen. Över

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

allt vilar en dov stämning, en känsla av otillfredsställelse, en växande oro över följderna av vad man ämnar företaga, en tanke, svår att undertrycka, att man gett sig in på villostigar, en inre önskan att komma ifrån äventyret, vilken önskan dock undertryckes av uppfattningen, att man kommit för långt för att kunna hejda sig. Därför brådskar man med avgörandet för att dölja sin tvekan och göra ett snart slut på den rådande ovissheten. Vilken kan orsaken vara härtill? För min del håller jag före, att man på åtskilliga håll börjar tvivla på befintligheten av den folkvilja, vars verkställare man erbjudit sig att vara. Men framför allt finner man sig ej kunna slå sig till ro vid regeringens förklaring, att en minskning av rikets försvarskraft ovillkorligen kräves av ekonomiska och finansiella hänsyn samt att den nedbrytning av vårt försvar, som föreslagits, kan ske utan att offra rikets trygghet.

Vad rikets ekonomiska läge angår, behöver man blott genomresa vårt land från norr till söder, från öster till väster, för att få klarhet därom, att vår ekonomi är i ett lyckligare läge än de flesta länders i Europa. Världskriget och alla de misstag på det ekonomiska området, som detta särskilt hos ett folk med vår mentalitet måste framkalla, ha visserligen mångenstädes medfört ödesdigra ekonomiska verkningar, men i stort sett har den solida grunden motstått påfrestningarna och en anpassning till den nya ekonomiska världssituationen gör sig dagligen gällande och skulle ha nått mycket längre, därest ej förtroendet för framtiden undergrävdes genom okloka lagstiftningsåtgärder och än mer betänkliga lagstiftningsprojekt. En inrikespolitik, som läte samhället några ögonblick hämta andan vid rusningen mot förändringar av bestående förhållanden, skulle åstadkomma ett stärkande av vårt lands ekonomi, som skulle undanröja oron för framtiden även hos de mest skeptiska. Huru sund denna ekonomi dock är, visas bäst av dess nuvarande tillstånd oaktat de extravaganser av olika slag, som man sedan kriget tillåtit sig. Trots världens utarmning genom världskriget och våra därav följande minskade avsättningsmöjligheter för vissa av landets förnämsta produkter har man minskat arbetstiden, höjt arbetslönerna, ökat konsumtionen, även lyxkonsumtionen, inom stora delar av befolkningen och detta utan att någon avsevärd arbetslöshet för närvarande föreligger. Huru länge denna situation kan fortvara, är visserligen ovisst. Det arbetande kapitalets vinstmöjligheter hava nämligen betänkligt minskats, och kapitalsamlingen har därigenom hämmats. Samtidigt stegras alltjämt anspråken på löner på olika områden, och den därav följande osäkerheten i fråga om produktionskostnadernas storlek verkar förlamande på näringslivet. Men att ett folk på det ekonomiska området icke kan tillåta sig vad som helst är lika litet ett bevis för dess ekonomiska svaghet som slösarens lättsinniga handskande med sina tillgångar ger honom moralisk rätt att undandraga sig sina skyldigheter under åberopande av att hans ekonomi är för svag för att fullgöra desamma. Ett folk på sex miljoner människor, som importerar för mer än 51 miljoner kronor kaffe, för mer än 17 miljoner tobak, för över 17 miljoner vin och spritvaror, för mer än 31 miljoner personautomobiler, för mellan 7 och 8 miljoner kronor sidenvaror, såsom skedde år 1923, kan för visso icke övertyga sig självt, än mindre andra folk, att dess ekonomi är så svag, att det har moralisk rätt att minska sina försvarsmöjligheter av hänsyn till sitt lands och sina medborgares ekonomiska läge.

Vända vi oss därefter till statens finansiella ställning, så är den utan tvivel, i jämförelse med andra europeiska staters, synnerligen tillfredsställande. Detta framgår tydligen av den senast fastställda budgeten för 1924—1925. På inkomstsidan är då att märka, att bland verkliga inkomster till ett belopp av cirka 600 miljoner kronor ingå 127 miljoner kronor, som utgöra vinst från riksbanken och statens produktiva fonder. Och vad utgiftssidan angår, utgå för kapitalökning 92,800,000 kronor, därav endast något över 39 miljoner kro-

nor utgöra lånemedel. Med en försvarsbudget på 147,512,400 kronor, därav 8,700,000 kronor i dyrtidstillägg, har man till sociala verk och inrättningar kunnat anslå 37,328,000 kronor, därav för den allmänna pensionsförsäkringen 28 miljoner kronor, till medicinalstaten samt hälso- och sjukvård 24 miljoner kronor och under åttonde huvudtiteln 122,549,000 kronor, därav för de allmänna läroverken 13,700,000 kronor, för folkundervisningen 60 miljoner kronor och för yrkesundervisningen 2,334,000 kronor. Slutligen har man kunnat till pensionsväsendet anslå nära 34 miljoner kronor och sist för riksdags- och revisionskostnader 4,240,000 kronor. Obestriddligt är nu visserligen, att statskulden ökats i synnerligen hög grad sedan 1914, från 744,454,529 kronor till 1,743,550,649 kronor vid detta års början, men detta har sin grund dels i en oklok politik dels i penningvärdets låga köpkraft, då några av lånen upptogos, men denna statsskuldens stegring kompenseras i viss mån av dess väsentligen ökade placering inom landet. Sant är också, att skatterna på näringslivet äro oskäligt höga, men i samma mån kristidens följder övervinnas och därest lugn på arbetsmarknaden inträder, torde denna belastning kunna väsentligen minskas på grund av att tillflödena till skattekällorna bleve rikligare.

Jag kan, på grund av de skäl som sålunda anförts, icke medgiva, att vare sig vår ekonomiska eller vår finansiella ställning ovillkorligen kräver en rustningsminskning, varigenom kostnaderna för vårt försvar väsentligen nedbringades under den nuvarande försvarsbudgetens belopp. Statsministerns utgångspunkt i denna del för det framlagda förslaget måste därför av mig underkännas.

Därmed är dock icke ådagalagt, att ej en dylik nedskrivning av vårt försvarsväsen borde äga rum, nämligen på grund av att en mindre dyrbar försvarsberedskap än den nuvarande skulle vara tillräcklig för vår säkerhet. Statsministern har ock vid fixerandet av regeringens utgångspunkt för försvarsnedskrivningen beaktat detta. Han påstår, att en väsentlig rustningsminskning kan ske utan äventyrande av vår trygghet. Beträffande de anförda skälen för denna ståndpunkt, så är det ju uppenbart, att den omständigheten, att man ute i världen liksom hos oss känner tyngden av rustningsbördan samt skulle önska densamma lättare, saknar varje betydelse för det avgörande, vi nu gå att träffa, så länge icke övriga makter omsatt nämnda känsla och önskan i handling. De ha snarare ökat sina rustningar, och i den mån de tagit något steg mot en framtida rustningsminskning ha de uttryckligen förklarat, att förutsättningen för en dylik vore ömsesidighet. Detta framgår redan av stadgan för Nationernas förbund, art. 8. samt ytterligare av Genèveprotokollet, som gjorde sina övriga bestämmelser beroende av att en plan för rustningarnas nedbringande och begränsning blivit på en internationell konferens antagen och sedermera behörigen genomförd. Ingen betydande makt har, såvitt jag vet, tänkt sig möjligheten att söka herostratisk ryktbarhet genom att, oberoende av andra maktors förfarande, ensidigt nedrusta för att ge världen ett lysande föredöme i fredskärlek. Icke ens statsministern har använt nämnda argumentation för sitt förslag; äran härav tillkommer utskottet, som visserligen försiktigt men dock tydligt nog säger, att en av utskottets utgångspunkter, då utskottet i det hela tillstyrkt regeringens förslag, varit åstundan att vårt folk skulle i och med sitt ställningstagande i försvarsfrågan ådagalägga sin vilja att medverka till en internationell begränsning av rustningarna. Det synes mig vara lika mycket berättigande i en dylik ståndpunkt som i att döda sig själv för att inge andra mod mot en dödsfara.

Statsministerns argumentation för möjligheten av en minskning i vår försvarsberedskap grundar sig däremot på en uppskattning av de fredsfrämjande faktorer av alla slag, som kunna hindra en urladdning av det explosionsstoff, varmed världen alltjämt är bemängd. Han erkänner således världens bemängd-

Ang. försvarsväsendets ordnande.
(Forts.)

Ang. försvars-
väsandets
ordnande.
(Forts.)

het med exploderande stoff, och däri har han fullkomligt rätt. Det blir således hans skyldighet att ådagalägga, att de omständigheter, som skulle beröva detta stoff dess exploderande förmåga, äro tillfinnandes. Så länge explosionsmöjligheter alltjämt äro kvar, d. v. s. ett plötsligt förvandlande av det nuvarande fredstillståndet till krig, kan det uppenbarligen icke gå an att handla, som om någon explosion ej vore att befara, d. v. s. nedsätta sin försvarsberedskap. Detta synes åtminstone mig obestriddligt. Men statsministern är synbarligen av en annan mening, ty vad han anfört är icke i någon mån ägnat att övertyga oss om att i det politiska världsläget faran för fredens rubbade på någon punkt och därmed möjligheten av krigsbrandens spridande skulle vara uteslutna. Han åberopar den allmänna krigströttheten och den genom kriget skedda utarmningen av Europas folk. I förra avseendet torde det vara tillräckligt att fästa uppmärksamheten på det grekisk-turkiska kriget och det polsk-ryska kriget. För övrigt, krigströttheten synes vara störst hos de folk, som från galleriet åskådat världskriget. Vad betydelsen av utarmningen åter angår, har den nuvarande utrikesministern angivit dess betydelse i fredshänsende genom citerandet av ordstävett att för krig behövas tre ting, pengar, pengar, pengar. Han förbisåg emellertid, såvitt jag förstår, att dessa pengar kunna tagas hos dem, som man angriper. Historien bär därom talrika vittnesbörd från Octavianus' erövring av Egypten till Napoleon Bonapartes fälttåg 1796 i Italien, andra fall att förtiga. För övrigt i våra dagar, sådan folk-rätten tillämpats, drager man icke heller i betänkande att tömma de enskildas kassor i fiendeland, liksom man genom hänsynslös sedeemission och på andra sätt mobiliserar det egna landets samtliga rörliga resurser. Den tid, då de mäktiga bankirerna i sina kassaskåpsnycklar hade möjlighet att bestämma över fredens bevarande, är för alltid förbi.

Beträffande särskilt de i fråga om Sverige fredsfrämjande faktorerna nämner statsministern åtskilliga skäl, som skulle tala för att vi ej behöfde befara något angrepp på vårt land för att erövrå detsamma. Jag skall icke taga upp tiden med att pröva dessa skäl, ty hela hans frågeställning är enligt min mening felaktig. Eller skulle kammarens ledamöter anse allt vara väl bestämt, om visserligen ett angrepp i dylikt syfte icke gärna vore tänkbart, medan däremot ett angrepp, riktat på besittningstagande av en viss del av vårt område, t. ex. övre Norrland, eller avsett att göra någon del av vårt land till krigsskådeplats eller att under krig utnyttja vårt lands resurser mot en fiende, vore ganska antagligt? Skulle man då kunna slå sig till ro, därför att man icke har anledning antaga, att någon makt skulle vilja erövrå hela vårt land? Huru skulle vi inför oss själva kunna försvara en nedrustning, som endast med hänsyn till möjligheten av ett stort angrepp mot hela vår suveräna tillvaro men icke under någon av de senare förutsättningarna vore ofarlig?

Även utskottet anser, att förbättringen i vårt lands politiska läge är otvivelaktig. Man söker emellertid förgäves efter skälen för denna utskottets uppfattning. Möjligen håller utskottet före, att den insikt och erfarenhet på utrikespolitikens område, som de medlemmar inom utskottet äga, vilka utgöra dess majoritet, göra varje bevis för utskottets mening i denna del obehöfligt samt att svenska folket kan, med stöd av utskottsmajoritetens auktoritet, lugnt jurare in verba magistri, d. v. s. låta sitt handlingssätt bestämmas av utskottets auktoritativa uttalande. För min del är det emellertid omöjligt att låta Sveriges öde vila uteslutande på riktigheten av utskottets påståenden. Jag måste själv undersöka saken, ehuru jag naturligtvis ingalunda gör anspråk på den sakkunskap, som utskottet kan finna sig besitta. Därför blir det för mig nödvändigt att anföra de skäl, som synas mig tala för min uppfattning, att det utrikespolitiska läget långt ifrån att berättiga en minskning av vår nuva-

rande försvarskraft tvärtom ovedersägligen bjuder, att densamma upprätthålles, så långt våra ekonomiska och finansiella krafter det medgiva. Då jag vid flera tillfällen yttrat mig i denna fråga, kan jag nu begränsa mig till att i största korthet angiva min uppfattning angående det nuvarande läget i Europa.

*Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)*

Detta läge är för freden farligt framför allt på grund av tvenne omständigheter. Den ena är beskaffenheten av de fredsslut, som avslutade världskriget, den andra är den revolutionära anda, som förkroppsligat sig i det ryska sovjetväldet. Vad fredssluten angår, är det ingalunda min avsikt att över desamma uttala någon dom; den, som tillhör en stat, vars regering i nuvarande tidsläge föreslår en minskning i den blygsamma försvarsberedskap, som hos oss föreligger, bör helst avhålla sig från förkastelsedomår över andra folks statsmän. Dessa hava, med alla sina brister, varit i sitt handlande besjälade av en levande känsla för sina länders ära och säkerhet. För mig äro fredssluten icke objekt för ett domslut utan endast otvivelaktigt föreliggande fakta. De intressera mig i detta sammanhang endast i den mån de hava betydelse för vår försvarsfråga. Deras i detta avseende mest betydande egenkap är, att den reglering av stater och gränser samt ersättningar, som de fastslagit, icke låter sig upprätthållas eller genomföras. Och varför? Jo, därför, att den kränker principer, som av segrarna förut erkänts som heliga sanningar, samt binder de besegrade med bojor i politiskt och finansiellt avseende, som endast slavnaturen kan i längden underkasta sig. En ändring måste ske och kommer också att ske; det enda ovissa är, om den sker på frivillighetens väg eller med våldssamma medel. Det är omöjligt att i denna ögonblick säga, vilketdera alternativet kommer att i verkligheten göra sig gällande, liksom ock, därest lösningen av problemet skulle ske genom svärdet, när denna olycka skulle träffa vår världsdel. Vilketdera alternativet är mest sannolikt, låter sig ej heller ännu avgöra. Visserligen är maktfördelningen i Europa sådan för närvarande, att det icke gärna kan antagas, att de besegrade på annan än underhandlingens väg skulle kunna tänka sig en revision av fredsfördragen, men det behövs endast, att någon av segermakterna blir invecklad i en allvarlig konflikt på annat håll, t. ex. utom Europa, för att det genom fredssluten uppbyggda korthuset helt plötsligt skulle kunna vackla och falla ihop.

Därmed komma vi in på den andra för frågan om krig eller fred så betydelsefulla omständigheten, nämligen det ryska sovjetväldets världsrevolutionära tendenser. Så länge någon verklig gräns icke kan dragas mellan sovjetregeringen och den kommunistiska internationalen, är Eruopas fred i ständig fara. Vi få icke glömma, vilken god jordmån den kommunistiska propagandan äger i de ekonomiska, finansiella och sociala svårigheter, som världskriget i såväl segrande som besegrade stater framkallat. Vi kunna ej heller förbise, vilket fält för denna agitation, som vissa utomeuropeiska områden erbjuda, sedan de europeiska staternas prestige minskats och de inhemska folkens självkänsla ökats genom vad som ägt rum under och efter kriget. Men viktigare än allt annat är sambandet mellan den ryska regeringen och den revolutionära kommunismen, ty detta måste helt naturligt medföra, att ryska folket uppfostras till att glömma sin egen misär vid tanken på den stora världsförbättrande uppgift, som de styrande göra allt för att inpränta i detta folks för fantastiska storhetsdrömmar så emottagliga sinnen. Så länge denna situation fortfar, är fara för handen, att en explosion på något ställe inträder, som kan framkalla en brand, vars spridning det kan bli omöjligt att förhindra. Enligt min mening innebär den ryska sovjetregimen i och för sig icke större fara för freden än varje annan styrelse inom det ryska väldet. Antingen går denna regim under på grund av sin oförmåga att tillfredsställa folkets allra nödvändigaste behov, eller också förvandlar den sig till en borgerlig styrelse, som

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

får tillräcklig sysselsättning med att bota de sår, som tillfogats det ryska samhället, och arbeta på rikets andliga och materiella återuppbyggande. Ryssland däremot såsom en världsrevolutionär rörelses centrum, med sin undergrävande propaganda inom europeiska och utomeuropeiska stater, med sin uppföstran av det unga släktet till tempeltjänare i revolutionens helgedom och med ungdomens träning till soldater med fanatisk tro på sin rätt och plikt att liksom Muhammeds skaror med eld och svärd utbreda sin troslära till andra folk och länder, kommer att ständigt utgöra det mest allvarliga hot mot civilisation och fred, mot andra staters säkerhet och oberoende, särskilt mot de snärra folks, som bo i dess närhet och först bliva utsatta för dess vilseförda folkhorders anstormning. Men, säger man, efter världskriget har en barriär upprests mellan Sverige och Ryssland, bestående av de baltiska staterna och Finland. För det första är det emellertid obestriddt, att denna barriär varken sträcker sig längs Östersjön eller spärrar flygvapnets luftvägar. Men fränsett detta, vilken styrka har denna barriär, särskilt om vi nedrusta? Den kommer enligt min mening säkerligen att svepas bort redan av luftströmmen mot det försvarstomma rum, som vår nedrustning skapat. Antag emellertid, att den icke ramlar av sig själv, vilken styrka besitter den med ett nedrustat Sverige på andra sidan? Jag avstår från att göra prövningen av dess styrka under förutsättning av ett ryskt anfall. Resultatet av ett dylikt bedömande har så ofta förut angivits, att det nu torde vara överflödigt att närmare ingå därpå. I stället inskränker jag mig till att fråga eder, mina herrar, huru stark denna barriär skulle visa sig i händelse av ett ryskt hot mot dessa stater med krav på något slags allians. Av edert svar härpå få vi fullt klart, vilken betydelse en minskning av vår försvarskraft äger för hela Östersjöproblemet, även om man för tillfället bortser från ett ryskt angrepp på de baltiska staterna och Finland.

Mina herrar, det är visserligen sant, som statsministern gjort gällande, att uppgiften att avväga å ena sidan den krigsrisk, som föreligger, å andra sidan den försvarsberedskap, som kräves, är till sin natur ingalunda något matematiskt problem samt att det ej kan med någon större grad av exakthet avgöras, vilket mått av försvarsberedskap som svarar mot ett visst utrikespolitiskt läge. Med uttalandet av dylika sanningar lämnar man emellertid ej något bidrag till frågan om vårt försvarsväsendes ordnande. På de flesta livets områden kommer man ej långt genom att endast använda matematiken, och livsproblemen måste i allmänhet lösas utan att man först nått fram till exakta mått för deras avgörande. Detta gäller de enskilda, och det gäller ej mindre stater och andra samhällen. Jag förmodar således, att statsministern — eller vi kunna tänka oss försvarsministern — själv icke kommit till någon fix uppfattning, hur mycket han skall äta, sova, promenera och arbeta för att icke äventyra sin hälsa och sin verksamhet. Däremot torde han nog, liksom vi andra, ha en bestämd uppfattning om att det finns en gräns, som han icke får överskrida utan att utsätta sig för menliga följder. Särskilt då han vill övergå till en annan regim än den han är van vid, torde han säkerligen med en särskild omsorg se till, att han icke överskrider en dylik gräns. Men det är just något dylikt, som regeringen underlåtit vid framläggandet av sin försvarsproposition, och dock torde väl Sveriges liv och svenska folkets kulturarbete äga det värde, att man bör med den största varsamhet gå till väga, då man tager itu med ombyggnaden av den skyddsmur, bakom vilken rike och folk ha att föra sitt oberoende liv och utöva sin verksamhet till eget gagn och mänsklighetens bästa. Det var denna tanke, som behärskade det förslag, som av Kungl. Maj:t framlades för fjolårets riksdag. Med varsam hand sökte man inom den kostnadsram, som objektiva, för var man lätt skönjbara grunder ådagalade, att vårt folk kunde

hålla ut med, tillgodogöra sig erfarenheterna från världskriget. Det är ingalunda min avsikt att påstå, att nämnda förslag skulle i något avseende vara ofelbart, men från sin utgångspunkt att icke öka folkets bördor för försvaret utöver vad det under en följd av år obestriddigen kunde bära, var det enligt sakkunnigas mening i stort sett det bästa, som kunde åvägbringas. Det hade ock den fördelen, att det under sitt genomförande ej reve upp och försvagade den försvarsberedskap, som vi för närvarande äga. Regeringens förslag åter är, vad armé och flotta angår, av alla sakkunniga helt underkänt, och dess genomförande innebär dessutom under övergångstiden en oreda och bristande hållfasthet, som ställer oss nästan försvarslösa. Detta under ett utrikespolitiskt läge, vilket av statsministern på det sätt karakteriserats, att han förklarar det påtagligt, att den ombildning av Europas karta, som skett genom uppgörelserna efter världskriget, icke nått en verklig stadga. Jag vill ingalunda säga något personligt ofördelaktigt om ett dylikt sätt att handhava rikets angelägenheter, ty jag vet allt för väl, att regeringen i lika hög grad som vi andra skattar vårt gamla land och dess oberoende. Men jag kan icke tillbakahålla den reflexionen, att regeringens syn på situationen mycket påminner om den optimism, som under kristidens ekonomiska chauvinism behärskade stora delar av vårt folk, icke minst riksdagen själv. Man var blind för de åtagna riskerna, man hade icke sinne för möjligheten av ett allvarligt bakslag, man tävlade i loppet mot allt större och större vinster och skatter, och under tiden var man likgiltig för skillnaden mellan nödvändiga utgifter och sådana, som av en eller annan anledning skänkte nöje och behag. På samma sätt handlar regeringen i fråga om vårt försvar. Man offrar den relativa trygghet, som riket äger, för att tillgodose andra i förhållande till rikets säkerhet mindre viktiga statsändamål. Ja, man har icke ens gjort sig mödan att angiva, vilka samhällsbehov man vill fylla genom det trettiofem miljoner, som genom regeringsförslaget skulle besparas. Det enda man vet, är, att ersättningarna till vissa samhällen med anledning av regementsindragningar icke beräknats, ehuru de säkerligen komma att uppgå till betydande belopp.

Söker jag nu i största korthet angiva bristerna i regeringsförslaget, sådant det framgått efter utskottets behandling, skulle jag vilja göra gällande följande.

I fråga om värnplikten måste det anses betänkligt, att de icke vapenföra befrias från tjänstgöring i fredstid, varav blir följden, att handräckningstjänsten måste i sin helhet ombesörjas av vapenföra. Det principiellt riktiga är, att alla vapenföra erhålla utbildning, men sker undantag härifrån, måste det ske i synnerligen begränsad omfattning, såsom fallet var i förra årets kungl. proposition. Att på sätt utskottet föreslår använda 7,000 vapenföra till handräckningstjänst är ett ödslande med försvarskraft, som icke kan godkännas. Varje vapenför, som ej utbildas, motsvarar vid en mobilisering en minskning av cirka tio utbildade värnpliktiga.

Vad därefter angår utbildningen av de värnpliktiga, torde visserligen icke i något härordningsförslag de militära kraven kunna till fullo tillgodoses. Men de begränsningar, som man av olika skäl anser erforderliga, måste hållas inom måttliga gränser. Det torde för var och en vara uppenbart, att utskottet i avseende å utbildningstiden gått orimligt långt ned. Studenten kan icke utbildas till plutonchef på 260 dagar, underbefälet erhåller ej kompetens för en gruppechef på 225 dagar, en infanterist är ej i någon mån färdig i sin utbildning på 140 dagar, en kavallerist ej på 200 dagar o. s. v. Värnpliktsutbildningen enligt utskottets förslag har en viss milisartad karaktär. Konsekvensen av den korta tjänstgöringen hade därför bort vara ett stort antal repetitionsövningar. Särskilt framträder detta behov på grund av att vid mobiliseringen erfordras ett stort antal årsklasser.

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

Beträffande organisationen är antalet operativa enheter så ringa, att någon försvarsplan för våra militära maktmedels användning i det syfte statsministern angivit, d. v. s. såsom ett värn för vår självständighet, näppeligen kan uppgöras. Den mest ödesdigra nedskärningen i den kungl. propositionen är den, som träffar regementena, särskilt infanteriregementena. Utskottet har visserligen räddat tvenne infanteriregementen, men samtidigt har utskottet uttunnat icke blott dessa utan även andra infanteriregementen enligt den s. k. Västerbottenstypen, så att vinsten för försvaret av denna ökning i själva verket blir betydligt reducerad. Därjämte föreslås indragning av 4 kavalleriregementen, 2 artilleriregementen, 1 ingenjörkår, 2 trängkårer och 1 intendenturkompani. En indragning av specialtruppförband påverkar endast i mindre omfattning värnplikts- och inskrivningsväsendet samt landets militära indelning. Annorlunda i fråga om infanteriet, där indragningen utom andra skadliga verkningar bryter det i många fall månghundraåriga sambandet mellan försvar och bygd.

I fråga om kaderns storlek vid infanteriet torde följande siffror vara betydande. Enligt 1914 års härordning skulle finnas 139 regementsofficerare, 1,349 kompaniofficerare och 1,090 underofficerare. Motsvarande siffror enligt förra årets proposition voro 110, 1,077 och 789. Enligt utskottets förslag föreslås för dessa grupper följande tal: 76, 750 och 553. Skillnaden mellan detta års och föregående års reducerade kadrer kan icke undgå att väcka de allvarligaste farhågor.

Kavalleriets ridande skvadroner minskas från 50 till 13, således till hälften av vad i förra årets kungl. proposition föreslogs, vilket föreslagna antal emellertid, efter minskningen av det i propositionen upptagna anslaget till flygväsendet, i den av första kammaren antagna Vennerstenska reservationen höjts med ytterligare 8 skvadroner.

Artilleriets värde är i hög grad beroende av kaderns storlek. I 1914 års härordning förutsattes 51 regementsofficerare, 411 kompaniofficerare samt 399 underofficerare. I fjolårets proposition voro motsvarande siffror 48, 378 och 268. Utskottet åter stannar vid 33 regementsofficerare, 304 kompaniofficerare och 194 underofficerare.

Beträffande reservofficerare är det föga antagligt, att utskottets beräkning i fråga om rekryteringen kommer att realisera sig i verkligheten. Då studentens och den med honom likställdes utbildningstid är 260 dagar, medan reservofficerens utgör 605 dagar, är det föga troligt, att studenterna i allmänhet skola vara villiga att underkasta sig den för befordran till reservofficer stadgade ytterligare tjänstgöringen under 345 dagar. Enligt nu gällande provisorium utgör skillnaden 275 dagar samt enligt förra årets proposition 255 dagar. 1914 års härordning innebar en ökning av endast 120 dagar.

Det i propositionen föreslagna beloppet för lantförsvarets materielanskaffning, vilket av utskottet tillstyrkes, utgöres av ett belopp på 21.6 miljoner att utgå under tio år. För nämnda ändamål hade försvarsrevisionen föreslagit cirka 30 miljoner, varav, efter avdrag för under 1924 och 1925 beviljade 3.3 miljoner, skulle återstå, enligt revisionens beräkningar, omkring 26.7 miljoner. I förra årets regeringsproposition ansåg man sig emellertid, trots iakttagandet av den största sparsamhet, icke kunna komma under 40 miljoner, sedan man avdragit vad i 1924 års statsverksproposition upptagits. Ser man på de särskilda posterna, måste man anse, att utskottet, liksom regeringen, varit mer än blygsamt, då frågan gällt realiserandet av vad utskottet satt såsom sin första utgångspunkt, nämligen önskvärdheten att tillgodogöra vår försvarsorganisation erfarenheterna från världskriget. För min del är jag av den bestämda övertygelsen, att vad utskottet föreslagit snarare är ett symptom av utskottets nedrustningstanke än av någon allvarlig vilja att ge vårt för-

svar den materiel, vars anskaffande enligt krigserfarenheten är ett rent trängande behov. Denna min uppfattning får ett stöd av den ståndpunkt utskottet intagit beträffande anslaget till den frivilliga skytterörelsen. I regeringens proposition uttalar försvarsministern beträffande skytteväsendet följande: »Liksom 1924 års försvarsutskott finner icke heller jag skal föreligga att beräkna några medel för det frivilliga skytteväsendets befrämjande.» Utskottet offrar emellertid några fler rader åt denna fråga. Utskottet säger: »I likhet med vad som föreslås i Kungl. Maj:ts proposition finner sig utskottet icke böra beräkna något ordinarie anslag för det frivilliga skytteväsendets befrämjande. De motionsvis framställda yrkandena om ett årligt anslagsbelopp av 750,000 kronor för ifrågavarande ändamål har utskottet sålunda icke kunnat biträda.» Jag kan icke undertrycka, att detta tal från försvarsministern och detta svar från utskottet bra mycket påminner om stormästarens och ceremonimästarens dialog i ett mera enkelt ordenssällskap. Varför denna grandezza för att avliva den lilla motionen om att ett årligt anslag för skytteväsendet skulle beräknas även för framtiden? Skulle icke utskottet kunnat, på sätt vi i vår reservation föreslagit, tillstyrka beräklandet av ett anslag till skytteväsendet till det belopp, som riksdagen nyligen beviljat för budgetåret 1925—1926? Man har till leda hört talet om den personliga börd, som värnplikten innebär för de värnpliktiga. Utskottet har ock visat sig ömma för de värnpliktiga, då utskottet höjer den i propositionen föreslagna, rikligt tillmätta avlöningen till värnpliktigt, som uttages till längre tjänstgöringstid än 140 dagar. Varför då icke ge något bidrag till en folklig rörelse till förmån för rikets försvar, där den enskilde frivilligt offrar både pengar och arbete för att med sin skjutskicklighet gagna vårt land? Att avvisa denna frivilliga medverkan till rikets bästa på ett område, som all krigserfarenhet, både tidigare och senare, ådagalagt vara av den största betydelse, är ett djärvt steg från deras sida, vilka föreslå en nedskärning av vår härorganisation nästan till oigenkännlighet.

En synnerligen svag punkt i regeringspropositionen är dess övergångsbestämmelser. Övergången göres brådstörtad och utan en klar planläggning. Utskottet har visserligen gjort någon liten förbättring i förslaget, men chefens för generalstaben yttrande ådagalägger nödvändigheten av en väsentligen längre övergångstid.

Beträffande därefter sjöförsvaret kan jag inskränka mig till att åberopa, vad i den av mig undertecknade reservationen anförts. Endast därpå tillåter jag mig att fästa kammarens särskilda uppmärksamhet, att det åtminstone för en person, som icke har större fattningsförmåga än jag, måste anses meningslöst att beräkna 32.5 miljoner till sjöförsvaret, samtidigt som man ställer sig döv för yrkandena om ett någorlunda rimligt anslag till flottans ersättningsbyggnad. Den av mig m. fl. ingivna motionen om fullföljandet av den i förra årets regeringsproposition framlagda lilla planen till nybyggnad borde kunna räkna på stöd åtminstone hos dem, som så kraftigt fört flottans talan under den allmänna diskussionen i försvarsfrågan. Herr Hellbergs reservation om byggande av ytterligare en undervattensbåt utöver förut beslutade har betydelse endast som ett bevis på en försvarsväns hopplösa kamp mot försvarslusten. I sin reservation till 1924 års försvarsutskotts betänkande, liksom i huvudsak i sin motion i år, har herr Hellberg tillstyrkt en nybyggnad i enlighet med fjolårets regeringsproposition. Möjligen ha herr Hellbergs partivänner icke fattat, att den erforderliga ökningen av flottans tonnage avsåg att i någon avsevärd mån bibehålla flottans stridsvärde, men däremot icke att innebära en liten till flottans bästa gjord opinionsyttring.

Vad till sist angår flygvapnet, synes det mig, som om man kunnat vara något frikostigare med avseende på engångskostnaderna. Ytterligare vill jag

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.

(Forts.)

icke nu anmärka något annat än att man i regeringspropositionen och utskottets förslag uppställt den stora jämförande tablån över de beräknade försvarskostnaderna på ett sådant sätt i fråga om flygvapnet, att man verkligen behöver den av statsministern i fråga om avvägningen av krigsrisk och försvarsberedskap undanskjutna matematiken för att fatta, vad som verkligen utgör flygvapnets engångskostnader.

Mina herrar, vad jag haft äran anföra visar, att jag icke kan avge min röst för utskottets förslag. Av skäl, som göras gällande i den av mig undertecknade motionen angående uppskov med försvarsväsendets ordnande, liksom i min till utskottets betänkande fogade reservation, har jag kommit till det resultat, att det för vårt land lyckligaste vore, att vi ännu någon tid uppsköte vårt försvarsväsendes nyorganisation, samt vidtog de förbättringar i det s. k. provisoriet, som erfarenheten från världskriget betingade och som icke föregrepe en lycklig lösning av vår försvarsfråga, när tiden därför vore inne. Därigenom finge vi under den nuvarande världspolitiska situationen, som sedan fjolårets riksdag i avsevärd grad blivit ovissare och mera riskfylld, ha oförminskade kvar vår organisation, våra regementen, våra kadrer och övriga för en mobilisering så betydelsefulla, fast organiserade anordningar. Men detta vill man ej medgiva.

Den av regeringen beräknade tiden för dess nyorganisations fulla genomförande utgör tio år. Denna period innebär alltså en svaghetsperiod för vårt försvarsväsen. Skulle detta därunder sättas på ett allvarligt prov, bleve det lätt en ödesdiger situation för riket. Det kunde bli ett fullständigt sammanstörtande av vår försvarskraft och därmed helt eller delvis ett sönderbrytande av vår suveräna ställning och ett upphävande av vår självständighet.

Att jag icke är ensam i min uppfattning om den för frågan om fred eller krig kritiska tid, varunder vi nu leva, framgår av ett uttalande, som Frankrikes i spetsen för ett radikalt-socialistiskt block stående konseljpresident M. Painlevé, enligt uppgift i en av våra tidningar, nyligen skulle ha gjort vid den internationella vattenkraftutställningen i Grenoble. Han lär därvid ha yttrat följande: »Det var den förra regeringens stora förtjänst att trots svårigheter och faror, trots hån och hotelser, söka Frankrikes trygghet i Europas trygghet. Vi skola fortsätta denna politik och äro beslutna att avlägsna alla hinder för samarbete mellan folken. De kommande tio åren skola antingen medföra tryggad europeisk fred eller också leda till ett ännu fruktansvärdare krig än det senaste. *Detta får ingen statsman lämna ur sikte*, om han icke är en förbrytare.» Även med vederbörlig reduktion av uttryckens skarpa måste ett dylikt uttalande tillerkännas en stor betydelse. Det visar, huru en statsman mitt i världshändelsernas centrum uppfattar det nuvarande världsläget. Vilken ansvarskänsla lyser icke fram ur denna franska regeringschefs uttalande! Han talar icke om behovet att minska, än mindre att börja radera sitt lands försvar för att tillfredsställa andra statsbehov, detta trots det att hans land är nedtyngt av skulder, skatter och följderna av krigets ödeläggelse. Han sover ej in sina åhörare i ro under förespeglingen av att de moln, som förmörka den utrikespolitiska himlen, lätt skola skingras. Han säger hela sanningen om den fara, som alltjämt kastar sin skugga över Europa, trots det att han därigenom möjligen äventyrar, att hans politiska motståndare därur kunna hämta stoff för sina angrepp mot den politik, som han gjort till sin.

Lägger man M. Painlevés förklaring vid sidan av statsministerns uttalande i regeringspropositionen och jämför man båda, gripes man av smärta vid tanken på, huru Europas övriga stater och dess ledande statsmän skola uppfatta ett svenska riksdagens beslut om vårt försvars nedbrytande i den omfattning, som utskottet föreslår. De komma att fråga sig själva, vilken förändring det gamla ärorika svenska folket undergått i sitt sinnelag, sin tro på framtiden,

sin manlighet och sin fosterlandskärlek. Nordens första folk, ställt i mitten av upplysta brödrarfolk, skulle kasta av sig sin rustning, då hela Europa skälver av fruktan för morgondagen; svensken, stolt liksom engelsmannen över sin härkomst, medveten liksom fransmannen om värdet av sin kultur, tänkande och allvarlig i sin praktiska gärning liksom tysken, skulle offra sitt rikets säkerhet för att söka öka sin välmåga och skydda sin bekvämlighet. Man vill ute i världen säkerligen ej tro budskapet om, att vårt folk skulle så förnekat sitt förflutna och så tillspillogivit sin framtid. Men när man en dag måste tro det, hur går det då med svenska män och kvinnor, när de möta främmande folk? Vad skola vi svara på dessa frågor om orsakerna till vårt handlingssätt? — Tystnaden blir det enda svar, vi kunna giva, ty blygseln kommer att förlama vår tunga och våra kinders rodnad skall samtidigt tolka djupet av vår sorg. Men kommer olyckan att stanna vid denna minskning av vårt anseende hos andra folk och vår egen känsla av vår mindervärdighet? Jag hoppas det innerligt. Av hela mitt hjärta önskar jag, att de, som framlagt detta enligt min mening olyckliga nedrustningsförslag, måtte, därest det antages, få rätt i sin tro på att vår världsdelens politiska förhållanden skola utveckla sig i fredlig och ej i krigisk riktning. Men även om så skulle bliva fallet, så ha de ådragit sig en stor skuld mot alla dem, vilka, intill dess fredstillståndet stabiliserats, måst i tärande oro för vårt fosterland genomleva kanske en följd av sorgear. Riksdagsmajoriteten har förvisso den formellt juridiska möjligheten att antaga utskottets förslag, ty de, som sammansluta sig till en majoritet, vinna en makt, som medger dem att göra ungefär vad de vilja. Men enligt min mening handlar majoriteten moraliskt orätt, om den i en fråga, av vars rätta lösning rikets existens kan bero, sätter sig över billiga krav från en betydande minoritet, som, därom hyser jag ingen tvekan, omfattar vad landet äger främst och värdefullast i bildning, förutseende och erfarenhet. Denna minoritet har, såsom fjolårets regeringsproposition ådagalägger, gått så långt i eftergifter för majoritetens rimliga anspråk, som gärna är tänkbart. I år begära vi endast ett uppskov, någon tid för majoriteten att besinna sig och för händelserna att mera tydligt utveckla sig. Vägras detta uppskov, dikterar man sålunda beslutet, är det min tro, att det icke skall dröja länge, förrän den känsla av förlorad nationell trygghet, som ett bifall till förslaget om vår försvarskrafts väsentliga förminskande är ägnat att skapa, kommer att sprida sig till allt vidare kretsar av Sveriges folk för att slutligen utlösa sig i ett bortsopande av den makt, som för ögonblicket tror sig kunna efter behag handla i rikets stora livsfråga.

* Jag yrkar, herr talman, bifall till den av mig m. fl. avgivna reservationen.

Herr andre vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 8 e. m.

Herr Reuterskiöld: Herr talman, mina herrar! Striden om Sveriges så kallade militärpolitiska läge har till sist icke lett till något annat, än att Sverige självt fått sitta emellan. Och dock — hurudant än det läget må vara eller förändras, så måste Sverige, så länge över huvud möjlighet av krig föreligger, hava ett försvar, väl icke som säkerställer landet, då ingen organisation kan skapa en sådan säkerhet, men som säkerställer en hastig mobilisering av hela folkkraften vid behov: *däri ligger vårt försvarsväsendes uppgift.*

Men den uppgiften förmår utskottförslagets »vänsterlösning» alls icke att fylla. Jag tänker härvid mindre på dess militära brister, som i politiken ej äro avgörande, utan mera på, så att säga, dess civila brister.

Genom sin indragning eller uttunning av infanteriregementena och sin förskjutning av de naturliga inskrivningsområdena bryter vänsterlösningen sön-

Ang. försvarsväsendets ordnande.
(Forts.)

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

der den ram och de medelpunkter, inom och kring vilka våra värnpliktiga, unga såväl som gamla, om det en gång gäller, måste samlas.

Genom sin kategoriklyvning bland de värnpliktiga och sitt avsöndrande av de icke vapenföra från all fredstjänst, liksom genom den antalsfixering även beträffande infanteriet, som nu föreslås i värnpliktslagens § 24, ökar utskottsförslaget antalet icke utbildade för vart år, så vida vårt folk växer i antal. Endast beträffande icke vapenföra studenter har utskottet tillstyrkt Kungl. Maj:t att i administrativ väg göra en avvikelse från principen — och från lagen.

Genom sitt bibehållande av tvångsuttagningen till underbefäl och genom nedskärningen av antalet underofficerare och officerare berövar vänsterlösningen folkhären till sist även möjlighet att svälla ut i nya förband, om så erfordras.

Det bör erinras, att de från statsrådsbanken framförda anmärkningarna mot högerförslagen i ingen av dessa punkter drabba bondeförbundets förslag.

»Vänsterlösningen» har fått sin signatur, jag vill icke säga av socialdemokraterna, men av det nuvarande regeringspartiet, som skickligt nog tagit både folkfrisinna och liberaler till fånga. Vål förstår jag, att de folkfrisinna gärna velat bevara kontakten med de stora skaror av Sveriges folk, som stå bakom socialdemokraterna, men vad jag har svårt att förstå, det är att de frisinna icke velat i lika grad bevara kontakten med de stora skaror, som också stå bakom bondeförbundet och högern och som tillsammans med de frisinna utgöra flertalet av Sveriges folk och bilda en borgerlig majoritet.

Förra året stannade de folkfrisinna vid 110 $\frac{1}{2}$ miljoner kronor. Nu ha de gått nedåt till 107 $\frac{1}{4}$ miljoner i stället för att gå lika mycket uppåt och därigenom komma i samverkan med bondeförbundet och försvarsvänliga liberaler på basis av 115 miljoner kronor. Och dock hade de frisinna i försvarsrevisionen stått vid 119 $\frac{3}{4}$ miljoner kronor.

Det är beklagligt, att de frisinna sålunda valt samverkan med det nuvarande regeringspartiet framför en samverkan med element, som kunnat föra fram frågan till en »centerlösning», varigenom skulle bevarats åt vårt svenska försvar åtminstone ramen och medelpunkterna och därutöver givit det en underbefälsstam, varpå efter hand kunnat byggas upp ett dugligt försvar. Min övertygelse är, att i följd av omständigheternas makt en sådan centersamling, även om den blott utgjort en minoritet, skulle ha drivit sitt förslag igenom. Bondeförbundet har varit villigt att här ge sin medverkan.

Kärnpunkten i försvarsfrågan är underbefälsfrågan, och detta desto mera ju kortare man nödgas, för att få försvaret till ett folkförsvar, fastställa övningstiden.

Men utskottsförslaget har i denna punkt stannat på samma linje som högern och därmed uppgivit försöket att lösa frågan. Endast beträffande Gotland har utskottet förordat en utredning om bondeförbundets egnahemslinje. Måhända är detta förord blott en vacker gest, men jag skulle vilja till regeringen hemställa att låta det bliva till något mera och att till nästa års riksdag låta göra en objektiv utredning. Gotland är väl icke i allo det lämpligaste försöksområdet, men även där kan försöket lyckas. Och åtminstone den goda viljan finns där i rikt mått. Det är alltid en ljuspunkt, att man vill göra ett försök.

En annan och större ljuspunkt i utskottsförslaget är den, kring vilken en allmän samling skett, nämligen flygvapnet. I viss mån ger flygvapnet ersättning för indragningar inom armén, där även fordomtima rytteri fått sitta av och bli fotfolk och fotfolk fått bli specialvapen, nu sker omvandlingen dels i större skala dels till ett helt nytt och självständigt vapen vid sidan av armé och marin.

Detta nya vapen har sin främsta uppgift i *angreppets initiativ* till försvar mot väntade anfall, och jag ville gärna uttala den förhoppningen, att flygvapnet måtte av regeringen bevaras och utvecklas såsom det av utskottet tänkts, *ett fullt fristående vapen utan vare sig armé- eller marinbetoning*. Vissa tecken tyda på, att regeringen icke stått alldeles fast mot påtryckningar i motsatt riktning, och faran ökas, då flygvapnet ej har egen kommandoexpedition. Men jag ber i detta sammanhang att få rikta både regeringens och riksdagens uppmärksamhet på önskvärdheten och nödvändigheten att också effektivt stödja det civila flygväsendet och dess utveckling. Detta civila flygväsen har i grunden samma betydelse som det frivilliga skyttväsendet för vårt försvar.

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

Men för skyttväsendet har utskottet icke visat någon förståelse. Ju kortare övningstiden blir och ju flera som genom kategoriklyvning avskäras från utbildning, desto mera blir skyttväsendet av organisatorisk betydelse. De folkfrisinnade ha ej heller slutligt avvisat kravet på anslag utan blott skjutit undan hela frågan. För vår del instämma vi i yrkandet om uppförande å ordinarie stat av det anslag, som nu i flera år beviljats — 500,000 kronor.

Ej heller har utskottet visat en riktig uppskattning av den s. k. industriella krigsberedskap, som tillhör den moderna organisationen. Utskottet liksom Kungl. Maj:t ser huvudsaken i en förtidsorganisation, som jag av skäl, som finnas i min reservation, sid. 525, anser ändamålslös, därför att den omspanner för mycket. Ekonomerna ha här som eljest trott sig kunna taga hand om det hela och i förväg reglera det ekonomiska livet efter ett krigsutbrott, i trots av att det ekonomiska livets egna förutsättningar vid den tiden alltid förbliva i förväg okända. Av vida större värde och verkligt behov vore att genom anslag ge vårt land en industriell krigsberedskap, som förmådde genast vid krigsutbrott möjliggöra en oavbruten inhemsk tillverkning av krigets nödvändiga förbrukningsartiklar och säkerställa försvaret mot kemiska och andra moderna vapen.

Exempelvis tror jag, att våra universitet skulle, om de finge medel, genom sina naturvetenskapliga institutioner kunna utan någon ny organisation här utföra ett fortgående beredningsarbete av största vikt. Likaså borde med statsundertöd kunna upprättas fabriker m. m., även om starka ekonomiska intressen skulle finnas engagerade i utländsk konkurrens. Men härom har propositionen och utskottsbetänkandet intet att säga.

Beträffande flottan har utskottet beräknat dess personal efter mobiliseringsbehov, men dock på ett sätt, som synes förutsätta en helt annan och bättre fartygsmateriel, än den vi nu hava. Det oaktat begär utskottet ingen fullständig flottplan utan blott en viss begränsad typutredning och ökar ej heller redan beviljade nybyggnadsanslag.

För vår del påyrka vi i vår reservation dels en flottplan, dels att kustfästningarna skulle samtliga behållas och såväl å Hemsö som å Älvsborg hållas viss besättning. Merkostnaden, omkring 130,000 kronor, borde vara överkomlig.

I fråga om armén faller det genast i ögonen, att infanteriregementena icke kunnat såsom förut skett fördelas ens på de föreslagna fyra fördelningarna. Då vi ej kunna inse, att det möter några principiella hinder för att bevara fyra eller sex regementen jämte de två, som utskottet föreslår utom fördelningarna, och då härigenom alla infanteriregementen skulle bevaras, kommer jag att yrka bifall till uppförande av alla nuvarande regementen, även om kammaren i princip godtagit de fyra fördelningarna.

Att för dessa regementen, de må utgöra två eller flera, även erfordras kavalleri och artilleri, lär utan vidare vara uppenbart. Efter vår reservation skulle också utöver utskottets förslag bevaras såväl Upplands som Smålands artilleriregementen, ävensom tre skånska kavalleriregementen i stället för

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

ett vid sidan av Smålands husarer. Varför skulle Sverige, även om förra årets regeringsproposition tog initiativ, avskaffa allt självständigt kavalleri just när dess betydelse utomlands blivit klar?

Utskottsförslaget berör även ett par ersättningsfrågor, som förtjäna viss uppmärksamhet.

Den ena avser ersättning till kommunerna. Några reservanter hava i likhet med mig ansett, att denna fråga bör behandlas för alla orter i ett sammanhang och helst nästa riksdag. För min del vill jag uttala, att jag ej anser några rättsanspråk på ersättning vara för handen, då alla ingångna kontrakt om truppförläggningar måste utgå från den självklara men tysta förutsättningen, att dåvarande organisation bibehölles, varemot de icke i minsta mån hindra eller ens kunna hindra staten att ensidigt ändra denna förutsättning. Men jag misstänker tillika, att regeringen kanske av oreflekterad hänsyn till sina väljarskaror i de hemsökta städerna kan komma att av billighetsgrunder föreslå större ersättningar. Och dessa förslag böra snarast läggas på bordet.

Den andra ersättningsfrågan avser personal å indragningsstat. Kungl. Maj:t ville ge den lön efter A-ort, där dock inga förläggningar ges. Utskottet föreslår B-ort, fast blott två förläggningar finnas å sådan ort. Då befattningshavaren efter sträng rätt har anspråk på hela lönen efter den ort, där han är anställd, och med belopp, vartill han vid indragningen har rätt, har jag ansett riktigare att stadga C-ort såsom ett slags medelproportional till undvikande av domstolstvister.

Om emellertid utskottsförslaget i sin helhet icke kan godtagas, vartill skulle det då tjäna att söka genom ändringsförslag förbättra detsamma? Vore ej detta såsom att sätta nya klutar på gammalt kläde?

Ja, nog är utskottsförslaget såsom ett gammalt kläde ur försvarsoviljans förlegade lager, ehuru genom kemisk tvättning så pass rengjort, att ingen har rätt att betvivla den uppriktiga förvarsviljan hos dem, som nu söka skära till en ny härorganisation av detta kläde. Men tvättningen har gjort klädet så skört, att det brister vid första påfrestning.

Därför är heller icke min avsikt att sätta till detsamma några nya klutar, utan jag önskar blott, att under klädet alltjämt måtte få finnas kvar de gamla enheterna, som en gång när omhöljet kastas och klädet gått sönder, kunna bli stommen och grunden för en ny revision.

I den parlamentariska situation, som i dag torde föreligga såsom faktisk, har jag att å den grupps vägnar, som jag här representerar och som varmt önskat en lösning på de ömsesidiga eftergifternas nu ej godkända väg, under sådana förhållanden yrka bifall, oavsett övriga förslag, till vad i vår reservation framställts angående härordningen.

Vårt förslag är det enda, som åtminstone sökt definitivt lösa underbefälsfrågan i samband med den korta övningstiden. Utskottets förslag kunna vi ej biträda. Och herr Hellbergs reservation ger ej alls vad hans förslag från början avsåg.

Men icke heller kunna de flesta av oss godkänna vare sig ett uppskovsyrkande eller ett yrkande i enlighet med den Vennerstenska linjen. Uppskovet betyder fortsatt tillväxt av försvarsolusten hos vårt folk. Och däri ligger en ideell fara, som alltid brukar underskattas, men som måste snarast inses och avvärjas.

Den Vennerstenska linjen åter bevarar visserligen regementena och ramen och är ur denna synpunkt fullt jämförlig med vårt förslag. Men vi måste göra allvarliga invändningar mot de inbördes vitt växlande och dock otillräckliga övningstiderna och deras längd samt först och sist mot den tvångsuttagning av underbefäl, som därigenom fastslås såsom grund för erhållande av underbefäl; annorlunda ställer sig ju generalstabschefens förslag. Men

intetdera garanterar på något sätt bibehållandet av vunnen underbefälsduglighet, och i båda fallen har alldeles förbisett eller underskattats den inre upplösning, som blir en oundviklig följd av detta, efter våra förhållanden icke avpassade, utländska system.

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

Då vårt förslag, varvid vi av full övertygelse hålla fast, för närvarande icke kan segra, och då utgången vid denna riksdag i allt fall synes given och klar, skulle jag, när vårt förslag slås ut, helst nedlägga min röst i en slutvotering mellan utskottsförslaget och något av de nämnda förslagen. Helt annorlunda skulle dock saken ställa sig, om genom olika beslut av kamrarna en sammanjämkning kunde giva något väsentligt och ej blott ett sken. Ett ställningstagande i slutvoteringen kan dock motiveras även därav, att majoriteten icke bör få synas skenbart större än den är. Den fortsatta debatten får i detta hänseende ge utslag.

Beträffande den nu föredragna punkten ber jag, herr talman, att få yrka bifall till vad i motsvarande punkt framställes i herr Johanssons i Kälkebo och min reservation, punkten C under lantförsvaret — fem fördelningar jämte Gotlands trupper och två fristående brigader för Norrbotten och för Stockholm.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Herr vice talman! Då jag nu har att söka utveckla och försvara den tankegång, som utmynnat i ett förord åt det föreliggande utskottsförslaget, torde det vara naturligt, om jag några ögonblick uppehåller mig vid frågans förhistoria, d. v. s. om jag söker först uppvisa den bakgrund, mot vilken strävandet att nu söka vinna en lösning av vår försvarsfråga måste ses.

När världskriget närmade sig sitt slut, hade en skräckslagen värld fått göra åtskilliga erfarenheter, ägnade att vända upp och ned på tidigare föreställningar. Den allmänna uppfattningen, att kriget vore en affär på några veckor eller på sin höjd några månader, där den militärt bäst förberedde, genom att hänsynslöst och blixtnabbt slå till, omedelbart garanterade sig segern — den uppfattningen hade måst vika för insikten om, att även på krigets mark verkligheten ofta korsar de mest geniala och sannolika kalkyler. Angreppstaktiken, om också ingalunda ofarlig, hade icke fört till målet, och det slutliga avgörandet hade dikterats av arméer, helt nyskapade under kriget och förda till krigsskådeplatsen från fjärran belägna, i början helt utomstående länder. Avtagande möjligheter till självförsörjning samt en psykologiskt förlamande verkan av ekonomiskt och moraliskt tryck bröt uppenbarligen säkrare och mera irreparabelt ned de i kriget deltagande makternas motståndskraft än vad de militära hjälpmedlen förmått.

Men även en annan upptäckt hade blivit gjord. Ett våra dagars krig uppvisar icke en vinnande och en förlorande part, med den senare såsom ensam skadeståndsansvarig. Det kvarlämnar *två* nedbrutna, utarmade, inbördes nästan hjälplösa folkgrupper, som visserligen kunna föreskriva varandra långt gående utfästelser, men som sakna förmåga, den ena att infria och den andra att utkräva dessa förpliktelser. Det enda säkra är, att flera släktled på ömse sidor få umgälla, vad de agerande brutit. Och de lidna förlusterna begränsa sig icke till de direkt deltagande. De träffa, i vissa fall, om inte en hel värld, så åtminstone, som nu skedde, en hel världsdel.

Det var under intrycket av dessa erfarenheter och iakttagelser, ofrånkomliga för varje reflekterande medborgare, som Sverige i slutet av år 1917 upptog försvarsfrågan till utredning. De nyss förrättade andrakammarvalen hade medfört ett regeringsskifte, som underströk, att vårt land borde taga konsekvenserna av de gjorda iakttagelserna. Den närmaste följden blev också, att temporära åtgärder i militärt begränsande syfte med därtill fogade, ut-

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

tryckliga uttalanden, att försvarsväsendet måste beskäras och reorganiseras, så snart förhållandena efter kriget hunnit ordna sig, kommo till stånd.

I november 1919 lämnades också närmare direktiv i sådan riktning. Ett antal riksdagsmän av olika partier erhöilo uppdraget att verkställa utredning och avge förslag om en revision av Sveriges försvarsväsende. Därvid uttalades, att landets försvarsanstalter i befintligt skick icke kunde anses lämpade efter vårt folks bärkraft och det fredliga kulturarbetets behov, vadan en anpassning och begränsning i enlighet med dessa faktorer borde ske.

Vid den utredning, som därpå följde och i vilken bland andra undertecknad hade den tvivelaktiga förmånen att deltaga, sökte man först att om möjligt reformera inom den nuvarande ramen. Men uppdraget innebar givetvis ej blott en mer eller mindre långt gående beskärning. Det gick givetvis också ut på att söka tillgodogöra den till omfattningen begränsade organisationen de nya militära och tekniska hjälpmedel, som kriget och dess uppfinningar framkallat. Och det blev snart klart, att skulle detta ske, så måste, därest icke utredningen skulle utmynna i ökade i stället för minskade försvarsutgifter, en sammanpressning av försvarsväsendets ram oundgängligen företagas. Ty det var inte nog med att de nya vapnen och hjälpmedlen voro många och skiftande; de voro också i regel dyra.

Bland de omläggningar, som enligt de utredandes uppfattning måste ske, skall jag här endast nämna några. Kriget hade sålunda visat, att *infanteriet måste omberäpnas*, och det oaktat på ett helt nytt sätt under sina operationer skyddas; tunga och lätta kulsprutor, handgranater och gasmasker måste till. Flygvapnet måste accepteras såsom ett nytt vapen, sålunda nyorganiseras och utvecklas. Men detta vapens tillkomst hade åter i sin tur föranlett krav på luftvärn. Till sjöss visade sig torpeden och minan särskilt lämpade som försvarsmedel för de smärre staterna, varför dessa vapen borde hos oss företrädesvis bibehållas. Men även de hade i mångt och mycket omkonstruerats och utvecklats, deras storlek, räckvidd och effektivitet hade betydligt ökat, men därmed hade också deras anskaffning betydligt fördyrats. Såsom torpedbärare tävlade undervattensbåten, jagaren och även — ehuru icke experimentellt avslutad — flygbåten. Den första anmälde sig också såsom minutläggare.

Våra artillerifartyg, och därvid även de senast anskaffade och knappt fullbordade, visade sig från början i viss mån omoderna. Deras effekt skulle fördubblas genom anordnandet av s. k. centralsikten. För övrigt krävde ivriga röster en omfattande ersättningsbyggnad på det marina området. Vilket allt krävde stora pengar.

Slutsatsen inför alla dessa utgiftskrav kunde icke bli mer än en: antingen måste en minskning av organisationens omfattning ske eller måste stegrade i stället för lättade militärbördor efter hand bli oundkomliga.

För den grupp inom försvarsrevisionen, som jag tillhörde, kunde valet icke gå annat än i en riktning: för armén i en beskärning av organisationen och för flottans del till en uppmärksam avvaktande hållning. Skälen därför skall jag senare återkomma till.

Ett problem för sig utgjorde i detta sammanhang frågan: hur skall utbildningsfrågan lösas? Tillkomsten av ny utrustning kunde givetvis icke i och för sig tala för en förkortad utbildningstid. Men å andra sidan tvingade exempelvis vid infanteriet de skiftande vapenarterna till specialisering vid utbildningen. Härav följde åter, *dels* att den på många håll segt fasthållna drillen måste undanskjutas, *dels* att det uppstod ett starkt behov av ökade hjälpkrafter. Såsom en logisk lösning framträdde då den partiella utbildningen, kategoriklyvningen, med en därpå grundad organisation med ett sänkt antal operativa enheter.

Om lämpligheten av att gå den vägen var man vid den tiden såvitt jag kunde

förstå inom försvarsrevisionen ganska ense. I enlighet därmed utformades också försvarsrevisionens samtliga alternativ.

Detta förslag mötte emellertid ett dubbelsidigt överkomligt motstånd. På militärt håll räknade man uppenbarligen med, att om man kunde få bort tanken på kategoriklyvning, skulle man sedan kunna bevara organisationen orubbad. Därvid mötte man en bundsförvant i förstnämnda avseende hos en lekmannaopinion, för vilken det formella likställighetskravet de värnpliktiga emellan var huvudsaken.

För egen del stod jag kvar till det sista på revisionens ståndpunkt med dess sakliga motivering. Det var först sedan det inom fjolårets försvarsutskott blev fullständigt klart, att man på alla andra håll lämnade denna position som jag och mina meningsfränder skisserade den lösning vi sedan sökt främja och som nu föreligger i utskottets förslag. Beträffande utbildningstiden hade då inträffat att högerregeringen vid val av linje avstått från den militära sakkunskapens stöd, att bondeförbundarna knäsat de 140 dagarna samt att socialdemokraterna motionerat om samma utbildningstid, likartat tillämpad för alla inom samma vapenslag.

Därest den utbildningstid, som jag och min medreservant förordade i försvarsrevisionens betänkande, hade utslagits lika på alla värnpliktiga, hade den inneburit för infanteriet en lägre utbildningstid än 140 dagar. En övergång på denna siffra för alla infanterister betydde därför för oss en *ökning* i sammanlagda antalet av en årsklass uttagna värnpliktsdagar. Ur den synpunkten kunde endast den rena okunnigheten tala om rutschning nedåt. Att utjämning i frågan däremot militärt sett icke innebar en förstärkning torde vara ställt utom allt tvivel. Men den var en direkt frukt av den koopererande aktion mellan militära och lekmannakrafter, varom jag ovan talat. Och många utav dem, som nu förklara utbildningstiden absolut otillfredsställande, ha ett ofrånkomligt förstahandsansvar för dess fixerande på sätt som skett.

Vad vi emellertid alla haft och ha skyldighet att pröva är spørgsmålet: tillåter vårt militärpolitiska läge och förhållandena i övrigt en begränsning i vår försvarsorganisation på sätt tidigare av försvarsrevisionens majoritet och nu av utskottets flertal föreslås?

Då ett svenskt deltagande i krigiska förvecklingar väl efter allas vår mening endast kan och bör ske i försvarssyfte, blir alltså spørgsmålet närmast: I vilka fall äro till krig ledande intressekonflikter mellan oss och annan makt tänkbara? Och över vilka möjligheter förfoga i dylika fall eventuella angripa emot oss?

Svaret på den första frågan torde väl få bli, att dylika intressekonflikter endast äro tänkbara mellan oss och europeiska grannar. Och att även beträffande dessa senare undersökningen rimligen får begränsas till länder, som ha med oss gemensamma landgränser eller som äro belägna vid med oss gemensamt ägda farvatten. Med ett ord: Till de skandinaviska folken samt till länder som äro belägna omkring Östersjön. Vad därutöver är måste anses ligga utom förutsättningarna för organisationen av vårt försvarsväsende.

Om jag bland de sålunda nämnda länderna, som naturligt är vid en dylik prövning, tar det största och starkaste landet, hur ter sig då i förhållande till faran för ett angrepp därifrån den nu ifrågasatta rustningsbegränsningen?

Vårt land kan i det åsyftade fallet angripas — om jag i detta sammanhang bortser från luftangrepp — dels genom en invasion över havet, dels över vår norra landgräns.

Ett invasionsföretag över havet förutsätter för utsikt till framgång, att den angripande, dels förfogar över transportmedel så omfattande, att den överförda armén har segerutsikt såväl vid som efter landstigningen, samt dels att han äger en absolut övermakt på havet för överfarten.

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

Ingen Östersjömakt äger nu dessa förutsättningar. Och samtliga dessa makter äro längre avlägsna därifrån än de förut varit under ett århundrade. Ja, styrkeförhållandet mellan oss och den starkaste eventuella angriparen är för oss i detta nu ojämförligt mycket gynnsammare än vad ställningen varit, om 1914 års flottplan hos oss blivit genomförd och utvecklingen fått orubbad pågå även hos våra grannar från 1914 till nu. Jag rör mig endast med offentligt tillgängliga siffror, då jag säger, att under år 1914 vår marina försvarskraft torde ha förhållit sig till den ryska Östersjöflottan — för oss högt räknat — som 1 till 4, medan dessa styrkor nu, om jag tar hänsyn icke blott till antal och deplacement utan även till besättning och allmän stridsduglighet, torde förhålla sig såsom två ungefär likvärdiga faktorer. Och vad tillgången på transportmedel beträffar, torde även där skillnaden på tillgång på användbart sådant ställa sig ur våra synpunkter ännu gynnsammare nu än 1914.

Går jag så över till lantstridskrafterna, är det väl också så, att ifrågavarande makt's fredsstyrka nu torde vara omkring 50 % mindre än den var före 1914, medan däremot ifrågavarande makt's egna behov av ett gränsförsvar ej torde vara mindre utan större nu än då. Dessutom gäller för vår norra landgräns, att — på grund av kommunikations- och terrängförhållandena endast begränsade styrkor där kunna uppträda.

Häremot kan erinras, att dessa förhållanden kunna ändras. Javäl kan det så, liksom våra egna försvarsanstalter kunna undergå förändring. Men att ta hänsyn till dylika faktiska förhållanden, att icke endast deklamera om vad Sveriges ära kräver utan även taga hänsyn till dessa faktiska förhållanden, det är icke, som man i smädesyfte nu yttrar gentemot utskottsförslaget's anhängare, att föraktligt krypa bakom andras rygg, utan det är, såvitt jag förstår, att se verkligheten sådan den är och att anpassa sig efter den faktiska utvecklingen.

Den försvarsorganisation, som utskottet här förordar, innebär, som nog numera alla veta, en beskärning av armén, ett bibehållande av flottorganisationen i ungefär den omfattning, som den nu förefintliga flottmaterielen betingar, samt ett nyorganiserat, självständigt flygvapen.

Om den sistnämnda delen av förslaget har ingen strid stått. Utskottsmajoriteten har erkänt nödvändigheten av flygvapnet för ett moderniserat försvarsväsende. Och reservanterna, som här liksom på alla andra punkter önskat betydligt mera, ha nog för sig själva med någon förvåning konstaterat, att ganska långt gående krav i detta fall blivit utan strid tillgodosedda. Man kan säga, att på detta område organiserats, i stället för nedlagda truppförband, fyra nya sådana, visserligen icke med så stor personal vart för sig, som ett nedlagt infanteritruppförband, men med en materiel, som av många anses ur försvars- och skyddssynpunkt mer än uppväga betydande truppmassor.

Jämväl beträffande flottans personalstyrkor hava meningsbrytningarna icke varit så djupgående. Redan i propositionen hade betydande avvikelser och utvidgningar från försvarsutskottets år 1924 framlagda förslag skett. I någon mån ha kompletteringar vidtagits inom utskottet, exempelvis med hänsyn till skeppsgossekårens utbildningsförhållanden, till nytillkommen materiel samt till kustbefästningarna.

Den egentliga meningsskiljaktigheten beträffande marinen har gällt ersättningsbyggnaden för flottan. Genom en tillstyrkan, som statsrådet inledningsvis antyde, av propositionens anslagsberäkningar till och med budgetåret 1927—1928 har den i fjol beslutade nybyggnaden något påskyndats. Beträffande fortsättningen har dock utskottet, liksom departementschefen, ansett en, förnyad utredning erforderlig. Att, innan en sådan föreligger, gå till ytterligare nybyggnadsbeslut har utskottet, på skäl jag tidigare redogjort för, icke ansett nödvändigt. I olikhet med reservanterna kan utskottet icke finna,

att exempelvis Polens, Finlands, Estlands m. fl. Östersjöländers åtgärder för anskaffning av marinstyrkor skulle vara ägnade att framtvinga en större nybyggnad av krigsfartyg hos oss för närvarande än den av 1924 års riksdag beslutade.

I fråga om armén har särskilt förslaget att indraga vissa regementsförläggningar mött, utom en naturlig, lokal motvilja, också ett intensivt motstånd från olika militärt eller eljest starkt försvarsvänligt betonade håll. Man har betecknat det, och herr Trygger gjorde i upprepade vändningar i sitt anförande, såsom ett »sönderbrytande» av hela försvarsväsendet, ett sönderbrytande varigenom landet urständsattes att i händelse av behov uttaga folkets hela värnkraft. Och man brukar ju på det sätt — jag kanske kan tillägga — det älskvärda sätt, som markerar den sidans sakliga överlägsenhet i försvarsdiskussionen, tillägga, att ett dylikt förfarande kan endast tillstyrkas av dumheten, kortsyntheten och ansvarslösheten.

Det må vara tillåtet att i all blygsamhet genmäla, att en arméorganisation på fyra arméfördelningar precis lika väl kan bilda ett sammangjutet helt som en sådan på sex arméfördelningar. Naturligtvis kräver en omläggning från sex till fyra en viss tid, och givetvis blir en organisation på fyra mindre manstark än en sådan på sex. Men därav följer alldeles icke, att den förra av dessa bildar ett kaos, medan den senare utgör en självgiven och naturlig uppläggning av det svenska arméfördelningsproblemet. Dylikt tal är icke blott en överdrift, utan det är, såvitt jag förstår, en orimlig och oförsvarlig argumentering. Den är, ur de enligt egen mening ensamt försvarsvilligas synpunkt, icke heller ofarlig. Tusentals lyssnande öron, som höra detta tal om den sönderbrutna, värdelösa, meningslösa försvarsorganisationen, dra givetvis den för dem naturliga slutsatsen: alltså må även den försvinna. Och dessa kriticiis egna meningsfränder i exempelvis Finland, Norge, Danmark få gång på gång i halsen — jag har följt det i respektive länders tidningspress — att Sveriges militära språkrör beteckna ett försvarsväsende sådant som det nu av utskottet föreslagna såsom meningslöst, och att det därför är rena galenskapen för dessa länder att bringa hårda offer för en än mera begränsad försvarsorganisation.

Vid bestämmandet av infanteriets storlek och därmed antalet infanteriregementen har utskottet sökt sig fram till ett antal, som, enligt utskottets mening, å ena sidan icke splittrade utbildningsarbetet på flera förläggningar än som med en rationell administration vore förenligt, men som, å den andra sidan, ur förläggningssynpunkt kunde tillgodose ett beräkneligt mobiliseringsbehov, närmast hänförligt till första uppbådet samtliga årsklasser. Ur transportsynpunkt syntes därmed också relativt gynnsamma resultat kunna ernås. Jag skall icke i detta sammanhang närmare gå in därpå — det kanske blir anledning att senare återkomma till den saken.

I detta sammanhang anser jag mig böra belysa ett sätt att räkna och kritisera, som på olika håll begagnats emot utskottets förslag. Det användes också i reservanten Clasons reservation, då han förklarar, att enligt utskottets förslag infanterikompaniernas antal nedskrivs »från 364 till 122». Denna sak har också föranlett diskussioner i pressen. Och då läsarna av en dylik uppgift icke kunna tänka annat än att ett kompani av de 364 motsvarar ett av de 122, då intet annat därom meddelas, får han en helt annan uppfattning om nedskrivningens betydelse än den som kan grundas på verkligheten.

I den hittills gällande härordningen är varje normalregemente organiserat på tre bataljoner å fyra kompanier och ett kulsprutekompani. Detta motsvarar organisationen under repetitionsövningarna, då regementet söker åstadkomma fältmässiga förband. Försvarsrevisionen beslöt däremot att utforma organisationen med hänsyn till förhållandena under rekrytutbildningen, med de värnpliktigas uppdelning på olika kategorier efter deras avsedda användning vid

Ang. försvarsväsendets ordnande.
(Forts.)

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

mobilisering. De så utformade utbildningsenheterna beräknades per regemente till sju. Men även detta regemente var under repetitionsövning avsett att organiseras på 12 gevärskompanier och 1 kulsprutekompani.

Denna beräkning för regementsorganisationen har godtagits såväl i 1924 års regeringsproposition som av samma års försvarsutskott och i årets regeringsproposition. I den senare äro dock utbildningsenheterna för normalregementet sänkta med en. Med den till 1,000 man per regemente beräknade beväringstyrkan torde det också kunnat ifrågasättas, huruvida under repetitionsövning den förut angivna organisationen kunnat upprätthållas. Enligt utskottets förslag, som ökar de till första linjen överförda med 3,500 man och som dessutom ger åt underbefäl och fackmän en repetitionsövning, stiger därmed de i normalregementets repetitionsövning beräknade tillstädeskomna värnpliktiges antal till 1,300 man eller ungefär samma antal, som av herr Tryggers regering beräknades i fjolårets proposition.

Då det väl, såvitt jag förstår, är till sistnämnda regementsorganisation, herr Clason nu yrkar bifall, kan jag med ungefär samma rätt säga till honom, att han, tydligen sig själv ovetande, nedskriver kompaniernas antal från 364 till 196. Men den kalkylen har jag icke sett någon framlägga.

När man därför med hänsyn till dessa rent formella förhållanden i dessa dagar säger, att vårt infanteri enligt utskottets förslag nedskrivs med två tredjedelar, är det raka motsatsen till verkliga förhållandet. Det framgår omedelbart, om man tager hänsyn till mängden manskap och befäl. Och det är i detta avseende för övrigt av intresse att erfara, hur mycken realitet det ligger bakom angreppen på utskottsförslaget. Herr Tryggers försvarsproposition förra året upptog antalet värnpliktige i första linjen till 26,855 man. Det nu föreliggande utskottsförslaget upptar i första linjen 24,358 man. Skillnaden är 2,497 man. Herr Tryggers ståndpunkt återspeglar i mångas ögon en sant fosterländsk ståndpunkt. Utskottets däremot representerar ett föraktligt nedrustningskrav. Det nu föreliggande utskottsförslaget föreslår antalet officerare till 1,677. Herr Tryggers proposition upptog officerare å aktiv stat i hela armén till ett antal av 2,193. Man behöver endast känna till detta antal manskap och befattningshavare, som det faktiskt är fråga om, för att även den, som icke alls är förtrogen med organisationerna och deras former, skall kunna göra sig förtrogen, med vilka realiteter som ligga bakom den värdesättning, som nu på många håll göres för det föreliggande utskottsförslaget.

Jag har i detta sammanhang också en viss anledning att beröra, vad »de fyra beryktade kompanierna», som skulle återstå av försvarsutskottets båda utöver propositionen bibehållna regementen, innebära. Och detta då också därför, att på den punkten har man på olika håll, även från socialdemokraterna inom och utom riksdagen, ådagalagt en stark benägenhet att söka förminska värdet av den av utskottet föreslagna omläggningen. Dessa båda regementen tillförde armén, utom två förläggningar med allt vad därtill hörer, i kadern två överstar, 2 överstelöjtnanter, 2 majorer, 18 kaptener, 36 löjtnanter, 12 underlöjtnanter eller fänrikar, 16 fanjunkare, 34 sergeanter, 22 furirer av 1:sta och 46 furirer av 2:dra graden. Nu skedde emellertid, såsom här framhållits, såsom kompensation en viss minskning vid vissa andra regementen. Detta avdrag, som skedde vid 6 andra regementen, bestod per regemente av 1 major, 1 kapten, 1 löjtnant, 1 underlöjtnant, ingen fanjunkare, 1 sergeant, 1 furir av 1:sta och 2 av 2:dra graden. Behållningen för armén, d. v. s. just det, som man kallar de fyra kompanierna, bestod, sedan den nyss nämnda kompensationen frånräknats, av, utom två regementsförläggningar med allt vad därtill hörer, i kadern 2 överstar, 2 överstelöjtnanter, 12 kaptener, 30 löjtnanter, 6 underlöjtnanter eller fänrikar, 16 fanjunkare, 28 sergeanter, 16 furirer av 1:sta och 34 furirer av 2:dra klassen. Det blir 4 kompaniuppsättningar, vilka man

nog inom generalstaben skulle vara synnerligen glad att få räkna med. Och man frågar sig ovillkorligen: vad skola slika tricks i argumentationen, i syfte att förvända folks syn på vad som faktiskt sker, tjäna till? Denna trafik lönar sig nog ej i längden.

Vad å andra sidan förslaget i det stora hela i dess egenskap av »en omorganisation med beskärning» angår, så vill jag ej ett ögonblick förneka, att den på vissa punkter företer en betydande reduktion. Särskilt gäller detta kavalleriet. Men därtill kan anmärkas, efter, såvitt jag förstår, vad åtminstone alla lekmän, som verkställt utredning på detta område, ävensom många militärer, framhållit, att kavalleriet, icke minst i förhållande till dess stridsvärde och alldeles särskilt i förhållande till dess användning under tänkbara krigsförhållanden i vårt land, är ett dyrt, ja för oss alltför dyrt vapen. Och detta så mycket mera som, alla kavalleristutläggningar till trots, vissa av dessa uppgifter nu med fördel kunna övertagas av dels flygvapnet, dels det bilförflyttade infanteriet. Ty kavalleriet är numera, kan man säga, ett slags ridande infanteri; kampen sker på marken, förflyttningen till häst. Att, på sätt en reservant särskilt påyrkar, i strid emellan olika sinsemellan mera trängande krav anordna ett fristående kavalleriförband om också synnerligen begränsat, förefaller därför utskottet icke vara tillräckligt motiverat.

Minskningen av artilleriet har, som alla känna, skett, och detta med rätta, varsamt. Med de omgrupperingar, och den nybeväpning, som partiellt förutsattes, torde artilleriets stridsvärde efter omorganisationen ungefär motsvara det värde det ägde före densamma.

De förbättringar utskottet företagit i arméorganisationen äro, utom några smärre kompletteringar och fränsett bibehållandet av de ovan nämnda regementena, uppsättandet av en stridsvagnsbataljon, uppsättandet av bilkompanier, ökningen av de till första linjen överförda värnpliktiga med 3,500 man, viss utvidgning av musikkårerna samt ökningen av underbefälets och fackmännens utbildningstid med 25 dagar. Samtliga dessa tillskott och särskilt det sistnämnda torde äga ett betydelsefullt militärt utbildningsvärde.

Det har sitt intresse att konstatera skillnaden mellan yrkandena i den motion, som det nuvarande regeringspartiet framlade såsom ett högsta bud vid 1924 års riksdag, och det nu föreliggande förslaget. Skillnaden mellan dessa förslag äro exempelvis: Sex — dock i viss mån förtunnade — infanteriregementen, ett artilleri- och ett kavalleriregemente, 409 officerare, 202 underofficerare, till 1:sta linjen hänförliga värnpliktiga ökade från 17,112 till 24,358 eller med 7,246 man. Och medan det nu föreliggande förslaget upptager för det till 20 % uttagna underbefälet och fackmännen vid infanteri, träng och intendenturtrupperna, en till 225 dagar förlängd utbildningstid, upptog den socialdemokratiska fjolårsmotionen en till 140 dagar beräknad utbildning för dessa som för övriga värnpliktiga. En dylik utveckling borde, förefaller det mig, ur försvarsvänlig synpunkt vara förtjänt av ett annat bedömande även av politiska motståndare än det, som nu dagligen kommer denna utveckling till del, även om ett av de drivande motiven därtill äro av politiskt-taktisk innebörd.

Vad min egen och mina meningsfränders syn på det föreliggande utskotts-förslaget vidkommer, tror jag mig kunna säga, att vi enhälligt sluta upp omkring detsamma. Det anknyter sig till de förutsättningar, som ifrån försvarsrevisionens början legat till grund för denna. Och det innebär, såvitt jag förstår, ett beslut, som ungefär motsvarar vad som, nu i detta ögonblick är ur våra synpunkter rimligt och försvarbart. Formellt skiljer sig detta förslag från frisinnaade folkpartiets fjolårsreservation i några avseenden. Reellt, d. v. s. i fråga om kaderns storlek, de inkallade värnpliktigas antal, det fast anställda manskapets mängd m. m., täcka de båda förslagen både ekonomiskt och militärt varandra synnerligen nära. Och vi vidhålla, då vi nu gå in för

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

detta förslag, endast vår fjolårsmening, att en lösning enligt denna ungefärliga omfattning och på denna grund bäst motsvarar vad som ur alla synpunkter för närvarande bäst kan motiveras för vårt lands vidkommande.

I fråga om skytteanslaget korrigerade den närmast föregående talaren i viss mån herr Tryggers anmärkning emot utskottsförslaget på den punkten. Han meddelade nämligen, att utskottsförslaget innebar, att något ordinarie skytteanslag icke skall upptagas. Jag tvekar icke ett ögonblick att erkänna, att på den punkten viss meningsskiljaktighet föreligger emellan mina meningsfränder. Men klart är, att sedan förutsättningen för ett sammankopplande av skytteanslaget med arméorganisationen i övrigt — och sålunda dess upptagande såsom ordinarie anslag, nämligen att skjutskickligheten skulle få betydelse för de värnpliktiga i utbildningshänseende —, sedan den förutsättningen, säger jag, på grund av den kortvariga utbildningstiden omöjliggjorts och bortfallit, förefinnes icke anledning att detta anslag skall betraktas såsom ett ordinarie med organisationen i övrigt sammanhängande anslag.

Nu yrkade den förste ärade talaren efter försvarsministern, efter en del erinringar, som jag skulle hava anledning att ingå på, men som jag kanske i annat sammanhang får tillfälle att beröra, uppskov med denna frågas avgörande. Jag får för min del säga, att det icke förefinnes tillräckligt skäl för det yrkandet. Visserligen förekom i motionerna av herr Tryger och herr Lindman m. fl. ett skäl för uppskov, som jag för min del försökt att skapa mig en uppfattning om vad det innebär, men som jag icke kunnat få några upplysningar om. Det säges nämligen i dessa motioner: »Inom vår världsdels främsta militärmakt ha sålunda på senaste tid framkommit uppslag till reformer på det militära området, vilkas innebörd ännu icke låter sig fullt överblickas, men vilka kunna vara av särskild betydelse för möjligheten att utan ökade personliga uppoffringar skapa ett bättre tillgodogörande av nationens alla krafter för landets försvar. Närmare underrättelser och erfarenheter härom torde böra avvaktas, innan vår försvarsfråga bringas till avgörande.»

Jag frågade inom utskottet, vad denna nya uppenbarelse i fråga om den militära styrkeutvecklingen skulle innebära, men jag har icke erhållit något som helst svar på den frågan. Jag ber här att få upprepa denna min fråga.

För övrigt finnes det, såvitt jag förstår, icke någon anledning att efterlikna den förste ärade talaren, som i fjol ivrade för en omedelbar lösning på de då av honom angivna grunderna men som nu lika ivrigt pläderar för uppskov. Jag kan icke heller finna något sammanhang mellan exempelvis herr Tryggers krav föregående år å 195 dagars utbildningstid enligt ett reformerat utbildningsprogram och hans förnöjsamhet nu med 165 dagars utbildning, handräkningsarbetet då däri inberäknat, något som alltså faktiskt är sämre än de av utskottet föreslagna 140 dagarna, samtidigt som han skildrar det nuvarande internationella läget såsom ett mörknande sådant. En dylik omkastning äger icke hållbar motivering i någon inträffad förändring i omständigheterna runt omkring oss. Att nu handla efter noggrant övervägande, men, sedan ett sådant övervägande skett, framgå beslutsamt förefaller mig i detta fall vara riksdagens plikt.

Den hänvisning, jag ett par gånger offentliggjort rörande vårt ekonomiska läge såsom ett starkt motiv för ett besparingsgrepp, har man icke kunnat bestrida, liksom också att vårt land fått sin finansiella ställning väsentligt försvagad under den senaste tioårsperioden. Man har måst vidgå, att vår statsskuld ökats med nära 1 miljard, under det att de s. k. produktiva företag, till vilka dessa pengar i regel upplånats, i stor omfattning icke äro räntebärande. Likaledes måste man erkänna den oerhört ökade kommunala skuldsättningen, och detta merendels till företag, sjukhus, skolor, vägar m. m., vilka var för sig äro oundärliga institutioner, men vilkas fortsatta drift eller

funktion icke ger inkomster utan endast hastigt stegrade utgifter. Vår exportindustri kämpar av olika skäl, bland annat icke minst ur skattesynpunkt, en hård kamp för livet. Och nästa års behandling av den kommunala skattefrågan kommer säkerligen att visa oss bilden av medborgargrupper, som var för sig komma att förklara lättnader och hänsyn till deras försvagade ställning vara oundgängliga.

Nu anmärkte herr Trygger i detta sammanhang: Tänk så många miljoner årligen vi förbruka på exempelvis sprit, tobak och kaffe samt automobiler. Och när vi nu ha råd till denna lyxkonsumtion, ha vi också råd att bibehålla de nuvarande försvarskostnaderna, heter det.

Enligt min mening ha vi icke råd till någondera delen. Men när jag vädjar till exempelvis denna kammare att resa dammar mot konsumtionsslöseriet, så mötes man, även då det gäller ett obestridligt samhällsskadligt sådant, i bästa fall av ett överlägset, medlidsamt småleende. Att man kan vara så barnsligt fanatisk, att man kan tro, att slikt går, utropar man! Ej sällan möter man rent av krav på ökade möjligheter att utvidga den trafiken. Då gäller det icke ett sparande, ett antingen — eller, utan då gäller det ett både — och: fortsatta utgifter både på det ena och det andra området. Under dylika förhållanden verkar det knappast övertygande att hänvisa till att vi ej behöva minska våra kostnader på ett område, därför att vi skapa oss förnuftslöst stora utgifter på andra håll.

I fråga om direkta erinringar mot utskottets hemställan förekom i herr Tryggers anförande bland annat, att han tyckte, det var ett slöseri med kraft, att de icke vapenföra befriades i fredstid från inkallelse. Ja, kommer man fram till den uppfattningen, på vilken utskottets flertal står, att man måste begränsa anspråken både med hänsyn till behovet av manskap och med hänsyn till behovet av vapen, och tar man i övrigt hänsyn till hela den vapenföra årsklassen, är det väl rätt naturligt, att befrielsen i första hand träffar de icke vapenföra. I och för sig kan det icke vara ett organisatoriskt fel. Skillnaden på den punkten bottnar i den olikhet i uppfattningen om vad som här bör ske, som förefinnes mellan herr Trygger och utskottet. Jag kan sålunda icke se denna erinran som en organisatorisk anmärkning.

Herr Trygger anmärkte vidare mot att 7,000 man nu skulle användas för handräckning, och betecknade det som ett slöseri att därtill använda den s. k. ersättningsreserven. Ja, jag har varit med om många diskussioner, där man gått in på denna fråga, huruvida det att samtliga värnpliktiga utföra visst handräckningsarbete och därmed alla få en likartad och något sämre utbildning, eller om man tager ut för enbart utbildning ett större antal av hela styrkan och låter ett mindre antal utföra hela handräckningstjänsten — huruvida det ena eller det andra av dessa förfaringssätt skulle vara det organisatoriskt och militärt bästa. Och man har från olika håll försäkrat — militärerna icke minst — att det senare alternativet, enligt vilket man överförde till handräckningen bland annat dem, som visat sig vara militärt minst bildbara, skulle vara just ur militär synpunkt en lämpligare anordning än att låta samtliga utföra handräckningstjänst och alltså alla få en likartad, men lägre utbildning. Man förklarade i det avseendet den anordning, som nu detta förslag upptager som vida överlägsen.

Herr Reuterskiöld gjorde några erinringar. Han framförde här t. ex. en anmärkning, som riktades ur politisk synpunkt mot det parti, jag tillhör. Han sade, att det är märkligt, att de frisinnade icke i detta fall velat gå samman med bondeförbundare och liberala, eventuellt med högern för att lösa frågan, utan gått tillsammans med socialdemokraterna. Jag vill därpå svara vad jag alltid i dylika fall sagt, att för mig och mina meningsfränder är det icke fråga om med vilka vi samverka för att uppnå enligt vår mening förnuf-

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

tiga och riktiga resultat. Huvudsaken är, att sådana resultat ernås och att det kommer landet till bästa. Jag fann under herr Tryggers regeringstid, att han många gånger betonade, att det var en verklig statsmannaplikt att söka samverka med vem det vara må, blott man kommer till ett, sakligt sett, riktigt resultat. Det förefaller mig, att den frågan icke kommit i annat läge genom regeringsskiftet.

I sakfrågan ligger det nu så, att den lösning, som här föreligger, motsvarar ungefär vad vi frisinnade strävat efter. Och när nu den folkgrupp, för vilken oundgängligen kravet på uppoffringar till landets försvar måste kännas tyngst, därför att det träffar det ur olika synpunkter svagaste folkmaterialet, när dock denna grupp velat sträcka sig till en lösning av försvarsfrågan på denna grund, tror jag, att däri ligger, icke minst ur försvarssynpunkt, ett samhällsvärde, som man kanske i dag förnekar, men måhända senare skall få olika anledningar att erkänna. Jag tror därför icke, att vi vare sig ur saklig synpunkt, eller ur landets synpunkt ha anledning att ångra vad vi i det avseendet gjort.

Herr Trygger framhöll såsom något för utskottet alldeles särskilt egendomligt och som ett bevis på något slags mjälig tafatthet, när utskottet betonat, att en av anledningarna till utskottets positionstagande var, att man från Sveriges sida borde, jämväl när det gällde att ordna militärväsendet, i den mån det var möjligt, också framhäva sin fredsvilja och sin önskan att vara med om en allmän rustningsbegränsning. Herr Trygger betecknade detta som en åtgärd, som icke något ärekiert och självständigt folk utan tvång från annat håll skulle gått till. Ja, men kan det icke vara tillåtet att erinra om, att ett land, som ekonomiskt och, kan man kanske också säga, militärt vid världskrigets slut behärskade världen, självt förpliktat sig att förstöra vissa redan anskaffade försvarsmedel på marinens område. Jag erinrar om Washingtonkongressens fartygsbegränsning och om att beslutet därom också biträdades av vissa andra makter, som däri deltog, såsom England och Frankrike. Det förefaller mig, som om de länderna icke förlorat något vare sig av sin självaktning eller aktning från andra håll, därför att de på detta sätt markerat en obestriddlig fredsvilja. Jag tror därför, att det även för ett litet folk kan ha sin betydelse, att det, samtidigt med att det ordnar sina militära försvarsmedel, allt efter som det självt anser dem stå i rimligt förhållande till den risk, som ostridigt finnes, dock även i detta sammanhang betonar, att det vill vara med om en marsch i annan riktning än tidigare. Jag tror, att den skammen kan bestämt Sverige bära. Och när man understryker för oss, som nu förorda utskottets förslag, att det förordet medför inför samtid och framtid ett tungt ansvar, så svara vi, att våra motståndare i denna fråga icke behöva påminna oss den saken. Det känna vi, deras påminnelser förutan. Men frågan kan vara, om de icke själva förbise, att det kan finnas skiftande anledningar till ansvar. De som indirekt eller direkt i vår världsdel i början av århundradet bidro till den belastning, den kapprustning mellan stora och små stater, som alstrade det tryck, vilket vid explosionen för något mer än tio år sedan slog stora delar av Europa i spillror, de buro och bära än i dag vad jag betecknar som ett ohyggligt ansvar. Och varhelst det läget ånyo uppkommer, uppstår för de medverkande alltså ett liknande ansvar. Så länge rätten sitter i spjutstängs ända, kan aldrig ett folk, stort eller litet, och oberoende av dess försvarsanstalter — Tyskland är därpå ett exempel — känna sin frihet säkert värnad, sin rätt oantastligt skyddad. Om, därför en nation befinner sig i det läget, att den kan utan påtaglig risk visa en omissskännlig fredsviljas färger, men icke gör det utan bara för de gamla talesätten på tungan och viljelöst driver med i de strömfåror, som fört till århundradens misslyckanden, då försitter det folket måhända en möjlighet,

som för alla folk i sig äger mer av löfte än vad alla folks militära kraftyttringar tillsammans kunna åstadkomma. Det ansvaret, herr Trygger, får vägas mot det, som består i delaktighet i ett minskat militärt skydd.

Det är efter ett dylikt övervägande, som jag och mina meningsfränder i föreliggande situation yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

Herr Hellberg: Herr talman! En tillfällighet har fogat så, att jag under den vecka, som förflutit från slutbehandlingen av försvarsfrågan i utskottet till dess behandling i dag i kamrarna, har kommit att göra ett kort besök i vårt östra grannland. Även där liksom hos oss är som bekant försvarsfrågan synnerligen aktuell, och det faller av sig självt, att en svensk riksdagsman, som kommer dit, begagnar tillfället att höra sig för, hur den frågan där ligger. Av de olika svar på denna min fråga, som jag fick, framgår som ett totalintryck, att där i den frågan råder relativt stor enighet inom alla partier, som vilja bevara sitt lands nyförvärvade frihet — det finns ju nämligen ett litet undantag från dem.

Det var med en viss avund, jag hörde dessa meddelanden vid tanken på den kroniska oenighet i försvarsfrågan, som i mitt eget land råder sedan mer än femtio år tillbaka. Men olikheten är ju rätt förklarlig. Där på andra sidan Bottenhavet är osäkerhetskänslan förhärszkande. Man befarar visserligen inte omedelbart under närmaste tid, att något skall inträffa, men man är beredd, att det kan komma relativt snart. Här hos oss återigen råder efter en mer än hundraårig fred en säkerhetskänsla ibland det stora flertalet av vårt folk. Faran ter sig såsom mycket osannolik, ja, så osannolik, att den av många nästan alldeles lämnas ur räkningen. Därför är det i Finland naturligt för alla att rusta sig, så gott man kan. För oss är det för det stora flertalet naturligt att om inte avrusta så åtminstone nedrusta.

Den rena avrustningen är väl nämligen inte aktuell hos oss, men den har dock förespråkare även utanför deras krets, som med berätt med önska lägga vårt land öppet för en främmande inkräktare — det finns tyvärr sådana även här i landet. Det har till utskottets behandling förelegat åtskilliga motioner, som gått ut på ren avrustning, däribland en motion, undertecknad av ett flertal motionärer. Vi få säkert från den sidan höra uttalanden i debatten i dag, och det är bekant, att ute i landet denna uppfattning har ganska talrika anhängare både bland män och kvinnor. Därför har jag känt mig manad att i dag säga några få ord om deras krav, uppriktigt sagt även därför, att jag själv för inte så länge sedan intog en ståndpunkt, som är rätt befryndad med deras — jag har även en gång i remissdebatten vid en riksdags början givit uttryck åt denna uppfattning.

Under det krävande intrycket av världskrigets lika vansinniga som vederstyggliga omänskligheter, tycktes det mig en gång, att det enda, som en ärligt fredsälskande småstat kunde göra, var att radikalt bryta med allt våldets väsen, att oförfärat proklamera rätten som ledstjärna för sin politik och med tillförsikt sätta in sin kraft i ett behjärtat arbete för mellanfolklig fred. Det syntes mig vara en hög och lyftande uppgift för ett litet kulturfolk att välja denna väg, som visserligen var förbunden med stora risker men knappast med större än varje annan väg och som borde kunna väcka hänförelse för en idé, som skulle göra sina bärare till en andlig makt, på vilken man svärigen skulle våga våldföra sig.

Denna, om jag så får säga, överideella fredspolitiska uppfattning fick hos mig sin första och avgörande knäck i Köpenhamn för fyra år sedan vid ett stort internationellt möte, som där hölls, och den som åstadkom detta, var egenomligt nog Hjalmar Branting. Han kom till detta möte direkt ifrån en sammankomst i Genève med friska intryck från den stora världen, och han

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

inledde där en diskussion om avrustningen. Den passus i hans anförande, som särskilt gjorde ett mycket starkt intryck på mig, skall jag be att få uppläsa. Den är helt kort och lyder enligt det stenografiska referatet i de nordiska interparlamentariska gruppernas årsbok:

»Det är klart, att man under de förhållanden, som nu råda, bör ha ögonen öppna för att den allmänna opinionen runt om i världen kräver av varje stat, som vill leva, att den också skall *visa sin vilja till liv*. Det blir inga känslor av beundran, som utlösas, ifall ett folk skulle vilja bara kasta vapnen under nuvarande världsläge, utan resultatet blir fullkomligt oförståelse för en sådan gest. Det blir, att man i de andra länderna tror, att det folket icke måtte sätta mycket värde på sin självständighet och självbestämningsrätt.»

Jag värjde mig naturligtvis, så gott jag kunde, mot intrycket av detta uttalande — det är ju alltid så, att ingen uppgiver omedelbart den uppfattning han har för en annan, hur riktig i och för sig den andra uppfattningen än må vara. Men de där orden, att andra folk inte skulle förstå oss, utan tyda vår avrustning som bristande vilja till liv, som liknöjdhet för vår frihet och självbestämningsrätt, blevo kvarsittande i mitt minne och pinade mig. Jag tänkte först: Nå, än sen, man får taga och tåla misstyndningar här i världen, om blott man själv är viss om sina ärliga och rena motiv. Men då kom den oundvikliga, avgörande invändningen: Äro vi nu verkligen så vissa på våra motiv? Äro verkligen avrustningsvännerna i vårt land allmänt besjälade av äkta och ideell hänförelse? Äro inte många, kanske ett flertal av dem, insödda i säkerhet av den långa freden och om inte likgiltiga så i varje fall bekymmerslösa för det oersättliga värde, som det egna folkets frihet och självständighet innebär? — Inför mig själv måste jag smått skamsen erkänna, att de främmande bedömarena kanske inte hade så orätt, om de dömde vår vilja till avrustning som brist på offervilja för fosterlandet.

Från den vändpunkten har jag efter hand kommit till den uppfattningen, att sådana förhållandena nu äro ute i världen, kan inte ett ensamt folk skilja sig ut från andra och begära en undantagsställning. Det får taga sin andel i den stora bördan, som måste bäras, och får finna sig i att utföra det mödosamma arbetet för fredens stora sak i tålmodig gemenskap med sina medfolk. Denna gemenskap är nu som bekant organiserad i Nationernas förbund. En stat, som inträtt där och tager sina ingångna förpliktelser ärligt och lojalt, är i och med detsamma medlem i de aktivt fredförandes stora samfund, som reellt, om också inte formellt, utesluter kriget. Men varje Nationernas förbunds medlem bör enligt förbundets grundlag inte sänka sina rustningar under vad som erfordras för dess nationella försvar och dess internationella förpliktelser. Denna allmänna bestämmelse ger den enskilda staten stor rörelsefrihet, då inget avrustningsminimum i övrigt är satt. Men nog kan den rörelsefriheten missbrukas — fast jag visst inte vill påstå, att det skett genom föreliggande utskottsförslag.

Härtill kommer emellertid den allmänna yttrepolitiska synpunkten, som de flesta med all rätt sätta främst, den synpunkten, att en långt gående nedrustning inte är försvarlig under nuvarande osäkra förhållanden i världen. Hur långt den kan vara försvarlig, därom äro meningarna delade, och dessa meningar ha brutit sig mot varandra mycket skarpt i utskottet och bryta sig nu som bäst här i kammaren. De båda vänsterpartierna, som äga majoritet i andra kammaren och i det närmaste även i första kammaren, ha i utskottsutlåtandet angivit vad de anse tillrädligt i nedrustningsväg. De andra intaga mer eller mindre långt avvikande ståndpunkter från deras. Enligt vanlig uppfattning har då majoriteten att söka genomdriva sin mening — och för närvarande förefaller det att vara beslutat — och då få minoriteterna böja sig. För min del får jag säga, att jag efter hand alltmer har blivit

obenägen och tvivlande gentemot denna enkla maktpolitik. Jag medger, att den ibland utgör sista resursen och då blir nödvändig, men principen däri är inte för mig mycket mer tilltalande än principen i den gamla despotismen. I båda fallen råder tvång till underkastelse. Det är visserligen bättre, när få måste underkasta sig för många, än när många få underkasta sig för få; men det bästa är nog, att underkastelsen inskränker sig till det minsta möjliga. I alla mänskliga förhållanden har jag tyckt mig finna, att aldrig goda resultat ernås genom att inte fråga efter andra. Det gäller individer, klasser, stater och även partier. Det är en svår konst att bruka makten rätt, och den brukas inte rätt, när de maktägande inte bry sig om de andra.

Från denna synpunkt, herr talman, synes mig den nuvarande riksdagsmajoriteten något för fordrande i sina krav, om än dess hållning ur andra synpunkter kan vara förklarlig. Det må gärna erkännas, att regeringen i år visat mera tillmötesgående, än den socialistiska oppositionen visade i fjol — regeringarna äro i regel artigare än oppositionerna, det är en allmänt känd sak — och genom kompromissen i utskottet har ett litet medgivande åt det motsatta hållet ytterligare blivit gjort. Men så stora som motsättningarna äro i försvarsfrågan hos oss, måste även eftergifterna bliva stora från båda sidor, om ett resultat, som har någon karaktär av samförstånd, skall kunna uppnås, och ett sådant resultat i en sådan fråga som denna har enligt min uppfattning ett utomordentligt stort värde.

För en medling, om jag får använda detta uttryck från de sociala stridernas område, synes mig den ståndpunkt jag i fjol intog i min reservation och i år intagit i min motion alltså i huvudsak vara riktig. Det kan då måhända tyckas vara något märkvärdigt, att jag jämkat på denna ståndpunkt i den nuvarande reservationen. Jag skall gärna säga, att det icke skett synnerligen gärna, men vid avvägning av de faktiska förhållandena och möjligheterna att ur dem utvinna en samförståndslösning har jag trots mig nödsakad att göra några eftergifter för majoriteten — den fordrar ju alltid ett visst företräde.

Min reservation i år ställer därför de största fordringarna på högern, såvitt ett samförståndsbeslut skall kunna uppnås, och jag förstår mer än väl, huru svårt det skall kännas att tillmötesgå vad som av mig föreslås. Men någon annan utväg att vinna en förstärkning av utskottets förslag kan jag inte se. Nu har herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet i sitt inledningsanförande med en hänvändelse till mig förklarat, att mina välvilliga avsikter skulle komma på skam: högern är bestämd att avvisa varje jämkning. Det är möjligt, att han får rätt i sin förutsägelse — jag gör mig inga illusioner, jag har vant mig av med det — men det vill jag säga som min enskilda uppfattning, att om det parti, som i sin spets har en fosterlandsvän av Ernst Tryggers resning, verkligen fullt inser och erkänner, att Sverige kräver detta offer av det i detta ögonblick, så tror jag, att partiet kommer att bringa det offret, även om det känns mycket tungt att göra det. För mellanpartierna borde det naturligtvis ställa sig mindre svårt att gå med på någon slags medlingslösning. Jag säger, att det borde kännas så — jag vet inte, huru det känns, ty jag är van vid, att inga beräkningar hålla streck, men det borde åtminstone förhålla sig så. Vad slutligen regeringspartiet beträffar, så har jag redan erkänt, att det gjort medgivanden. Det har gjort sådana två gånger, och det är självfallet ganska påkostande att göra ett tredje av dessa goda ting. Men objektivt bedömt tror jag, att man måste säga, att dess offer ändå är åtskilligt mindre än det, som begäres av högern. För en lösning av försvarsfrågan är det väl dock ett ganska billigt pris att eventuellt få mottaga ett par regementen och 1 1/2 miljon kronor till flottbyggnader mera än man begärt. En ministerkris på en sådan grund — det har talats om en sådan — förefaller mig nästan vara en grotesk tanke, och den måste anses vara fullkomligt ute-

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

Ang. försvars- slutan. Jag kan ju för egen del tillägga den bestämda försäkran, att aldrig
väsandets ett ögonblick har jag haft den minsta biavsikt mot regeringen under min aktion
ordnande. i frågan.

(Forts.)

Att jag nu fullföljt denna aktion så in i det sista, kan — det förstår jag mycket väl, och det har visst även sagts — för mången te sig bra besynnerligt, och kanske även mången uppfattat det som en egocentrisk envishet eller rent av en förhävelse av en nästan ensam man. Men, mina herrar, förklaringen är den — jag avger den i all blygsamhet — att jag känner mig som en visserligen ringa och ovärdig representant för en högre makt än både regeringar, partier och partiallianser, nämligen för den mänskliga solidariteten, här närmast den fosterländska solidariteten, som ett lands alla medborgare borde känna inbördes och söka förverkliga — främst i sina stora frågor. Den solidariteten är tyvärr inte så stark i vårt land, som den borde vara, och det är enligt min uppfattning en grundbrist och en stor svaghet i det nutida svenska samhällslivet.

Förutsättningarna för den finnas kanske dock — fastän fördolda — i större utsträckning än man ibland vill tro. »Vi äro dock alla svenskar, varhelst vi må vara politiskt mantalsskrivna» — läste jag för ett par dagar sedan i regeringspartiets främsta pressorgan. »Vi ha alla ett gemensamt fosterland, vars frihet ligger oss om hjärtat och för vilket vi äro redo att gå till strids.» — Det är vackra ord, men också förpliktande ord. Äro vi besjälade av den anda, som talar ur dem, kunna vi inte ta på vårt ansvar att skapa splittring och strid mellan svenska medborgare, bitterhet och olust i hela landet, som följden helt sannolikt skulle bli av en ensidig lösning av en fråga, i vilken vi alla känna, att, såvitt någon möjlighet finns, vi borde söka nå någon grad av enighet. Och det synes mig, att det dock trots allt kan finnas en möjlighet till en annan och bättre lösning, som visserligen för många må te sig mycket litet tillfredsställande, men som dock har det mycket stora företrädet, att den inte ställer något enda av de partier, som vilja bevara Sverige fritt och självständigt, utanför och direkt fientliga mot beslutet.

Jag skall senare, herr talman, be att få yrka bifall till min reservation under de särskilda punkterna.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **Undén:** Herr greve och talman! Då jag nyss satt och lyssnade till det vältaliga och högstämda anförande, varmed herr Trygger motiverade sin och sina partikamraters reservation angående fortsatt provisorium och därvid särskilt lade märke till hans pessimistiska målning av världsläget, slog det mig, hurusom bakom eller vid sidan av denna pessimistiska syn dock måste finnas en ljus och tilltalande optimism. Bakgrunden för herr Tryggers kritik av det föreliggande förslaget är ju nämligen en ogrumlad tillförsikt till det provisorium i avseende å vår härordning, som herr Trygger själv förordar. Medan ett »nedrustat» Sverige, ett Sverige utrustat med ett försvarsväsen i enlighet med utskottets förslag, enligt herr Tryggers uppfattning utgör ett försvarslöst tomrum, skulle det nuvarande provisoriet med alla dess brister, sådant det i dag för en stund sedan karakteriserats av min kollega försvarsministern, uppenbarligen innefatta den erforderliga garantin för vår trygghet. Skillnaden mellan herr Tryggers försvarsprogram och utskottets, omsatt i penningar cirka 30 miljoner kronor om året för de närmaste åren, är alltså av sådan betydelse, att vi genom dess bibehållande kunna känna oss skyddade mot alla de överhängande faror, som det nuvarande läget enligt herr Tryggers åsikt innefattar. För mig med mitt något svala temperament kan jag inte följa herr Trygger, när han svänger mellan dessa ytterligheter: svart pessimism i avseende å läget i

världen och i fråga om utskottsförslagets värde å ena sidan, och en ljus optimism beträffande den nuvarande härordningens effektivitet å andra sidan.

Då sålunda herr Trygger kritiserade statsministerns uttalande i propositionen, vari det framhålles, att något direkt hot mot Sveriges oberoende och territoriella integritet icke kan för närvarande skönjas, tror jag icke, han tillräckligt reflekterat över, hur värdefullt det är för vårt lands läge, att vi icke äro utsatta för ett sådant hot. Det är uppenbart, att våra risker att indragas i krig skulle vara betydligt större, ifall våra gränser voro omtvistade, ifall vi inom vårt territorium hyste befolkningsgrupper, som kände sig såsom främmande element i landet och hyste önskemål om förenig med annat land, eller ifall vårt förhållande till något främmande land stördes av stämningar och känslor av revanschbegär eller erövringslystnad. Att vårt land i avseende å sitt allmänna yttre läge såväl politiskt som geografiskt hör till de mera gynnade nationerna i Europa, kunna vi med tacksamhet konstatera. Det har också visat sig under debatterna om trygghetsproblemet i Genève, att Sverige, helt naturligt, sällat sig till den grupp av stater, som i fråga om anslutning till en garantitraktat med militära garantiförpliktelser ställt sig mest tveksam, enär vi frukta, att en sådan traktat skulle ålägga oss mera förpliktelser än den skulle skänka oss förmåner. En av huvudorsakerna till denna tveksamma eller avvisande hållning har alltså varit den uppfattningen, uttryckt även av den Tryggerska regeringen i en skrivelse till Nationernas förbund, att Sverige med sitt jämförelsevis skyddade geografiska läge och sina stabiliserade förhållanden till främmande makter icke kan se på en dylik garantiplan på samma sätt som stater med en mera utsatt försvarspolitisk ställning.

Herr Trygger trodde sig finna en motsägelse i propositionens motivering, då däri medges, att explosionsämne finnes i världen, samtidigt som det föreslås reduktion av rustningarna. Jag hade kunnat förstå herr Tryggers kritik, ifall regeringen föreslagit avrustning, men eftersom förslaget innebär en militärbudget av bortåt 110 miljoner kronor för de närmaste åren, har ju regeringen visat sig i mycket hög grad beakta det förhållandet, att läget i världen icke är riskfritt, och att vi icke vilja avrusta isolerade. Jag har av personer från främmande länder hört uttalanden, som ådagalägga, att man uppskattar den positiva försvarsvilja, som tagit sig uttryck i det nuvarande regeringsförslaget. Bakom hela den tankegång, som herr Trygger i detta sammanhang utvecklat, ligger den förutsättningen, som tydligen icke av honom ansetts kräva någon prövning, att den bestående härordningen är på något vis *lagom*, innefattar precis de erforderliga garantierna för vår frihet och att därför varje minskning av denna härordning äventyrar tryggheten.

Jag får strax tillfälle återkomma till denna fråga, när jag övergår till att närmare belysa de utrikespolitiska principer, som enligt högerreservanterna böra utgöra grundvalen för försvarsfrågans lösning. I den av herr Trygger med flera avgivna reservationen framhålles, att försvarsanstalterna måste ha sådan styrka, att de kunna fylla de krav, som »skäligen» kunna ställas på desamma. Förverkligandet av våra stridskrafterns uppgifter röner inflytande av det militärpolitiska läget, vilket bör vara bestämmande i fråga om stridskrafternas omfattning. Men, tillägges det, de ansvariga militära myndigheternas uppfattning i detta avseende har i Kungl. Maj:ts proposition icke vunnit något beaktande, och inte heller har Kungl. Maj:t funnit nödigt verkställa några beräkningar rörande tillräckligheten av de föreslagna stridskrafterna. Därmed saknas också möjlighet att bedöma styrkan av den grundval, på vilken vårt lands trygghet skall byggas.

Kungl. Maj:t hade alltså enligt reservanternas mening bort verkställa beräkningar rörande tillräckligheten av de föreslagna stridskrafterna och därvid taga i beaktande de ansvariga militära myndigheternas åsikter. Nu ha ju de

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

militära myndigheterna ingalunda stuckit under stol med sin uppfattning i dessa avseenden, och chefen för generalstaben har dessutom varit i tillfälle att motionsvis framlägga förslag i ämnet.

Följa vi alltså anvisningen att rådfråga de militära myndigheterna, finna vi yttranden, avgivna av cheferna för general- och marinstaberna samt jämväl generalskommissionens utlåtande av 1923.

Grunden för de militära myndigheternas krav utgöres av vissa allmänna betraktelser av politisk natur. Generalskommissionen förklarar sålunda, att den ryska makten visserligen inte är lika stark som den var 1914, men att å andra sidan Tyskland icke längre kan anses utgöra en motvikt mot Ryssland. De nybildade staterna vid Östersjön representera, enligt generalernas mening, icke samma motvikt som Tyskland på sin tid gjorde. Sverige kan nödgas upptaga strid icke blott på *en* utan samtidigt på två eller flera fronter. Även om landet befinner sig i krig med blott *en* av sina grannar, måste det ofta avdela krafter eller hålla sådana i beredskap mot de övriga. För att möta olika eventualiteter måste Sverige kunna uppsätta det för olika fall erforderliga antalet arméer. Generalstabschefen uppställer för sin del satsen, att det militärpolitiska läget efter världskriget i och för sig icke är ägnat att påkalla eller medgiva en ändring i »1914 års grundsatser», och att det i stället kan ifrågasättas, om icke vårt militärpolitiska läge under vissa eventualiteter blivit försämrat.

Chefen för marinstaben utgår likaledes från de politiska förhållandena i världen och särskilt kring Östersjön. Sålunda berör han försöket till statskupp i Estland, talar om de på avstånd verkande krafter, som syfta på en förändring av rådande makt- och gränsförhållanden vid Östersjön, anför de tätt återkommande diplomatiska förhandlingarna mellan randstaterna såsom tecken till rådande oro. Han omnämnde vidare i sin politiska översikt det danska avrustningsförslaget, uttalar att Polen skridit till grundläggandet av en stor flotta, ehuru landets »allmänna militära läge icke har behov av någon större flotta för rena försvarsändamål», pekar på de lettiska, finska och ryska flottprogrammen. Härav följer enligt hans åsikt, att någon utsikt till förbättring i Sveriges nuvarande läge, i den mån detta beror av storleken, sammansättningen och krigsberedskapen hos de övriga Östersjöstaternas flottor, icke föreligger. Det efter världskriget uppkomna allmänna politiska läget vid Östersjön är allt fortfarande, enligt marinstabschefens mening, ägnat att för oss medföra stor fara att plötsligt indragas i krigiska förvecklingar och kan därför icke ge anledning till förminskning av vårt försvar till sjöss.

Dessa allmänna politiska betraktelser utgöra sålunda den grundval, på vilken regeringen bort bygga de av reservanterna efterlysta beräkningarna angående omfattningen av våra försvarsmedel. Det må ursäktas oss, om vi icke anse de anförda reflexionerna, hur intressanta de än må vara, såsom ägnade att motivera vare sig det ena eller det andra förslaget till ordnande av försvarsväsendet. Jag vill härmed icke rikta någon som helst förebråelse mot militärerna, ty de ha ingen annan grundval att erbjuda för de begärda kalkylerna. Däremot förefaller det något överraskande, att erfarna politiker, som väl känna de gångna decenniernas försvarsdiskussioner, allttjämt haka sig fast vid den fiktionen, att man kan hos de militära myndigheterna inhämta upplysning om hur stora försvarsanstalter det militärpolitiska läget kräver. Svaret är alltid och oföränderligt det att vi behöva ett maximum av militär beredskap, att läget kräver så mycket som man från militär sida vågar angiva, utan att allt för mycket avlägsna sig från det praktiskt uppnåbara.

Jag behöver bara erinra om det militära programmet efter unionsupplösningen. Fastän man tidigare hyst en djup ringaktning för den s. k. unionskontingent, varmed Norge hade att bidra till det gemensamma försvaret, skulle det nya läget, det »krigspolitiska läget» såsom man uttryckte det, enligt

våra militärmyndigheters mening först och främst kräva upprättandet av två nya arméfördelningar såsom ersättning för den förlorade unionskontingenten. Men detta var ingalunda tillräckligt. De militära myndigheterna hade klart för sig också att unionsupplösningen omskapade, militärt sett, vår västra landgräns, så att denna »från att hittills ha utgjort allenast en geografisk gränslinje till en med oss förbunden stat förvandlats till en militär gränslinje mot ett främmande land». Härordningens fortsatta utveckling måste därför åsyfta upprättande förutom av de två åsyftade nya fördelningarna, jämväl av erforderliga styrkor för ytterligare tryggnade under inträffande krigiska förvecklingar av vår långa landgräns mot väster.

Detta var alltså den militärpolitiska grundval, varpå de militära myndigheterna byggde sina beräkningar om den erforderliga omfattningen av våra försvarsanordningar under åren efter unionsupplösningen. Man visste exakt hur mycket vi ytterligare behövde för tryggnade av rikets säkerhet, och den undre gränsen hade man i de två extra arméfördelningar, som skulle ersätta unionskontingenten.

Nu finns det också ett exakt mått för vad vårt militärpolitiska läge kräver! Det angives av 1914 års härordning. Varje avvikelse från denna standard är en avvikelse från det i och för sig rätta, och kan ej rättfärdigas annat än genom antingen noggrann bevisning om i vad mån vårt läge förbättrats eller ock trängande budgethänsyn. I generalstabschefen herr Hammarskjölds motion säges det helt lakoniskt: »Sveriges militärpolitiska läge medgiver nu icke mindre krigsberedskap eller svagare försvarskrafter än enligt 1914 års härordning.» Detta har varit ledmotivet också i högerpartiets argumentering, och de koncessioner som självfallet måst göras åt sparsamhetshänsynen, ha framställts såsom icke motiverade av vårt militärpolitiska läge, utan endast finansiellt nödtvungna inskränkningar.

Vilken fast punkt man ansett sig ha funnit i 1914 års härordning framgår redan av generalstabschefens betecknande uttryck: »1914 års grundsatser för tryggnade av rikets säkerhet.» År 1914 lyckades de svenska statsmakterna finna de rätta »grundsatserna», och därför kan man nu inskränka sig till att bevisa, att vårt militära läge sedan dess icke förbättrats. Denna dogm skall tydligen tjäna ett visst syfte. Uppmärksamheten skall fixeras på det beslut, som voterades under världskrigets första dagar. En beskärning av den då fastställda försvarsplanen framställles såsom en förgripelse på det i och för sig rätta. Och detta utan hänsyn till det obestriddiga faktum, att 1914 års beslut utgjorde resultatet av en fullständig felbedömning av våra ekonomiska resurser.

Den svenska allmänheten har dock tillräckligt sunt omdöme för att inse, att denna sorts dogmatik leder oss bort från verkligheten. Det finns ingen standard för en svensk härordning, och det har aldrig funnits någon. De svenska statsmakterna ha lotsat sig fram på känn och än sparat på försvarsutgifterna, än visat frikostighet. Under tider då vårt militärpolitiska läge förefallit betydligt mer oroande än för närvarande, ha försvarsanstalterna varit relativt obetydliga. I belysning av detta förhållande bör man mäta historikern herr Clasons uttalande i sin reservation, att vårt land icke tidigare sett en sådan nedskärning av rikets värmkraft. Yttrandet får tagas cum grano salis. Herr Clason vill naturligtvis icke säga, att vi gå ned till ett stadium så lågt, att vi ej förut varit så illa rustade. Den »exempellösa» nedskärningen får alltså ses i förhållande till den exempellösa utbyggnad som skedde år 1914. Ifall det nu föreliggande utskottsförslaget kallas för avrustning, har vårt land under hela 1800-talet varit avrustat. Genom att blicka längre tillbaka i tiden än till 1914, få vi ett bättre perspektiv på de »absoluta sanningar» i försvarsfrågan, som nu predikas. Hade vi för närvarande haft en militärbudget på

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

75 miljoner kronor, skulle det ha sagts från våra meningsmotståndares sida, att för 100 miljoner kronor finge man just den härordning, som svarade emot vårt läge. Och påståendet hade styrkts med alldeles samma skäl, som nu anförs för en budget på 140 miljoner kronor. Ingenting är så relativt som ett försvarsprogram.

Uppfattningen av »1914 års grundsatser för trygghet av rikets säkerhet» såsom ett slags standard för vårt försvarsväsende, noga avpassat efter ett visst läge, bygger alltså på en av de under försvarsdebatterna vanliga fiktionerna. Men härtill kommer ju, att staterna i våra trakter icke äro tillnärmelsevis så starkt rustade som före världskriget. Ur denna synpunkt är alltså vårt läge ovillkorligen avsevärt bättre än 1914. Från högerpartiets sida har det förklarats, att man principiellt är beredd vara med om en internationell överenskommelse angående minskningen av rustningarna. Man kan nog utan fara för misstag påstå, att den faktiska reduktion av rustningarna, som sedan 1914 skett i de oss närmast belägna stater, vilkas stridskrafter kunna vara av intresse för oss, är större än den reduktion som sker i Sverige genom antagandet av det föreliggande utskottsförslaget, jämfört med våra försvarsanstalter före kriget. Proportionellt sett bli nog våra försvarsanstalter icke svagare än de oss omgivande staternas, och de komma alltjämt att vara de starkaste bland de mindre nordiska staternas försvarsanstalter. Det högljudda talet om »avrustning» tjänar endast till att hos dem, som icke ha tillräcklig kännedom om förslaget, skapa en fullständigt felaktig uppfattning av detsamma.

Det talas i dessa dagar så mycket om ansvar. Många tyckas ha den uppfattningen, att en svensk medborgares ansvarskänsla mätes med hans villighet att verka för militärbudgetens höjande. Även i de militära myndigheternas yttranden medges dock, att hänsyn måste tagas till landets ekonomiska och finansiella förhållanden. Men tyvärr ha de tagit sitt ansvar i denna del så lätt, att de förklara 1914 års försvarsorganisation *fullt genomförd* icke överstiga vårt folks bärkraft under normala förhållanden. Även från exklusiv försvarssynpunkt är det dock ödesdigert att hålla en försvarsorganisation, som är för dyr för våra resurser. Men dessutom är det ur allmän ekonomisk och social synpunkt angeläget att begagna den återhämtningsperiod, som vi befinna oss i, till sträng hushållning med militärutgifterna. Att denna synpunkt instinktivt erkännes vara den riktiga och mest ansvarsmedvetna, det framgår av det faktum att även de, som motsätta sig reduktion av den svenska militärbudgeten, ofta intaga en helt annan ställning, när de betrakta förhållandena i främmande länder. Ökade rustningar i andra stater klandras, minskning i andra staters militärutgifter prisas. Sålunda stiger ingalunda en främmande stat i vår aktning därför att den håller sin militära beredskap vid en hög nivå, lika litet som vårt lands internationella position står i förhållande till antalet regementen. Däremot kan det utan överdrift påstås, att vår ekonomiska kraft, uttryckt i den svenska valutans ställning, i hög grad bidragit till vår internationella position. Att vidmakthålla vår ekonomiska ställning, att hålla »vår levande försvarskraft», d. v. s. hela vår arbetande befolkning vid en hög social och ekonomisk standard, är inte att »använda våra tillgångar såsom en slösare», herr Trygger! Det är tvärtom att handla såsom en bonus pater familias, såsom en god hufvader handlar. En latent ekonomisk styrka hos vårt folk är även ur försvarssynpunkt av den största betydelse.

Sparsamhetspolitiken även inom 4:e huvudtiteln är så mycket mer befogad, som den militära tekniken befinner sig i en snabb utveckling. Vad som av tröghet eller skråsynpunkter offras på sådana delar av försvarsväsendet, som icke längre ha väsentlig betydelse, är ännu mer improduktivt än militärutgifter i allmänhet, medan indragningar bereda möjlighet till nya ändamåls tillgodoseende, såsom skett i det föreliggande förslaget.

Den svenska riksdagen har många gånger förr genom sitt sparsamhetssinne räddat vårt folk från krav på överdrivna militärutgifter, dikterade av varm patriotism, utan tvivel, men även av överspända föreställningar om våra tillgångar och om militärmaktens betydelse såsom politisk faktor. Denna riksdagens sunda tradition har varit landet till gagn och icke till skada. Genom antagande av utskottets förslag skall riksdagen, trogen denna sin tradition, återföra militärbudgeten innanför de gränser den hade, innan »1914 års grundsatser för trygghet av rikets säkerhet» bragte den in i högkonjunkturernas virvel.

Ang. försvars-
väsändets
ordnande.
(Forts.)

Herr Clason: När hans excellens herr statsministern i inledningen till den kungl. propositionen skall angiva utgångspunkten för sitt förslag, uttalar han på ett ställe, att försvaret skall mätas efter det yttre läget sådant det är och »för så lång tidsperiod framåt, som med *någon större grad av sannolikhet* kan överskådas». Jag behöver inte fästa kammarens uppmärksamhet på, huru utomordentligt *subjektiv* denna formulering av utgångspunkten är. Det hela skall hängas upp på något så obestämt som vad hans excellens statsministern anser sig kunna »med *någon större grad av sannolikhet*» överskåda av den nuvarande tidsperioden, naturligtvis inbegripet åtskilliga år framåt. Vem garanterar oss då, frågar jag, att hans excellens' subjektiva omdöme på denna punkt innebär den riktiga framtidsblicken ens för några få månader framåt, än mindre för ett antal år; ett 10-tal år hörde jag nyss det skall taga innan den nya försvarsorganisationen blir färdig, allt under det den gamla nedrives? På de världspolitiska förhållandena, på världsfreden och sådant har vår regering ganska små möjligheter att inverka. De bero på andra makter, men jag vill säga, att ju svagare vi göra vårt neutralitetsförsvar — ty om något annat är det givetvis icke fråga — dess mindre möjligheter hava vi att inverka på förhållandena kring oss.

Hans excellens och regeringsförslaget ha gått in för en »vänsterlösning» av frågan. Nåväl, frågar jag: kan man då göra gällande, att vänsterns män i allmänhet haft förmåga att se klarare, skarpare och mera framsynt på dessa utrikes förhållanden än andra? Jag skulle ju kunna — men det skall jag inte göra — belasta kammarens protokoll med en mängd uttalanden, som många av dem de sista åren närmast före världskriget, under världskriget och efter världskriget haft, uttalanden som varit präglade av den mest ljusa sangvinism — jag skulle kunna säga avundsvärd sangvinism — angående dessa förhållanden, men som visat sig slå fullständigt fel. Jag skulle inte heller behöva gå tillbaka längre än till försvarsdebatterna från det föregående året och i år tidigare för att peka på sådana där ljusglimtar, som man låtit hägra för sig till förmån för nedrustningsförslagen, men som obönhörligen sedan jagats bort igen av hotande moln. Jag konstaterar alltså endast att det visat sig, att vi, som varit nödsakade, tyvärr nödsakade att se mindre sangviniskt, mera mörkt på dessa frågor, ha i stort sett hittills genom erfarenheterna fått rätt; och det är naturligtvis, även det, en anledning för oss, varför vi icke kunna hängiva oss åt de mera idylliska förespeglingar, som givas i försvarspropositionen och nu senast hördes från hans excellens utrikesministern.

Jag anar ett svar, och det har man redan delvis givit. Man skall svara: det må vara med det hur det vill i världen i allmänhet, men det militärpolitiska läget här i Norden och vid Östersjön är så ofantligt mycket bättre, och det skola vi bygga på; det är mycket bättre nu än det var exempelvis 1914. Jag erkänner gärna, att vad som i grunden hos en god del av vårt folk torde uppbära föreställningen om den nu börjande nedrustningens möjlighet, är säkerligen just en känsla av vad som här ligger bakom. Det är ett visst slags trygghetskänsla bakom de baltiska randstaternas och Finlands rygg. De hava tillkommit sedan

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

1914, och de ingiva en mängd folk en trygghetskänsla. Man tvivlar inte på orosanledningar därbakom, men man räknar på denna barriär, och det finns kanske de, som räkna så kallblodigt, att de säga, att det kan hända, att den barriären kommer att uppslukas, men det kommer att taga så mycket tid att uppsluka och smälta den, att under tiden skola vi få den tidsfrist, som är behöfelig för att bygga upp våra försvarsanstalter, om vi nu skrida till den av regeringen föreslagna nedrustningen.

Men, mina herrar, när jag ser österut, kan jag inte följa det resonemanget, och anledningen därtill kan jag beteckna med ett enda ord, ett enda namn, och det är namnet Reval. Ett par dagar efter Revalkuppen i slutet av fjolåret innehöll det nuvarande regeringsorganet, som jag förmodar motsvarar deras excellenser statsministerns och utrikesministerns uppfattningar, en artikel om vad som passerat i Reval, och den hade regeringsorganet försett med sådana där överskrifter med fetstil, som man vill använda, när man alldeles speciellt vill understryka vad som står i artikeln. En av dessa överskrifter lyder: »Hemliga bolsjevikiska garden utbildades i Ryssland och sändes över gränsen»; och en annan hade överskriften: »Grannskapet med Sovjetlandet utgör ett ständigt hot mot de fria staterna i öster.» Sedan utvecklades av regeringsorganet i denna artikel, enligt min tanke klart, skarpt och energiskt, vad detta innebär, i sådana satser som följande: »Detta kupp försök utvisar med otvetydig klarhet, huru olycksdigert och farligt det nära grannskapet till det kommunistiska Ryssland med dess tredje international är, i synnerhet för de små nya staterna vid dess gränser.»

När jag läste dessa ord i regeringsorganet, trädde fram för mig ett minne av en riksdagsdebatt, som jag hörde för nära jämnt 20 år sedan och som gjort på mig ett outplånligt intryck genom de ord, som då uttalades av en man, som på den tiden räknades, tror jag man kan säga, som den svenska demokratiens allra främste, Sven Adolf Hedin. Det var sista riksdagen han var med om. Det var unionsupplösningens riksdag, och han ängslades för den minskning i Sveriges värnkraft, som denna unionsupplösning kunde antagas medföra. Han berättade då i sitt anförande, huru han ett par dagar tidigare från en svenskvän i en av de stora huvudstäderna i Europa, där denne bodde, hade fått ett brev, som i likhet med samma persons brev vid många föregående tillfällen påminde om, för att citera Hedin, att »vi i Sverige måtte anse oss vara alldeles skyddade för alla internationella faror». »Är det så», — hade enligt Hedin denne hans utländske vän skrivit — »är det så, att man inbillar sig i Sverige, att dess farligaste granne har blivit svag genom det nu pågående kriget och de uppriska rörelserna där» — det var under tiden för det japanska kriget och den börjande revolutionen i Ryssland — »att den blivit så svag, att den ej kan skaffa sig ersättning vid Atlanten för vad den hoppats vinna i l'extrême Orient? Är det verkligen er mening, då känna ni inte Ryssland.» — Hedin meddelade, att han svarat denne sin vän, att han (Hedin) aldrig hade gjort sig en sådan föreställning. Och han fortsatte i sitt riksdagsanförande: »Jag har länge hyst den tanken, att även revolutionen i Ryssland ej kommer att göra detta rike svagt, ty om där uppstår en dag en man, som samlar de friggjorda ryska folkkrafterna i sin hand, en rysk Napoleon, vad betyder då vilken som helst av Rysslands grannar, även de stora. Och de små?» Hedin erinrade därefter om det sätt, varpå tidigare genom den franska revolutionen 1789 Frankrikes militära styrka och stötkraft utvecklats och fortsatte till sist: »Ryssland har nu mera tillgång på folk att bilda arméer av, och kommer där någon, som med den kraft, vilken en revolution utvecklar hos folket, av landet gör en erövrande stat på annat sätt, än det hittills varit, då skola vi ej här trösta oss med, att Ryssland är försvagat, dels genom krig, dels genom uppror. Men så börjar det se ut.»

Så slutade Hedin. Jag tror det var hans sista anförande i riksdagen. Frågar man sig alltså, om det »med någon större grad av sannolikhet» kan hävdas, att det nya statsläget vid Östersjön är sådant, som man synes bygga på, nämligen att det är stabiliserat och fredat från risker, så svarar regeringsorganet med fetstil: »Grannskapet med Sovjet-Ryssland utgör ett ständigt hot mot de fria staterna i öster», och demokratiens gamle storman Hedin svarar lika kraftigt: »Inbilla er inte, att ett revolutionerat Ryssland är mindre expansivt, mindre slagkraftigt än det tsaristiska.» Läger man till detta det obestriddliga faktum, att i varje fall mäktiga krafter i det landet själva inte det ringaste sticka under stol med, att det är expansionsbenäget, att de snarare förklara, att det är deras världsmission att lyckliggöra världen med världsrevolutionen, och att — vad försvarsutskottets ärade ordförande näppeligen kan bestrida, ehuru han gjorde gällande, att vår ställning för närvarande är bättre än år 1914 — man där mycket målmedvetet för närvarande arbetar på ett stärkande av stridskrafterna både till lands, sjöss och i luften — mycket mera målmedvetet än vad som sker hos oss — så vågar jag säga, att ingen, vare sig herr statsministern eller utrikesministern kan *gå i god för*, att här i detta Östersjöbäcken finnes detta stadgade lugn, detta oantastade fredade tillstånd, på vilket dock hela försvarspropositionen borde vara byggd, och som förefaller mig vara dess förutsättning.

Det skulle kunna vara åtskilligt mera att säga om det militärpolitiska läget i allmänhet och det militärpolitiska läget i de nejder jag nu pekat på, men jag skall blott inskränka mig till ytterligare en enda sak. Låt oss antaga, att den där kuppen mot Reval hade lyckats — och det lär finnas ganska många och pålitliga utsagor, som sagt, att det var inte så synnerligen långt ifrån — låt oss antaga som sagt att den lyckats! Det är då ytterst lätt att inse, huru förändrat i själva verket det militärpolitiska läget vid Östersjön hade varit. En sovjetrysk flottbas och en sovjetrysk flygbas i Reval — ja, det betyder för oss en helt annan situation försvarspolitiskt, än vad möjligen det nuvarande läget innebär. Det skulle innebära en helt annan närhet till exempelvis Gotland, exempelvis Åland, ja, till vilka delar av Sveriges östersjökust som helst. Det betyder således en betydlig försämring av vår militärpolitiska situation, och var vore då den trygghetskänsla, varpå man i detta ögonblick vill bygga?

Det skulle också betyda något annat. Den, som farit vägen mellan Reval och Helsingfors, och som vet, att avståndet mellan dessa båda punkter inte är mer än avståndet från Stockholm till exempelvis Gnesta, till Strängnäs, till Uppsala eller till Landsort, den inser, att en sådan tänkt möjlighet hade också i allra högsta grad förändrat hela Finlands militärpolitiska läge. Den hade så att säga upprullat Finlands försvarspolitiska läge från flanken, och detta hade naturligtvis i hög grad stegrat riskerna i vår omedelbara närhet. Jag undrar om det från statsrådsbänken kan bestridas, att så faktiskt hade varit förhållandet, och jag skulle vilja fråga, om det kan därifrån med någon grad av säkerhet svaras oss, vilken tidsfrist som kan lovas oss för det nuvarande Östersjöläget?

Då säger man: Det bör väl i alla fall alltid kunna bli åtminstone en kortvarig tidsfrist, och den skall man använda för att lätta på rustningsbördorna och för att begränsa kostnaderna för dem. Jag bestrider inte riktigheten av en sådan tankegång, men jag vill göra gällande, att i sådant fall skola begränsningarna, inskränkningarna vara av mera tillfällig art och endast göras på sådana punkter, som medge att, i händelse av fara, försvarsorganisationen *snabbt* kan utökas. Vidare skall det naturligtvis vara begränsningar, som *inte riva upp grunden* för det hela, utan lämnar den någorlunda oskadad kvar,

Första kammarens protokoll 1925. Nr 34.

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

och som bibehålla åtminstone så mycket av byggnaden, att den omedelbart kan tjäna sitt ändamål. Det gör emellertid enligt min och mångas tankar inte utskottsförslaget; det lämnar inte grunden till det hela oskadad, det sönderbryter organisationer och vad som blir kvar, blir inte dugligt för sitt egentliga ändamål.

Jag lyssnade med mycken uppmärksamhet till det anförande, som utskottets ordförande höll, men jag kan inte finna, att han i detta hänseende på något sätt anförde något, som kan nedtysta våra farhågor. Han kritiserade oss på vissa punkter, men några bevis för att våra farhågor voro oberättigade gav han inte, såvitt jag hörde.

Han inledde också sitt anförande med några uttalanden angående krigserfarenheterna, som visserligen i vissa fall syntes mig träffande, men i andra fall inte alls. När han t. ex. ville göra gällande, att världskriget skulle ha visat, att hastiga anfall inte varit avgörande, vill jag genmäla, att det kan sägas beträffande vad som passerade på vissa fronter och i vissa länder, men inte rörande alla fronter. Och om sådana anfall somligstades inte voro avgörande, vad berodde det på? Det berodde naturligtvis inte därpå, att de, som träffades av anfallet, kort förut hade nedrustat, utan tvärtom därpå, att de, som träffades av ett anfall, som inte blev avgörande, hade använt den sista tiden så energiskt som möjligt för att öka sin militära försvarskraft.

Vad åter angår den ökade effektivitet i fråga om beväpning o. s. v., vilken den ärade utskottsordföranden menade, hade framträtt såsom en stark nödvändighet på grund av världskrigets erfarenheter, instämna vi ju allesammans i detta, men vi finna regeringsförslaget och utskottsutlåtandet så litet präglade av den erfarenheten. Vi finna inte alls så mycket därav vare sig i regeringsförslaget eller utskottsutlåtandet som exempelvis i andra föreliggande förslag.

Ja, så talades det också om svältkriget. Jag undrar, om inte 1914 års tilldragelser kunna visa, att det är synnerligen önskvärt, även för en liten stat, att ha ett ordentligt försvar, om man vill försöka under neutralitetens former undgå så mycket som möjligt av svältkrigets oerhörda svårigheter.

Jag upprepar, att jag kan inte finna, att det, herr Ekman anförde, var ägnat att nedtysta våra betänkligheter rörande detta förslags militära bärkraft. Det finns ingenting, såvitt jag förstår, som bevisar, att vad utskottsförslaget lämnar kvar är tillräckligt fylligt, tillräckligt livsdugligt, ifall den stora olyckan skulle komma över oss.

Räcka de 4 arméfördelningarna att försvara vår landgräns eller andra angripbara områden? Svaret är nej från dem, som bäst förstå.

Är det tillräckligt för oss, om vi råka i fara, att ha blott $\frac{3}{4}$ -delar av våra vapenföra värnpliktiga övade i vapens bruk? Svaret är nej. Jag måste i detta sammanhang också erinra därom, att medan ännu regeringsförslaget förutsatte att de till ersättningsreserven uttagna vapenföra skulle få omkring 30 dagars militärutbildning, har utskottsförslaget frånträtt detta och sagt ifrån, att i dessas utbildningstid utskottet inte har beräknat någon särskild sammanhängande tid för bibringande åt dem av militär utbildning. Jag förmodar, att det skall tolkas så, att man kanske sticker in en dag då och då för utbildningen, men det är något helt annat än 30 dagars ordentlig utbildning i ett sträck, och jag förmodar, att regeringsförslaget avsåg, att utbildningstiden skulle vara ett sammanhängande helt. Jag vågar även påstå, att i utskottsförslaget på denna punkt, om jag inte läser oriktigt, finns också en annan svaghet. Utskottsförslaget förutsätter nämligen, att av de till linjetjänst uttagna skall efter hand en hel del återigen flyttas tillbaka och överföras till handräckningsmanskap. Alltså är den ökning, som gjorts beträffande linjetjänstmanskapet, delvis blott en chimär, ty då de värnpliktiga varit

inne i linjen en tid, flyttas de, även om de äro fullt vapenföra, över till ersättningsreserven.

Enligt mitt sätt att se är det ock en underlig kategoriklyvning, som leder till, att man skall i vapnens bruk öva blott $\frac{3}{4}$ -delar av de verkligt vapenföra, men den återstående $\frac{1}{4}$ -delen, också vapenföra, skall bara göra handräckningstjänst. D. v. s. dessa sistnämnda värnpliktiga skola gå där på samma lägerplatser bredvid sina kamrater och, ehuru vapenföra, vara uteslutande hänvisade till att göra handräckningstjänst. Skulle olyckan komma, skulle kriget bryta ut, skall denna $\frac{1}{4}$ -del, d. v. s. 7,000 man om året eller under en 10-årsperiod bortåt 70,000 man, vara fullkomligt urståndsatt att komma sina stridande bröder till hjälp, även om deras styrka kanske just vore, vad som behöves för att bringa segern i våra händer!

Nu har försvarsministern i sitt inledningsanförande velat göra gällande, att en del av de brister, som i detta avseende enligt vår uppfattning vidlåda den kungl. propositionen och utskottsförslaget, också vidlåda högerens förslag, provisoriet och min motion. Jag måste nu säga, att jag inte förstår bärkraften av ett sådant argument. Om mitt förslag — det är det, jag närmast talar om — inte är tillfredsställande, inte gör det regeringsförslaget bra, då regeringsförslaget på denna punkt är ännu mera otillfredsställande. Jag har inte det ringaste emot, att mitt förslag bättras upp så mycket som möjligt, men jag är alldeles övertygad om, att om jag vänder mig vare sig till regeringens ledamöter eller till mina ärade meningsmotståndare i denna kammare, så vilja de inte räcka ett finger för att bättra upp mitt förslag.

Vidare tillåter jag mig göra gällande, att de brister, som eventuellt vidlåda mitt förslag, ha inte på långt när av de sakkunniga rönt samma förintande kritik som regeringsförslagets brister. Det finns en gräns på detta område, under vilken man inte kan gå, och jag tror inte, att mitt förslag gått under den gränsen, men jag undrar, hur många sakkunniga kunna uppbringas, som inte påstå, att regeringsförslaget gått långt under den gränsen.

Vad sedan beträffar försvarsministerns detaljsiffror i fråga om regeringsförslaget och mitt förslag, har ju en del av dem redan besvarats av herr Trygger i den jämförelse, som han gjorde mellan regeringsförslaget och fjolårets kungl. proposition, vilken i stort sett — visserligen med åtskilliga jämkningar — återfinnes i mitt förslag. Jag skulle endast vilja tillägga att beträffande kadrenas begränsade sig herr statsrådet, om jag inte tager miste — det är möjligt, att jag tager miste, och jag vill därför reservera mig — till att göra en jämförelse mellan regeringsförslagets kadrer vid ett *normalregemente* och mina kadrer vid ett *normalregemente*. Han fann då visserligen en viss skillnad till min förmån, men han ville bagatellisera denna skillnad. Om likväl, som sagt, jag inte hörde fel, underlät han däremot alldeles att göra en sådan jämförelse mellan mitt *normalregemente* och ett *regemente* av Västerbottentyp. Tager man ett *regemente* av Västerbottentyp, är förhållandet det, att där är kaderminskningen i förhållande till den av mig föreslagna organisationen sådan, att jag har omkring 23 % större kadrer, och det är vackert så. Dessutom är att märka, att i utskottsförslaget utgöra dessa regementen av Västerbottentyp omkring 45 % av hela samlingen infanteriregementen. Då förstå herrarna, vilken utomordentligt stor skillnad det råder på denna punkt.

I fråga om de statistiska siffrorna rörande de i linjetjänst vid hären uttagna, vill jag icke bestrida de av herr statsrådet anförda. Det var svårt att på rak arm uppfatta dem, men det föreföll, som om försvarsministern gjorde gällande, att skillnaden mellan mitt förslag och utskottets utgjorde endast cirka 2,500 man om året. Jag inkasserar då med nöje, att de försök, som vi gjorde i utskottet, och som även biträdades av utskottet för att bringa upp regeringsför-

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

Ang. förevars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

slagets siffra till utskottets nivå, således ha inneburit en verklig förbättring. Jag skulle dock vilja säga, att 2,500 man om året är något, som inte skall bagatelliseras. 2,500 man om året gör en ganska anseelig styrka under loppet av en 10- eller 15-årsperiod, som dessa skola vara i tjänst i första uppådet.

Jag frågar vidare: Är den utbildningstid, som består dessa $\frac{3}{4}$ -delar av de vapenföra, tillräcklig för modern krigstjänst? Svaret blir: nej. Är befälet tillräckligt för att vid en mobilisering omhändertaga de styrkor, som man då beräknar, för utbildande av ersättningsreserver o. s. v.? Svaret blir: nej. Har man givit tillräcklig utbildning åt så viktiga kategorier som studenter, underbefäl och fackmän? Svaret blir fortfarande: nej. Jag tror att man skulle kunna fortsätta med åtskilliga frågor på samma sätt och alltid komma till samma, tyvärr, nekande svar. Organisationen skall alltså från början vara, såvitt jag för min del förstår, otillräcklig redan i den stund, då den skapas, och framför allt i den stund, när den allvarligt skall provas. Och det måste väl vara en mycket, mycket avgörande brist i en sådan organisation.

Det är således självklart, att under sådana förhållanden denna begränsning, som man velat göra, icke fyller de krav, som jag ovan ställt på en sådan begränsning. Det är inte fråga om en tillfällig begränsning, som skall kunna ersättas när som helst och på en kortare tidsfrist, utan här är det fråga om något, som genom truppförbandens avlivande och kadrernas nedskärning i själva verket omöjliggör ett snabbt, hastigt och effektivt återuppbyggande. Alltså om regeringen inte kan garantera, att den tidsfrist, som här är fråga om, verkligen kan bli bestående, långvarig och varaktig, då bör man inte gå till väga på så sätt, som här är föreslaget. Jag skulle vilja säga, att så gör ingen klok man under andra livets förhållanden, när det gäller att bygga någonting, till exempel ett skyddsvärn mot någon fara, en dammbyggnad mot översvämningar, en hamn vid kusten eller en bro över ett vatten. Då bygger man aldrig bara för minimirisker, utan man tager till så, att man tror, att byggnaden skall stå sig icke blott för någon begränsad tid framåt och för minimirisker, utan att den även skall hålla såväl för en längre tid framåt som vid starkare påfrestning. Och allra helst, om man har en sådan byggnad uppförd på fastare grund, river man icke bort den, liksom man inte heller river bort väsentliga delar av densamma.

Jag skall på denna punkt också tillåta mig att yttra några ord om de bestående truppförbanden och deras avlivande. Men jag skall icke tala om detta så mycket från rent militära synpunkter, utan tillåta mig säga några ord om dessa truppförbands allmänna betydelse såsom centrala organisationer för ett viktigt förvaltningsområde inom de olika landskapen eller landsdelarna. Jag erinrar då om, att detta Sveriges rike är sammangjutet och uppvuxet genom en sammanslutning av de skilda landskapen till ett rike, och att lokalförvaltningen därför här i riket sedan urminnes tider varit knuten till dessa urgamla beståndsdelar, landskapen. Inom landskapen har därför vuxit upp en stor fond av inbördes samhörighet, av landskapsminnen, landskapstraditioner och sedvänjor, och de känslor, som sålunda framvuxit inom landskapen eller bygderna, av ett sådant inre samband, samhörighet och traditioner, äro ingenting att blygas över på något sätt. Tvärtom! Sverige är rikare, därigenom att dessa skilda landsdelar på det viset behålla och bevara sin egenart och äro fästade vid sina traditioner; Sverige är mycket rikare genom dessa särdrag än det skulle vara, om vi alla vore stöpta i samma stamp och präglade med samma stämpel. Därför ligger här ett utomordentligt värdefullt inslag i rikets liv, som man skall vara tacksam och stolt över och icke på något sätt håna eller nedsätta.

Då jag nu talar om lokalförvaltningens samhörighet med dessa traditioner, frågar jag mig: Vad är det nu här fråga om? Jo, att dessa landskap, som

sedan urminnes tider varit vana att inom sig hava sina centra på det civila området, såsom länsstyrelse, medicinalväsende, skolväsende, kyrkoväsende, vägväsende o. s. v., de vilja också behålla denna samhörighet på det militära området, koncentrerad till landskapens centrala punkter. Man vill icke vara nödgad att resa utanför landskapens gränser vare sig för det ena eller det andra ändamålet; detta är lika naturligt på det militära som på det civila området. Pojkarna böra i möjligaste mån få göra sin värnplikt så nära hemorten som möjligt; sambandet mellan hemorten och dem skall i möjligaste mån uppehållas; både de och hemmen vilja mycket gärna hava kvar denna kontakt. De, som känna till förhållandena, veta, huru stort värde både pojkarna och hemmen sätta på detta. Intresset härför är därför ett fullkomligt legitimt intresse, ett riksintresse, när det sammanbinder rikets fördel med hembygdens, och det sker här, vare sig man ser på detta med tanke på mobiliserings- och landstomsförhållanden eller på en hel rad andra förhållanden.

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

Men naturligtvis måste man här hava blicken öppen för, att samhörigheten mellan rikets och bygdens intressen skola uppehållas *över hela linjen*, så att *var och en* får sitt, och man skall icke gå fram på det sättet, att man söker tillvälla sig fördelar på ett ställe på bekostnad av förhållandena på ett annat eller spela ut det ena landskapet mot det andra, utan man skall låta solidariteten behärska det hela. Även ur denna synpunkt har jag i min motion gått in för bibehållandet av *samtliga* de gamla truppförbanden. Om de herrar, som nu gå i fält för bevarandet av ett truppförband här och ett annat där, hade velat sammansluta sig till en enhet, är det intet tvivel om, att ni kunnat bilda en sådan tyngd i vågskålen, att ni kunnat genomföra eder vilja efter hela linjen.

Jag fick i går en broschyr, i vilken det stod: Döda icke Västgöta regemente! Jag kan instämma, men jag skulle därtill vilja lägga: Döda icke något av hembygdsregementena! Om man icke vill göra detta, skall man rösta för min motion, som går ut på sex arméfördelningar och bevarandet av samtliga hembygdsregementen.

När man nu i utskottet och annorstädes har pekat på de många bristerna i förslaget, har man både utom och, icke minst, inom utskottet svarat ungefär på det sättet, att då militärer gjort gällande, att man genom vissa tillägg skulle kunna vinna åtskilliga fördelar, har detta medgivits, men det har i stället sagts: då kommer man utöver den ekonomiska ramen. Och den tyckes på detta område vara liksom en fetisch, som man icke får vidröra. Det förefaller, som om den skulle vara i stort sett något heligt. Man har visserligen på några punkter tvungits att gå utöver denna ram, men i stort sett har man velat vidmakthålla den. Det har visat sig i frågor, som krävt de allra anspråkslösaste tilläggskostnader. Att kosta på sig 900,000 kronor för att bibehålla ett regemente har ju givetvis ur denna ståndpunkt varit oöverkomligt. Men det har också varit oöverkomligt att kosta på sig exempelvis 94,000 kronor för att få upp 4 vedettbåtar i de lokala styrkorna från materielreserven, i vilken de skola ligga och efter hand så gott som gå under, ehuru det är ådagalagt, att utan dessa vedettbåtar man icke kan organisera en minsvepning, som är nödvändig ens för de allra huvudsakligaste inloppshamnarna, jag tror, Karlskrona och Stockholm. Icke heller har man givetvis velat ge de 79,000 kronor, som skulle fordras för att bereda Älvsborgs fästning en ringa bemanning, erforderlig för att den skulle kunna träda i funktion omedelbart vid krigsutbrott. Man har ju på samma sätt, såsom jag i min reservation ådagalagt, velat spara på ännu obetydligare summor, exempelvis 5,000 kronor, som det kunde kosta att hålla vare sig Hörningsholm eller Luleå i materielreserv, och alltså icke fullständigt nedlägga dessa positioner.

Jag skall nu icke gå in på, huruvida det finns några som helst objektiva grunder för uppdragande på förhand av den ram, som det här rör sig om,

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

nämligen denna ram på omkring 105 eller 107 miljoner kronor. Jag erinrar om vad herr Trygger i sitt anförande på denna punkt har ådagalagt. Jag erinrar vidare om huru i vårt land försvarskostnaderna faktiskt gått ned högst betydligt, procentuellt sett, sedan århundradets början i jämförelse med andra kostnader, och nu upptaga en långt mindre del av budgeten än exempelvis vid århundradets början. Jag erinrar vidare om huru det är konstaterat, att man för sprit årligen utger över 180 miljoner kronor, för tobak över 137 miljoner kronor och för kaffe över 134 miljoner kronor, eller sammanlagt för dessa artiklar i stort sett njutningsmedel över 452 miljoner kronor om året.

Nu sade utskottets ärade ordförande, att han för sin del mycket gärna skulle vilja vara med om en begränsning av dessa utgifter. Jag hörde icke, om han även inräknade kaffe härvidlag, men kanske vi kunna få besked därom vid detta eller vid något annat tillfälle. Jag kan för min del säga, att jag också är livligt intresserad av en begränsning på dessa punkter, men skillnaden mellan utskottets ärade ordförande och oss ligger icke däri, att vi icke skulle vilja vara med om ett minskande av bruket, utan däri, att vi tro, att de av ordföranden uppdragna vägarna icke komma att leda till en minskning. Uppfattningarna om sakens önskvärdhet kunna således vara lika, fastän uppfattningarna om vägarna kunna vara fullkomligt olika.

Till ytterligare belysning av kostnaderna vill jag erinra om de siffror, som meddelades i en i går kringsänd broschyr, som exempelvis påvisade, att en invånare i Stockholm med 3,000 kronors inkomst betalar i skatt till militärbudgeten 5 kronor 80 öre. Det blir ju 1 $\frac{3}{4}$ öre om dagen eller någonting sådant, vilket ju inte är så förskräckligt oöverkomligt. Jag vill förresten beträffande dessa siffror påpeka, att de äro baserade icke på kostnaderna för mitt förslag eller provisoriet utan, såvitt jag förstod, på herr Hammarskjölds förslag, som gick ut på en totalsumma av 164 miljoner kronor om året, således ungefär ett 30-tal miljoner högre än provisoriets och mitt förslag. I följd härav komme utportioneringen av kostnaderna per huvud att vara lägre enligt mitt förslag. Man kan ju också erinra om vad som inom utskottet är ådagalagt, att de personliga och ekonomiska bördorna i åtskilliga andra med oss jämförliga länder icke äro på något sätt lägre än hos oss utan tvärtom högre.

Vad jag i detta avseende också vill betona, är emellertid det, att när man utåt vinkar med de där 105 eller 107 miljoner kronorna och har upptagit dem såsom bevis på vilka besparingar man på denna punkt ämnar göra innebär detta en felräkning, en i vissa avseenden — jag vidhåller uttrycket — missvisande siffra, som måste korrigeras och ifyllas, varvid det kommer att visa sig, att de verkliga kostnaderna gå åtskilligt därutöver. Jag har påpekat, att det belopp av 460,000 kronor om året som utgår såsom ersättning för rustnings- och roteringsbesvären alldeles hade bortglömts, ehuru beloppet är upptaget i årets statsverksproposition och ehuru det i själva verket under budgetåret 1923—1924 icke begränsade sig ens till denna summa. Det är nämligen ett förslagsanslag, som under nämnda budgetår överskreds med icke mindre än 64,000 kronor. Försvarsministern ville nu göra gällande, att detta anslag skulle bortfalla om några år, men det är icke detta det rör sig om i regeringsförslagets sammanfattning, utan om de kostnader, som måste beräknas under den allra närmaste tiden. Försvarsministern ville också göra gällande, att jag på dessa punkter lämnat »oöverhäftiga» uppgifter. Han talade också om, att min reservation skulle hava ett och annat kraftigt uttryck. Jag vet icke, om jag någonstades brukat något så starkt uttryck som »oöverhäftigt», som försvarsministern nu riktade emot mig. Det är alldeles riktigt, att den berörda siffran icke förekommer i den sammanfattning, som åtföljer min motion men denna sammanfattning är uppgjord med ledning av regeringens egen sammanfattning, och då är det ju förlåtligt, om en enskild motionär i hastig-

heten, när han skriver sin motion, förbiser en siffra, som regeringen icke upptagit. Är det så, att detta är ovederhäftighet hos mig, så returnerar jag alltså komplimangen till regeringen, som får stå för den ursprungliga »ovederhäftigheten» på den punkten.

Vidare måste, så vitt jag förstår, tilläggas också de 600,000 kronor, som regeringsförslaget och utskottsförslaget alldeles ha plockat bort från den beräknade kostnaden för flottans ersättningsbyggnad. I statsverkspropositionen står denna kostnad upptagen till 5,600,000 kronor för nästkommande budgetår. I regeringsförslaget och sammanfattningen hos utskottet står den upptagen endast till 5,000,000 kronor. Såvitt jag förstår, måste detta betyda antingen att man har skrivit fullkomligt fel och beräknat miste, kommit med — hur var det det hette? — »ovederhäftiga uppgifter», eller också betyder det att man ämnar smuggla ner eller — förlåt uttrycket, det kanske var lite för starkt — sätta ned nybyggnadssumman från 5,600,000 kronor till 5,000,000, men efter vad försvarsministern yttrade förefaller det sista att icke vara förhållandet. Jag vidhåller sålunda att där tillkomma ytterligare 600,000 kronor.

Därjämte har man i en not stoppat in en summa på inte mindre än 3,700,000 kronor, som man säger är »ökade organisationskostnader», som skola utgå under de närmaste åren. Det säges icke vad detta är för kostnader. Jag har tillåtit mig den gissningen, att det skulle vara kostnaderna för omskrivning av hela inskrivnings- och mobiliseringsväsendet och dylikt. Jag vet inte om det är riktigt. Sedan har det viskats till mig, att det icke skulle vara detta eller i varje fall icke endast detta, utan alldeles direkta övergångskostnader: avlöning åt avskedat manskap och dylikt. Jag vet inte vilket som är riktigt, men till dess försvarsministern eller finansministern klargör, vad dessa utgifter avse, måste jag vidhålla, att det är övergångskostnader, som lika väl som alla andra övergångskostnader bort upptagas i ramen ovanför och icke stoppas ner i en kanske av många föga beaktad not. Jag vet icke hur mycket som faller på det första övergångsåret, låt oss säga ett par miljoner, men det är genast en ytterligare ökning till de förut berörda.

Så är det de oberäkneliga kostnaderna för ersättning till kommuner o. s. v. Försvarsministern ville göra gällande, att när i fjolårets proposition icke beräknats något anslag för detta ändamål, var han fullkomligt fri att utesluta det i år. Jag tillåter mig svara, att i fjolårets proposition förekommo icke på långt när samma indragningar som i denna av regementen och truppförband. I fjolårets proposition gällde det en högst obetydlig summa; i årets proposition kan den säkerligen komma att gå upp till mycket, mycket betydande belopp, efter allt att döma. Det förelåg hos utskottet en skrivelse från svenska stadsförbundet, som i detta fall har rätt avskräckande siffror. I varje fall tillkomma måhända åtskilliga miljoner på den punkten.

Vidare ha vi utskottets sätt att beräkna övergångskostnaderna genom att portionera ut dem på en period av tio år och därigenom för nästkommande år beräkna endast 5,750,000 kronor, under det att man i själva verket, om man går till andra uppgifter i propositionen, ser, att summan för nästa år kan beräknas till omkring 11,000,000 kronor.

Lägger jag alla dessa siffror till varandra, kommer jag således upp till en verklig kostnad av 115—116 miljoner kronor utom ersättningskostnaderna åt städerna. Då torde det vara uppenbart, att man skulle i försvarets tjänst kunna få en bra mycket effektivare användning för dessa medel än på det nu föreslagna sättet.

Jag ber jämväl att få erinra om att hela den sistnämnda frågan om ersättningskostnaderna åt kommunerna icke från regeringens sida erhållit någon utredning, och att det förhåller sig så även med andra punkter i propositionen. Frågan om övergångstiden och övergångens genomförande är uppenbarligen

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

icke tillräckligt utredd. Frågan om det är *möjligt* att genomföra inskrivningens omläggning och mobiliseringsplanernas omläggning inom den förutsatta tiden är icke heller klarlagd. Frågan om det sätt, på vilket de nya regementena skola instickas i arméfördelningarna, är lika litet klarlagd. Man möter sålunda på den ena punkten efter den andra spörsmål, som göra att riksdagen alls icke nu kan överblicka räckvidden av det beslut, den för närvarande inbjudes att fatta. Alla dessa och dylika frågor synas mig därför vara ett ytterligare skäl, som tillkommit under utskottsbehandlingen, för att det enda riktiga vore att uppskjuta beslutet eller åtminstone att ytterligare uppskjuta övergångstiden.

Men vill man icke gå den vägen, så finns i min motion en metod angiven att lösa frågan på annat sätt, nämligen genom antagande av i stort sett det förslag från föregående år, som då vann denna kammars bifall. Detta förslag bibehåller arméfördelningarna, det bibehåller truppförbanden, och det bibehåller i väsentliga delar kadreerna. Det lämnar en vida ändamålsenligare övningstid åt alla olika kategorier, och detta i alla fall med betydligt mindre kostnader än 1914 års härordning. Minskningen går till ungefär 43,000,000 kronor. Jag har väckt det förslaget, därför att ingen skulle kunna säga, att det icke på varje punkt, som vi ha att behandla under dessa dagar, skall finnas möjlighet att gå utöver det av regeringen och utskottet framlagda förslaget, och jag är fullkomligt viss om att på alla punkter, där man går utöver det, där sätter man något bättre i stället för något sämre, otillfredsställande.

Nu klandrade försvarsministern i sitt anförande högern, därför att den i sin mån ställt sig på provisoriets ståndpunkt. Anmärkningen drabbar ju icke egentligen mig, som framlagt ett förslag till en omedelbar omorganisation, men jag kan i alla fall icke lämna den utan en replik. Försvarsministern erinrade om den kritik, som i fjolårets kungl. proposition riktades mot provisoriet. Han talade om och läste upp ett stycke av den kritiken, som handlade om de osäkerhetsförhållanden, som provisoriet medförde. Jag skall tillägga några andra saker, som också stodo i den kritiken. Det talades om den bristande utbildningen för de värnpliktiga. Det talades om bristerna i ersättningsbyggnaderna för flottan, och det talades om nödvändigheten av en än bättre beväpning och utrustning. Nå, är det nu så, att regeringsförslaget är bättre på dessa punkter, alltså i fråga om osäkerhetsförhållanden, i fråga om beväpning och utrustning, i fråga om ersättningsbyggnad åt flottan och i fråga om de värnpliktigas utbildning? Nej, är provisoriet otillfredsställande, så är regeringsförslaget på alla dessa punkter ofantligt mycket mindre tillfredsställande. Vad särskilt osäkerhetsförhållanden för befäl och andra beträffar, undrar jag, det kan sägas att, man tagit tillräcklig hänsyn till den känsla av osäkerhet, som måste uppstå för alla dessa, som sättas ur tjänst från ett yrke, som de med hängivenhet omfatta, och hur man tror att man skall kunna finna nya krafter för detta yrke. då man behandlat de föregående på detta sätt och dessutom låtit framskymta, att detta endast är ett steg till en ytterligare nedrustning.

Till sist ett par slutord. Jag bestrider naturligtvis icke på något vis, att regeringens medlemmar och mina övriga meningsmotståndare hysa en fast tilltro till att den organisation, som de för närvarande stå i färd med att genomföra, är tillräcklig för den närvarande tiden, att de anse denna tid vara så molnfri, att denna organisation kan räcka till. Men, mina herrar, vad hjälper det oss andra, som icke kunna hysa denna ljusa tilltro? Om någon av mina ärade motståndare, om hans excellens herr statsministern eller försvarsministern eller utrikesministern vill bygga en privat byggnad åt sig och mot alla byggmästares råd bygger den på osäker grund, så att den ramlar kull, då är det visserli-

gen beklagligt, och jag skall gärna deltaga i beklagandet, men det är i alla fall en privatsak. Här däremot gäller det någonting mera; här gäller det riket. Det gäller att bygga på ett tillfredsställande sätt för riket, och om herrarna nu taga miste och i sin sangvinism och sina ljusa förhoppningar handla så, att denna nya byggnad blir så pass klen, som alla sakkunniga påstå, då är det icke blott regeringen och mina ärade meningsmotståndare och oss andra, som detta drabbar, utan det är svenska samhället i dess helhet, både nuvarande och kommande generationer. Och det är just därför att detta samhälle är så pass gott och så pass livsdugligt, och därför att vi alla ha det så kärt, som vi icke kunna vara med om att minska dess skyddsvärn på ett sätt, som vi anse medföra risker för dess bevarande åt våra efterkommande. Det tjänar ingenting till att bygga vidare på samhället och på sociala och andra kulturella förbättringar i det, om man icke skaffar det ett tillräckligt skyddsvärn. Och detta har många gånger förut krävt långt större ansträngningar och mödor, än det för närvarande är fråga om. Minnet av den man, vars bild avtäcktes i går, visar kanske bäst, vilka oerhörda mödor det en gång krävt att bygga upp riket.

*Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)*

Försvarsministern vädjade till samhörighets- och solidaritetskänslan. Vad vore det för sorts solidaritet, om vi, som ha denna uppfattning, med öppna ögon gingo med på att nedriva det skyddsvärn, som vi anse oundgängligen nödvändigt för Sveriges framtid och för fosterlandets förkovran? Det vore raka motsatsen till verklig samhörighetskänsla både med dem, som nu bygga i detta land, och de generationer, som komma efter oss. Oss personligen gör det mindre, vi äro snart allesammans bortgångna. Men det är någonting annat, som kommer efter oss, och det är i alla dessas namn, som jag för min del icke kan anluta mig till regeringsförslaget utan ber att få yrka bifall till min reservation.

Då tiden nu var långt framskriden och många talare funnos anmälda, beslöts på framställning av herr talmannen, att den fortsatta överläggningen i förevarande fråga skulle uppskjutas till aftonsammanträdet.

Herr talmannen uppstod nu och avlägsnade sig, varefter ledningen av kammarrens förhandlingar övertogs av herr andre vice talmannen.

Anmälades och godkändes sammansatta stats- och första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 207, till Konungen, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bestridande av vissa bidrag till kostnaderna för domsagornas förvaltning.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 208, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående fortsatt tillämpning av förordningen den 17 maj 1923 (nr 115) om begränsning av den myckenhet brännvin, som må framställas i sammanhang med pressjästberedning.

Anmälades och bordlades

statsutskottets memorial och utlåtanden:

nr 110, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag till folkliga musikskolan i Arvika;

nr 111, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lån till främjande av bostadsproduktionen m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 113, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under andra huvudtiteln gjorda framställningar rörande anslag till högsta domstolen och regeringsrätten jämte en i ämnet väckt motion;

nr 114, i anledning dels av Kungl. Maj:ts proposition angående förslag till avtal mellan å ena sidan staten och å den andra envar av städerna Stockholm och Göteborg rörande nämnda städers övertagande av hela sin sjuksjukvård, dels av väckt motion om statsbidrag till anordnande av kommunala sinnessjukhus;

nr 124, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avsättande av medel från reservationerna å anslaget till uppehållande av försäkringsinspektionens verksamhet för upprättande vid Stockholms högskola av en professur i försäkringsmatematik och matematisk statistik;

nr 126, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1925—1926 till kommerskollegium samt de under kollegium lydande myndigheter och kårer jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 127, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om återbetalning av tillfälliga lånemedel;

sammansatta stats- och andra lagutskottets memorial nr 5, angående ersättning åt sammansatta stats- och andra lagutskottets sekreterare och vaktbetjäning;

bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 11 A, angående regleringen för budgetåret 1925—1926 av utgifterna under riksstatens elfte huvudtitel, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna;

nr 60, i anledning av väckt motion om kompletterande dekorering av andra kammarens plenisal;

nr 61, i anledning av väckt motion angående den riksdagens ledamöter tillkommande ersättning för resa till och från riksdagen; samt

nr 62, angående instruktion för nästa riksdags bankoutskott;

första lagutskottets utlåtande nr 35, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av ecklesiastik boställsordning m. m., dels ock i ämnet väckta motioner; ävensom

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 31, i anledning av väckta motioner angående lagstiftning om förbättring av ofullständiga jordbruk; och

nr 32, i anledning av väckta motioner angående lagstiftning om frilösning av arrendejordbruk m. m.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 4.31 e. m.

In i'dem
G. H. Berggren.

Lördagen den 23 maj e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 8 e. m.; och dess förhandlingar leddes till en början av herr andre vice talmannen.

Fortsattes överläggningen angående första särskilda utskottets utlåtande nr 1, avdelningen I. Försvarsväsendets ordnande, punkten 1, såvitt angick den under rubriken Lantförsvaret upptagna underavdelningen C. Härens organisation i fred på högre och lägre truppförband. Fästningar.

Ang. försvarsväsendets ordnande.
(Forts.)

Herr Bårg: Herr vice talman! Jag har icke begärt ordet för att göra några egentliga inlägg i det nu föreliggande utskottsförslagets detaljer eller dess tekniska utformning eller de avgivna reservationerna. I dessa saker har såväl försvarsministern som herr Ekman från mina synpunkter ingående ordat och ytterligare tillfälle därtill ges säkerligen senare under behandlingen av utskottsförslagets olika punkter, icke heller ämnar jag ägna någon tid åt herr Clasons meditationer över det utrikespolitiska läget. Hans excellens utrikesministern har ju nyss på ett ingående sätt påvisat, hur tröstlöst det är att söka få fram en hållpunkt för tillmätandet av vårt försvar.

Jag ämnar fastmer besvara kammaren ett ögonblick för att framhålla några allmänna synpunkter, vilka legat till grund för mitt ståndpunktstagande i denna fråga och som jag tror även omfattas av den partigrupp i kammaren jag tillhör. Dessmera anser jag detta påkallat efter herr Tryggers högt burna anförande men vilket i särskild grad inbjuder till vissa betraktelser.

När dåvarande statsministern och excellensen Hammarskjöld, inledde debatten vid antagandet av den försvarsordning, vars omläggning nu — som jag hoppas — förestår, yttrade han om den då föreliggande försvarsreformen följande: »Om, såsom är att hoppas och vänta, den inom några korta stunder bifalles av riksdagen, kommer den 12 sept. 1914 att räknas bland märkesdagarna i vår historia.»

Vidare betonades, att den förestående åtgärden fick verkligt värde först om den utgjorde ett uttryck för en mera samlad mening och icke vore ett utslag av en under dåvarande omständigheter tillskapad stämning.

Mig synes, att man denna dag har lika stor rätt, ja ännu större rätt, att i föreliggande sak göra samma uttalande som statsministern av år 1914.

Och ändå torde ett stort svalg ligga befast mellan den åskådning, som låg till grund för sagda uttalande, och den åskådning som måste ligga till grund för ett dylikt uttalande i dagens fråga.

Det anförda citatet byggde förvisso på — detta framgår med önskvärd tydlighet av allt vad som föregick i samband med det då fattade beslutet — att vårt lands självständighet, fredens bevarande åt vårt land, liksom fredens trygghet i världen överhuvud taget, *väsentligast* berodde på omfånget och styrkan i den krigsberedskap, som kunde uppbringas. Den allmänna parollen var då denna: *den som vill fred, han ruste sig för krig!* Vilket bedrägeri, vilken falskhet som ligger häruti har senare all världen fått erfara. Även om världen, ännu skälvande efter krigens gisselslag, icke hunnit ordna sina be-

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

grepp om vägarna ut ur denna villfarelse, synes dock uppvaknandets ögonblick vara i antågande. Därpå tyder, som förut påpekats av flera talare, den allt allvarligare och mera omfattande strävan till tvisters förekommande och avgörande mellan folken, som på senare tid ådagalagts. Enda hoppet för den mänskliga kulturens fortbestånd synes också ligga däri, att dessa fredens vägar beträdas av jordens folk, icke allenast i tal och försäkringar, utan i gärningar. Det är denna ledtråd det socialdemokratiska partiet ej velat släppa, trots virrvarret i världen, utan ämnar följa i fast förvisning, att det är den enda väg som förer fram till målet. Att denna uppfattning omfattas i stort sett även av de borgerliga vänsterpartierna behöver ej utsägas. Riktigheten härav framgår ju bland annat därav att så pass enighet kunnat ernås om det föreliggande utskottsförslaget från vänsterhåll. Av utskottets principuttalande framhäves även detta.

Huru vitt och djupt denna känsla trots allt ändå gripit omkring sig även utanför de egentliga vänsterpartierna tror jag man har rätt att skönja i vad som på senare tid förekommit även inom de samhällsgrupper, som förut stått tämligen främmande för hela denna åskådning. Jag hoppas, att jag icke gör den regeringschef, som föregående år försökte sig på att samla nationen kring en ny försvarsreform allt för orätt, om jag säger, att man i den åtgärden även fann en fläkt av den nya tidens anda. Även om dåvarande statsminister Tryggers inledningsanförande var starkt färgat av fruktan för oron i världen och ofullkomligheten i vad som åtgjorts och åtgöres för fredens trygghet på fredlig väg, helt okänslig för betydelsen av dessa fredssträvanden var den Tryggerska regeringen likväl icke. Beklagligt mera dolda finner man dessa symptom i den nu föreliggande Tryggerska reservationen än i fjolårets proposition och herr Tryggers tal för i dag andas helt andra toner än vad då ljödo. Min förvisning är dock att de politiska ledande högermännen likväl innerst äro i viss mån anstuckna av denna nyare tidsanda. Detta synes mig framgå bland annat därav att detta partis främste talesman i denna kammare ändock förde med sig så mycket från konungens rådsbord till ledareplatsen å riksdagsbänken, att han i sitt hälsningsanförande till denna kammare innevarande riksmöte yttrade följande beaktansvärda ord, vilka, även om de främst voro sagda med hänsyn till rent ekonomiska och finansiella förhållanden, likväl beröra och äro tillämpliga på sådana frågor som fred och försvar och statlig sparsamhet: »Den ekonomiska och finansiella världssituationen berör såväl folkens yttre förhållanden som deras inre förhållanden. I förra avseendet medför den slitningar mellan staterna, som skapa hat och bitterhet samt förhindra ett rationellt ordnande av världsproduktion och världssamfärdsel. Därigenom motverkas återknyttandet av de otaliga band mellan folken, som världskriget sönderrivit. I senare avseendet åter alstra den ekonomiska och finansiella svagheten och den därav följande hårda skattebelastningen ett missnöje inom staterna, som närmer partisinnet och ersätter allas samverkan för det gemensamma bästa med ett ensidigt och fördärvbringande fullföljande av själviska intressen.

Men redan insikten om den fara, som i nu nämnda avseenden föreligger, innebär ett avsevärt steg på väg mot dess undanröjande. Vad som ytterligare kräves är, att varje folk drager slutsatsen av denna insikt. Därvid skall det visa sig, att enda botemedlet mot det onda är allvarligt arbete, ökad sparsamhet på det allmänna och enskilda området, men framför allt ett fredligt och förtroendeingivande sinnelag. Denna kärlek till freden och friden, icke att förblanda med svag undfallenhet, kan icke taga sin början först utanför rikets gränser. Den måste ha sin källa inom landet.» En senare i anförandet inlagd reservation företager icke värdet av det sålunda sagda.

Med vad jag nu sagt har jag velat *dels* betona den grundläggande anda och uppfattning från vilka det socialdemokratiska partiet går att ta ställning till

dagens fråga, *dels* anföra några bevis för att samma uppfattning synes vara under spridning vitt utanför de socialdemokratiska leden inom vårt folk. Från dessa utgångspunkter kan man måhända med goda skäl fråga sig, *dels* huru sammanfaller det nu av den socialdemokratiska regeringen framlagda och av utskottet i allt väsentligt tillstyrkta försvarsförslaget med denna vår grundsyn, *dels* ock varför synes enighet inom nationen icke kunna nås om ett gemensamt försvarsförslag.

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

På denna första fråga vill jag svara, att vad som för oss socialdemokrater för ögonblicket varit viktigast har mindre varit att få fram ett förslag, som vore ett adekvat uttryck för vad som skulle kunna kallas en genomsnittsuppfattning av vad i försvarsväg borde offras. Det riksdagspolitiska läget har lyckligtvis befriat oss från att uttröna detta. Huvudsaken har i stället varit att med markerande av vår grundsyn på fredsproblemet, åstadkomma en försvärlig rustningsminskning och därmed ock en nedskrivning av den betungande börda försvaret åsamkar vårt folk. Även i detta hänseende finner jag beröringspunkter med fjolårets förhållanden. Huru starkt än från den Tryggerska regeringens sida framhölls, att dess förslag icke tillkommit genom ett tillmötesgående mot andra partigrupper, framfördes det likväl som ett *samförstånds-förslag*, vilket ju i sig innebar strävan att göra detsamma antagligt för en riksdagsmajoritet. Under sådana förhållanden ligger det trots allt i sakens natur, att egna speciella synpunkter måste göra sig gällande. Kan man vinna något värdefullt, bör man ju söka vinna detta, även om man icke vinner allt vad man önskar. Och att man vinner åtskilligt, *mycket* värdefullt är för mig alldeles tydligt. Den minskning i statsutgifterna, som förslaget innebär, måste anses betydande. Likaså avkortningen av den betungande övningstiden, värnpliktslagens humanisering m. m. Huru högt den *ekonomiska* begränsning skattades, som det Tryggerska fjolårsförslaget antogs innebära, trots att detsamma låg så betydligt över det nu framlagda, framgår av herr Tryggers egen värdesättning därav, då han i riksdagsdebatten anförde följande: »Emellertid, fastän frågan om avväpning för närvarande saknar praktisk betydelse, är därmed naturligtvis icke på något sätt förnekad, att man bör söka minska försvarsbördorna för folket så mycket som möjligt. Allt talar för det berättigade i strävandena i denna riktning. Först och främst vinner man därmed, att den försonlighetens och broderskapets anda, som utgör en så viktig förutsättning för kulturellt framåtskridande, blir starkare, men vad som även är av synnerligen stor betydelse är, att denna minskning i rustningarna påkallas av ekonomiska skäl, vilka skäl, efter all den förstörelse, som världskriget åstadkommit, äro mera bjudande än någonsin.» — Och vidare anfördes: »Vi måste därför ordna våra förhållanden så, att vi, så länge det kan vara erforderligt, kunna bära den rustning vi pålägga oss. Gå vi längre i fråga om försvarsanordningar kan det hända, att när vår försvarsberedskap bäst behöves, den samma av brist på medel redan är nedrostad.»

Vad herr Tryggers omdöme om sitt förslag ur dessa synpunkter berättigat, måste detta i ännu större måtto vara fallet med det nu föreliggande, vilket enbart i statskostnader ligger ett 30-tal miljoner kronor under fjolårets proposition.

Går jag så till den senare frågan varför — trots de många beröringspunkter som finnas — enighet ej synes kunna ernås mellan alla de politiska partierna om ett gemensamt försvarsförslag, så finner jag svaret därpå genom att åter hedra herr Trygger med ett citat ur hans riksdagsanförande under fjolårets försvarsdebatt. Han säger nämligen där, efter att ha anförat vad jag nyss citerade angående värdet av de ekonomiska bördornas begränsning: »Äro vi så långt ense, är däremot dock icke klart att vi kunna enas angående tidpunkten för och omfattningen av denna minskning i försvarsbördorna. Avgörande här-

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

för är det nuvarande världsläget och våra ekonomiska och finansiella förhållanden.» o. s. v. — Ja, däri består väl den egentliga skillnaden. Herr Trygger fann vid framläggande av sitt försvarsförslag icke någon så fast hållpunkt i det utrikespolitiska läget, att han på grund därav kunde tillmäta omfattningen av den försvarsordning som då framlades. I stället inskränkte herr Trygger sig till att låta den ekonomiska faktorn bli utslagsgivande härutinnan. Men icke heller denna mätare gav ett sådant utslag att resultat kunde vinnas. Steget nedåt togs, men icke långt nog för att vinna den anslutning, som krävdes för att nå målet. Vad har då varit naturligare än att öka detta steg, som den nu sittande regeringen gjort för att komma fram dit den förra regeringen syftade, men ej nådde. I vad som skett ligger således ingen som helst artskillnad utan endast skillnad i graden. Detta är värt att beakta när omdömen fällas över det nu föreliggande förslaget. Dessa omdömen, som i en del av tidningspressen tagit sig uttryck i de mest fruktansvärda beskyllningar för nidingsdåd och attentat mot vårt lands självständighet och dylikt, måste böttna i, antingen okunnighet om vad föreliggande förslag innebär, eller ock i ovilja att erkänna dettas innehåll. Möjligen kan det också bestå i en överkänslig vantro på att, på ett meningslöst rustande och *endast* därpå hänger vår fred och självständighet.

Mig synes att även de som huvudsakligast bygga vår tillvaro som självständigt folk på krigsberedskap, med en något så när resonlig syn på saken böra kunna känna sig lugnade inför en sådan försvarsberedskap, som innefattas i förslaget i fråga. Det är dock inga små offer och anstalter det här gäller. Enbart kostnaden under den närmaste tiden, 107 miljoner kronor årligen, säger, att offret är oerhört. Eliten av försvarskraften göres krigsduglig. Genom att utsova det förnämsta i försvarshänseende av folkkraften, som uteslutande får under övningstiden ägna sig åt vapenbruket, måste med ett insiktsfullt handhavande av utbildningen en god armé kunna åstadkommas. Ett modernt flygvapen — efter våra förhållanden avsevärt i omfattning — anordnas, andra nutida moderna krigsberedskap anskaffas (stridsvagnsorganisationen) och sjöförsvaret underkastas ytterligare granskning för att på rimlig kostnad få fram det bästa och lämpligaste. Möjlighet till reservformationer ordnas o. s. v. Sannerligen man har skäl att klaga från den sidan.

Att socialdemokraterna kunnat godkänna ett sådant förslag slår platt till marken allt tomt tal om att vi genom ett försummat försvar visa likgiltighet för vårt fosterlands självständighet och vilja att leva. Och det gör mig uppriktigt ont, att, som för en stund sedan hände, höra herr Trygger med föraktfulla tonfall tala om den »blandade hop» — vill jag minnas uttrycket lydde så — som utgör majoritet för det föreliggande förslaget. Herr Trygger och med honom liktänkande må dock besinna, att bakom denna majoritet står massan av det folk, som under kriget och dess efterverkningar i möda och grinande armod släpat sig fram genom lidanden, som den oberörde och utomstående icke har en aning om. Och vad betyder icke denna ringaktade hop just för vårt av herr Trygger omhuldade försvar? Herr Trygger uttalade nyss med rörelse i rösten en varm önskan om att provningens stund måtte förskonas oss. Med samma djupa allvar vill jag uttala samma önskan. Men om den dagen skulle komma, vilket Gud förbjude, så skall herr Trygger för visso finna, att det just är denna föraktade »hop» som kommer att slå vakt icke enbart om den egna fattiga kojan utan även om de palats, varifrån man nu ser ner på dess ringhet. Jag beklagar att en dag som denna sådana yttranden fällas.

Och nog vet herr Trygger bättre än att samtidigt citera ordet »förbrytare» som han talar om den regering, vilkens hållning mer än något annat har bidragit till att försvarsviljan bland de djupa leden blivit vad den är.

Sannerligen man från den sidan har skäl att klaga. Snarare synes den del av vårt folk som tillmätta den materiella krigsberedskapen mindre värde i försvarshänseende ha större skäl till oro och klagan. Men även dessa måste trösta sig därmed, att det föreliggande förslaget dock betecknar en eftersträvad och viktig vändpunkt. — Antages utskottsförslaget är dock det första och förvisso därmed det svåraste och avgörande steget taget mot det framtids-mål alla dock ytterst måste tränga till: *vapnens fullständiga nedläggande*. I och med detta steg markerar också vårt folk att det vill göra allvar av och icke enbart låta fredssträvandena stanna vid en läpparnas beaktelse — göra allvar av vad herr Trygger så sällsynt vackert uttalade i sitt förut citerade hälsningsanförande till denna kammare för några månader sedan — att ådagalägga »*framför allt ett fredligt och förtroendeingivande sinnelag*».

Visserligen kan det väl icke betyda så mycket där ute bland världens oro, vad en liten nation här uppe i höga nord har för devis på sitt standar, men alldeles betydelselöst kan det icke vara. Äktheten gör dock vissa intryck och utan att *någon* nation börjar att i *gärning visa äktheten av sitt fredliga och förtroendeingivande sinnelag genom handling*, även om den vore riskfylld, — utan detta säger jag — lärer någon vändpunkt till det bättre *aldrig någon sin nås*.

Den röst, som under vår tid mer än någon annan från nordens länder uppmärksamt hörts utöver världen, förkunnade detta fredliga och förtroendeingivande sinnelag liksom minskning av vapenmakten har för alltid tystnat — tystnat i denna församling och ute i världen. — Sveriges riksdag kan i dag ge äkthet åt den nu tystnade röstens förkunnelse och maning, den kan liksom herr Hammerskjöld yttrade 1914, göra denna dag till en märkesdag i vår historia. Detta kan ske genom att bifalla utskottets hemställan, till vilket, herr talman, jag i den föredragna punkten yrkar bifall.

Under detta anförande hade herr talmannen infunnit sig och övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Greve Wachtmeister: Herr greve och talman! Jag skall inte säga många ord, men jag kan dock inte låta bli att i denna ödesdigra stund, då vårt försvarssystem står inför möjligheten, för att inte säga sannolikheten, att helt rivas sönder och mänskligt att döma sättas ur stånd att ens tillnärmelsevis fylla sin uppgift, även avge min kraftiga protest och dessutom göra några yrkanden.

Inför den jäsande oro, som, nästan på varje punkt i vår världsdel nu gör sig gällande, har det förr så ofta åberopade skälet för av- och nedrustning, en livlig förhoppning om en snart stundande evig världsfred, mer och mer fått maka åt sig. Man måste numera böja sig inför fakta, man erkänner, att det råder oro i världen, man erkänner, att vårt land kan komma i en sådan situation, att det behöver ett försvar. Atminstone är det numera en helt liten falang, som inte vill veta av något försvar för vårt land. Men dess ivrigare åberopar man sig nu på vår ekonomiska bärkraft, som man förmenar inte skulle tåla vid påfrestningen av ett försvar, sådant som av den militära sakenskapen anses bjuda oss något så när nödigt skydd.

Dessutom åberopar man sig på folkviljan. Folkviljan, säger man, kräver den våldsamma nedrustning som nu föreslås. Svenska folket i val har uttalat sig, och svenska folket har rätt att självt avväga de uppostringar, det vill göra för sitt försvar.

Jag vågar påstå, att intet av dessa skäl är hållbart. Så länge våra landsmän anse sig ha råd att göra av med bortåt 300 miljoner kronor på sprit, tobak, kaffe och andra njutningsmedel, så länge de anse sig ha råd att med ra-

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

tande av vårt inhemska vete importera för ett par hundratals miljoner kronor amerikanskt lyxvete och amerikanskt lyxvetemjöl, så länge de anse sig ha råd att importera tiotal miljoner kilogram franska äpplen och päron, under det vår inhemska frukt får delvis ruttna bort eller utfodras till kreaturen, så länge vi anse oss ha råd att offra ett hundratal miljoner på nöjen, därav det mesta på biografer, så länge verkar påståendet, att vi icke skulle ha råd att försvara oss, icke ha råd att hålla oss med ett annat försvar än det på lösan sand byggda, illa avvägda och i förhållande till sin effektivitet oerhört dyrbara försvarssystem, som utskottet bjuder på, i all sin tragik nästan löjväckande, liksom också påståendet, att vi icke skulle ha råd att offra de ett par tiotal miljoner mera, som skulle krävas enligt herr Tryggers reservation för att fortfarande bibehålla vårt gamla försvarssystem, undan för undan moderniserat och förbättrat, intill dess vi säkrare än nu kunna överblicka, hur den så behjärtansvärda fredstanken lyckas bryta sig igenom i världen.

Ja, så var det folkviljan. Folkviljan? Stöta vi icke här på en circulus vitiosus? Hur har denna folkvilja kommit till? Äro de framstående folk-talarna och folkledarna i majoritetspartiet alldeles främmande för skapandet av denna folkvilja? Och förresten: Svenska folket har inte förrän nu vaknat till insikt om frågans räckvidd, och skulle i detta ögonblick en allmän omröstning verkställas, är det min livliga övertygelse, att en kraftig majoritet skulle uppnås för en förkastelsedom över regeringens förslag, och ännu kraftigare kommer denna förkastelsedom att ta sig uttryck på hösten 1928, då svenska folket fått litet mera tid att fundera på saken.

Genom föregående yttranden och genom reservationerna ha utskottsförslagens otillräcklighet, otidsenlighet och övriga brister så klart och tydligt belysts, att jag inte skall ge mig in därpå. Men en sak står för mig alldeles klar, och det är, att även om riksdagen nu bifaller utskottsförslaget, kommer detta icke att bli någon definitiv s. k. lösning av försvarsfrågan. En annan lösning måste komma rätt snart härefter, och den lösningen kommer att bli svårare och dyrbarare, ty vad man så lättsinnigt river ner blir det alltid mycket svårt att bygga upp igen. Lika orimlig har utskottets politik vis-à-vis flottan varit. I ord och fraser har man varit mycket frikostig, men så fort det gällt realiteter, vill man genom bristande ersättningsanslag ta livet av flottan, rent av förintä densamma.

Av vad jag nu sagt framgår, att jag i allt ansluter mig, såväl vad lantförsvaret som sjöförsvaret angår, till den av herr Trygger med flera avgivna reservationen. Men om denna reservation inte skulle av riksdagen bifallas, så kommer jag, när de av utskottet avstyrkta motionerna komma att föredragas, att yrka bifall till en lokalt betonad motion angående infanteribesättningen i Karlskrona. Det är nämligen så, att jag i första kammaren och herr Holmgren i andra kammaren så väckt motion om ett regementes fredsförläggning i Karlskrona, men som ställningen nu är, har ju denna motion inte den allra minsta utsikt till framgång, och därför kommer jag, då den tiden kommer, att yrka bifall till en i andra kammaren av herr Jeppson under nummer 341 väckt motion, däri hemställes, att det detachement från Kronobergs regemente, som skulle förläggas i Karlskrona, måtte organiseras såsom självständig kår. Det är min övertygelse, att omedelbart efter det den nya organisationen trätt i kraft, kommer denna ändring med nödvändighet att framtvinga sig själv. Det är ju en onödig omgång att ha befälet över en i Karlskrona förlagd trupp förlagt i Växjö, en omgång, som nog kommer att kosta både tid och pengar.

För min del ber jag att för närvarande, herr greve och talman, få yrka bifall till herr Tryggers med flera reservation, såväl vad sjöförsvaret och lantförsvaret som skyttväsendet angår.

Herr **Johansson, Johan**: Herr greve och talman: Försvarsfrågans behandling har nu sträckt sig över en tidrymd av mer än fem år, och under dessa år har det förts fram en mångfald olika åsikter och förslag. Bland dem ha vi sålunda sparsamheten, som helt naturligt för de flesta medborgare har en skön klang, men enligt min uppfattning kan denna inte användas när som helst och hur som helst utan att väcka såväl undran som betänkligheter, huruvida inte till och med sparsamheten kan komma att ställa sig för dyr, om den inte ledes av det sunda förnuftet. Där ljuder ju också den utrikespolitiska strängen, vars klang är så olika i olika händer. För min del står jag ännu oryggligt fast vid den i mångas ögon gammalmodiga ståndpunkten, att tryggheten i världen icke alls är så stor, som regeringen i årets försvarsproposition gjort gällande. Till denna åsikt ansluta sig väl också de, som undertecknat den motion, som har burits fram från vårt håll här i riksdagen.

Man finner det oftast löjligt och affekterat att skrämma med det ryska spöket, men för mig ligger det allvar i faran österifrån. Det nutida Ryssland, som lever sitt eget, från det övriga Europa isolerade liv och vars politik för övrigt undandraget sig kontroll av såväl övriga makter som även Nationernas förbund, spelar enligt mitt förmenande en betydelsefull roll för övriga europeiska staters lugn och säkerhet. Ty om tsar-Ryssland var en björn, så brummade den dock efter vissa diplomatiska lagar, medan sovjetstaten närmast kan liknas vid en otämjd björnunge, som under sin lek vilken stund som helst kan rulla sig över gränserna till grannens område. Åt vilket håll detta kan bli är ju ytterst vanskligt att förutsäga, men det kan mycket väl bli uppåt nordväst. Planerna på ett framträngande till Västerhavet föll sannolikt icke med tsardömet. I samma mån vägen stänges åt annat håll och i samma mån vi nedrusta, bli de säkerligen återigen aktuella. Man har räknat med en viss ökad trygghet i och genom Finlands självständighet och randstaternas uppkomst, och denna förbättring skall icke helt bestridas, ty faran har därigenom blivit till viss grad medelbar. Samtidigt blir det dock alltmera bekant, att Ryssland är på väg att återigen bli en militärmakt. Dess armé lär numera vara stark och välrustad och dess flotta under om- och tillbyggnad. Då dessa maktmedel styras av en lika oberäknelig som fanatisk politik, må man väl medgiva, att tryggheten österut realiter icke ökats. Skulle det icke direkt komma att gälla oss, komma vi i varje fall, liksom under det senaste stora kriget, genom att närmare eller fjärmare makter indragas i krigiska förvecklingar, lätt nog i sådana situationer, att vår neutralitet ställs på spel. Att då icke ha tillräckliga maktresurser att hävda denna och skydda vår nationella frihet vore — tror jag — detsamma som undergång. Vi böra icke i detta avseende föra oss själva och allmänheten bakom ljuset.

Det utrikespolitiska läget är alltså icke sådant, att det rättfärdigar den nu föreslagna nedrustningen. Därtill kommer, att det icke kan vara försvarligt att företaga ned- och avrustning i ett enstaka land, som man nu vill göra här och i ett grannland, innan överenskommelse i detta syfte träffats mellan ett flertal stater. Den fredsgaranti, som anses ligga i Nationernas förbund, motiverar icke heller ett sådant steg, ty den utesluter åtminstone icke ännu möjligheten av en ny katastrof i Europa, där djupgående konflikter, härrörande ur frederna efter världskriget, ännu kvarstå i oroande aktivitet.

Av dessa skäl i första hand anser jag från min ståndpunkt, att Sverige alltså måste ha en fredsorganisation, vars ram är tillräcklig för att folkets hela värnkraft skall kunna, om det gäller, insättas i kampen för rikets värn och frihet.

Hur är nu det försvar utskottet erbjuder?

För det första förhindras genom uppdelningen i linje och ersättningsreserv uttagandet av hela vår levande värnkraft. Linjen skall ju erhålla 110 dagars

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

fredsövning, men ersättningsreserven, som utgör nära nog en fjärdedel av den värnpliktiga årskontingenten, erhåller endast en månads vapenövning; resten av övningstiden ägnas åt handräckningsarbete. Vi ha visserligen redan nu omkring en miljon tjänstgöringsdagar om året på handräckningens konto, men dessa ha dock i stor utsträckning fullgjorts av till vapentjänst oförmögna, medan det här i kategoriklyvningen är fråga om fullt vapenföra, med andra ord sådana, som rätteligen skulle ha sin plats i eldlinjen.

En annan tvivelaktig omständighet i utskottets förslag angående värnplikten är, att den så omstridda och problematiska uttagningen av underbefäl bland de värnpliktiga bibehållits och till och med utsträckts att omfatta en större del än förut av årskontingenten, varjämte denna grupps tjänstgöringstid ökats med 25 dagar. Man måste dock ha insett nackdelarna med och orättvisan uti denna med förlängd tjänstgöring förenade tvångsuttagning, man tycks ha kommit underfund med, att detta är ett meningslöst offer och att man på detta sätt icke erhåller befäl, dugligt till truppförare i fält; men man har märkvärdigt nog likväl icke velat taga vårt förslag till befälsfrågans ordnande, på grund av vilket *vi kunnat föreslå lika övningstid, 140 dagar, för alla*. Man borde ha varit så mycket mera benägen att taga detta, som man till allt övrigt nedsatt studenternas övningstid på ett sätt, som förringar möjligheten av dessa värnpliktigas användande i de befälsuppgifter, vartill de äro avsedda.

Vidare har man till ytterlighet försvagat fredsorganisationen och äventyrat krigsorganisationen genom ett flertal gamla bygderegementens nedläggande och de återstående förbandens förminskande till mindre än hälften av nuvarande styrka. Av dessa spillror skola nu bildas fyra arméfördelningar samt övre Norrlands och Gotlands trupper, de sistnämnda bestående av fyra infanterikompanier och två batterier. Till detta skola visserligen komma två reservfördelningar, i vilka sålunda över etthundra tusen ersättningsreservister, tillhörande beväringen, skola placeras, och jag ifrågasätter, huruvida dessa överhuvud taget skola få något tillfälle alls att vid krigsutbrott deltaga i fosterlandets försvar. Vad har man nu för garantier för, att dessa reservfördelningar kunna komma till stånd? Var äro planerna för dem, var finnes utrustning och vapen? Varifrån skall befälet komma? Från övergångsstaten, svarar man. Men sedan denna är slut? Jag går ut ifrån, att man väl icke bör bedöma en härordning efter förhållandena under övergångstiden utan efter tillståndet, då härordningen är definitivt genomförd. För övrigt torde linjetruperna vid krigsutbrott vara i så stort behov av övergångsstatens befäl, att reservfördelningarna nära nog bli utan. Om dessa sålunda icke kunna organiseras, sedan de nu bokförts som tillgång och använts som övertalningsmedel på tvehågsna, äro de ju i själva verket en vacker dag mera ett spegelfäktteri på papperet än en verklighet.

Inom försvarsrevisionen uttalades dock på sin tid, att den kvarvarande försvarsorganisationen framförallt borde bli elastisk det vill säga få möjlighet att lätt svälla ut vid krigsfara. Vänsterlösningen synes mig ej gå i denna riktning. En obefintlig organisation kan icke svälla, och den, som tillåtes kvarbliva torde även vara omöjlig i detta avseende ty den erbjuder med sin svaghet icke ens tillräckliga övningsmöjligheter för befälet. Den kan följaktligen icke utveckla nya förband, och genom befälskaderns minskning blir den själv småningom en svagt utbildad och illa ledd trupp. Vi äro alltså vad det lider tillbaka vid tillståndet under 1800-talets förfallsperioder.

Nedläggandet av truppförband utgör även ur andra synpunkter ett kapitel för sig, som jag anser borde uppkalla varje ansvarskännande folkrepresentant till protest. Genom dessa indragningar åstadkommes i de värnpliktigas freds-tjänstgöring ett fullkomligt virrvarr, som kan bli va nog så ödesdigert. Vid

hembygdens regemente ha vidare under århundraden knutits traditioner, som i dessa allvarliga tider äro värda att hållas levande. Man frågar i detta sammanhang: Är det meningen, att landskapens övriga gamla minnen på samma sätt skola avvecklas för den nya tiden och följa fanorna till museerna?

I vår reservation påyrka vi, att alla våra gamla bygderegementen bibehållas, och de skäl, som i regeringsförslaget anförts för indragningarna, kunna vi icke godtaga. Besparingarna — man pekar ju särskilt på dem — i landets budget, som genom dylika indragningar kunna vinnas, drabba i själva verket — i form av ökade kostnader för permissionsresor, svåra ekonomiska olägenheter för ett flertal av de nuvarande garnisonsstäderna samt deras invånare, kringliggande landsbygd o. s. v. — i så hög grad den enskilde, att deras effektiva besparingsvärde avsevärt reduceras. Vidare hemställa vi, att härens nuvarande fredsorganisation bevaras, ty endast därigenom är det möjligt att vid krigsutbrott försvara hela landet. Att för sådant ändamål gruppera fyra arméfördelningar är oförsökt och med hänsyn till geografiska förhållanden sannolikt omöjligt. Vill man med dessa begränsade resurser söka skydda hjärtat av landet, blir följden, att Norrland med sina betydelsefulla rikedomar och troligen även andra landsändar måste uppgivas utan nämnvärt motstånd.

Nedskärning av organisationen kan, som jag förut påpekade, icke motiveras av vårt utrikespolitiska läge, men den kan icke heller finna stöd i en försämring av vår ekonomiska bärkraft, då vårt nationella välstånd är bättre än på en mansålder. Trots detta förhållande vill man nu på en gång omöjliggöra förbandens uppbringande till krigsstyrka och avgjort förhindra utbildningen vid krigsutbrott av det stora flertalet värnpliktiga, som icke i rätt tid kunna erhålla fullständig utbildning. Till detta kommer, att anslagen till materiel och vapenförnyelse äro otillräckliga.

Jag nämnde i början sparsamhetsskålet, som på så många håll okritiskt tagits för gott. Det har använts i agitatoriskt syfte, och resultatet har blivit det förutnämnda. Man kan dock med fullt fog ifrågasätta, om utskottsförslaget i själva verket innebär sparsamhet. Det är sagt, att det är en reduktion i miljoner men icke sparsamhet. I vårt förslag till lösning av försvarsfrågan ha vi sökt få fram en försvarsorganisation, där vi för ett antal miljoner få någonting, som är dugligt och användbart. Allt, som inte bjuder nödig effektivitet, är återigen bortkastade pengar. Vi erkänna till fullo riktigheten av rätt placerad, förnuftig sparsamhet och finna det därför fullt försvarligt, att hänsyn tages till de avsevärda nationalekonomiska värden, som för landet i dess helhet inbesparas genom ett lågt antal övningsdagar för de värnpliktiga i fredstid. Vi ha därför sökt räkna så lågt i detta avseende, som det är möjligt. Men möjligheten att utan våda göra denna besparing är mycket nära beroende av befälsfrågan, vars tillfredsställande lösning enligt vår mening är villkoret för minskad övningstid.

Detta spörsmål berör, som vi veta, ej blott anskaffandet av det antal befäl av olika grader, som erfordras för själva utbildningen, utan lika mycket, om ej mera, fälthärens tillgodoseende med befäl, det vill med andra ord säga åstadkommandet av en duglig, välövad, pålitlig, alltid till hands varande reserv. Hur har utskottet tänkt sig denna sak ordnad? Till en början vill det bibehålla det nuvarande volontärsystemet, som ingen gång sedan sin uppkomst varit i tillfredsställande form. Rekryteringen har i alla år vid de flesta trupper förband lämnat mycket övrigt att önska, och underbefälet har till följd härav helt naturligt endast i undantagsfall varit vuxet sina betydelsefulla uppgifter som de värnpliktigas närmaste ledare och lärare. En viss förbättring av detta befäls skolor har ju föreslagits, men dessa förbättringar äro icke av den natur och omfattning, att de kunna säkerställa rekryteringen av det för utbildningsarbetet erforderliga antalet, än mindre förskaffa krigsmakten en

*Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)*

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

välbehövlig reserv av dugligt och välutbildat underbefäl. För att utfylla sist-nämnda behov föreslås som nämnt fortsatt och ökad uttagning av underbefäl bland de värnpliktiga.

Vi ha i vår motion utgått från trenne huvudprinciper, som vi anse beteckna livsvillkoren för en duglig härorganisation. Den första är hela värmkraftens uttagande, för vilket ändamål den nuvarande fredsorganisationen måste behållas obeskuren, den andra, att tvångsuttagning av värnpliktiga till underbefäl och fackmän bör undvikas, den tredje, att för de värnpliktigas såväl utbildning i fred som ledning i strid skapa ett fullt dugligt, påtagligt, tillräckligt underbefäl. Den förstnämnda principen tror jag mig ha motiverat tillfyllest i det föregående, likaså den andra. Den tredje åter är, som jag nyss sade, villkoret för att övningstiden skall kunna sänkas till 140 dagar för härens huvudmassa. En trupp, som blott får detta minimum av övning, måste underställas de allra bästa lärare. Jag tror inte att en trupp kan, då den tages ut i fält, göra sig vidare gällande, om den ledes av värnpliktigt underbefäl med endast 85 dagars längre utbildning, särskilt som denna utbildning påtvungits dem utan eller mot deras egen vilja. Vi ha i vår motion räknat med 140 dagars utbildning för alla, om underbefälet består av allenast stam. Men för att få det därhän måste allvarliga ansträngningar för rekryterings säkerställande göras. Regeringens förslag angående den förberedande underofficersskolan och den nya gemensamma underofficersskolan beteckna steg i rätt riktning, men då departementschefen själv medgivit, att de framtidsutsikter, som volontärerna kunna beredas genom befordran till underofficer och vidare, varken öra eller kunna göras sådana, att manskapsrekryteringen därigenom tryggas, är det svårt att förstå, huru de förmåner, som genom nyssnämnda skolors inrättande beredas, skulle kunna väsentligen underlätta manskapsrekryteringen ur de synpunkter, som böra på densamma anläggas. Ej heller säkerställer man genom dessa förbättrade skolor reservbefälets rekrytering, som allvarligt äventyras genom den allmänna övningstidens förkortning och studentvärnplikts fixerande till 260 dagar.

Vidare får jag i detta sammanhang starkt betona, att då vi från vårt håll föreslå 140 dagars utbildning för de värnpliktiga, sammanhänger detta obönhörligen med vårt förslag att få befäls- och underbefälsfrågan löst på bästa möjliga sätt; d. v. s. så att vi verkligen få en god tillgång på lärare, som i ordets bästa bemärkelse äro lärare. Därför böra vi, såvitt jag förstår, införa ett stambefälssystem, som efter hand övergår till en indelt reservstam. Dess princip och mål är att förskaffa hären en fast, pålitlig och alltid tillgänglig underbefälsreserv, vars utkomst och framtidsutsikter det är sörjt för antingen genom egna hemspremier, civilanställning eller ett mindre årligt understöd i form av kontanta penningar. Man kan icke begära, att fullgott, önskvärt folk i erforderlig utsträckning skall taga fast anställning på de förmåner som utskottsförslaget erbjuder. Det förnämsta med vårt förslag är, att det ger tillgång på befäl, som på grund av sin militära utbildning äro kompetenta att tjänstgöra i plutonchefs eller plutonställföreträdarens ställning, som äro icke allenast goda truppförare utan även goda trupputbildare, som få tjänstgöra som sådana under sin obligatoriska fredstjänstgöring och kunna tagas i anspråk såväl för detta, som då det gäller att dana ofullständigt eller icke alls utbildade årsklasser vid inträffande mobilisering. Till detta kommer, att de äro frivilliga och ha ett gott begrepp om försvarets betydelse. Detta underbefäl har ett hem och en ställning, som äro värda ett offer. Med övningstidens nedskärning till 140 dagar är det ytterst nödvändigt, att vi få ett underbefäl och befäl i övrigt, som förmå ingjuta en god anda hos de värnpliktiga och sin omgivning, och äro kompetenta att fylla sin uppgift.

Som det nu är ordnat, vinnes icke detta, en svaghet och brist, som måste läggas till rätta.

Av det förut sagda framgår, att det särskilt finnes fyra omständigheter i utskottsförslaget, som stämt oss mot detsamma och kommit oss att framlägga ett särskilt förslag till försvarsväsendets ordnande, nämligen: dess oriktiga och alltför optimistiska syn på det utrikespolitiska läget, kategoriklyvningen, som snedvrider den allmänna värnpliktens grundprinciper, regementsindragningarna, vilka göra härordningen nära nog obrukbar, och slutligen sättet att »lösa» underbefälsfrågan, vilken dock är en av de viktigaste.

Dessa nackdelar borde också kunna väcka betänkligheter hos flera. Vi böra icke förlita oss på någon annan än oss själva, ty vi ha ingen garanti för, att någon skyddar till vår undsättning, då vi bäst behöva sådan. Vad finnes det för sannolikheter, att någon annan makt skyddar oss under det år, som vid ett hotande läge faktiskt erfordras, innan utskottsförslagets försvarsorganisation har bringats upp till godtagbar krigsduglighet?

Att påtaga oss de bördor, som ge oss utsikt till att med framgång försvara vårt land, är äkta svenskt, och dessutom rätt och riktigt ur kristlig och humanitär synpunkt.

Ja, herr greve och talman, jag skall be att med dessa ord få yrka bifall till den vid nu föredragna punkt av herrar Reuterskiöld och Johansson i Kälkebo avgivna reservationen.

Herr Hammarskjöld, Carl Gustaf: Herr greve och talman! Bland de utgångspunkter, det särskilda utskottet anför för den föreliggande försvarsrevisionen, är kanske önskan att åstadkomma besparingar den i verkligheten mest framträdande. Det har i detta sammanhang gjorts gällande, att nuvarande försvarsanordningar avsevärt hämma samhällets produktiva krafter och föranleda åsidosättande av andra viktiga samhällsändamål. Under förmiddagens sammanträde har hans excellens ministern för utrikes ärendena framhållit, att de militära myndigheterna visserligen i allmänhet beaktat de ekonomiska synpunkterna, men dock vilja göra gällande, att 1914 års försvarsorganisation icke skulle överstiga vår bärkraft, vilket denna försvarsorganisation enligt hans åsikt gör. Jag skall i anledning härav, för att styrka den första delen av anförandet, be att få citera några ord, som återfinnas i chefens för generalstaben yttrande över det utkast till ny härordning, som utarbetats inom försvarsdepartementet. Han yttrar följande: »I det föregående har gjorts gällande, att chefen för generalstaben vid sitt bedömande av förslaget endast bör taga i betraktande det yttre läget i politiskt avseende, men däremot icke det inre politiska läget. Detta innebär emellertid icke, att en militär myndighet kan bortse från rikets ekonomiska och statsfinansiella förhållanden. Redan i min till försvarsrevisionens betänkande och förslag fogade reservation gjorde jag gällande, att den år 1914 beslutade försvarsorganisationen under normala ekonomiska förhållanden icke bör anses överstiga folkets bärkraft, och i chefens för generalstaben härordningsförslag den 13 november 1922 framhölls det nära sambandet mellan den militära organisationen och det ekonomiska livet.» Chefens för generalstaben har sålunda framhållit, att enligt hans åsikt 1914 års härorganisation under normala ekonomiska förhållanden icke borde anses överstiga folkets bärkraft, men han har icke förnekat, att det under en depressionsperiod kan finnas erforderligt att häri vidtaga vissa inskränkningar. Jag skall i detta sammanhang påminna om att i början av detta århundrade, såsom herr Clason redan påpekat i sitt anförande på förmiddagen, försvaret tog i anspråk mer än 50 procent av samtliga utgifter för egentliga statsändamål. 1914 års försvarsorganisation, fullt genomförd, beräknas icke taga i anspråk mer än 28 procent av nuvarande budget. Om man ser tillbaka på den senaste

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

tjuguårsperioden, finner man att försvarsutgifterna icke stigit med mera än 108 procent, en stegring, som knappast motsvarar penningvärdets fall, under det övriga egentliga statsutgifter stigit med icke mindre än 523 procent. Ganska goda skäl finnas således för de militära myndigheternas omdöme, att om vi för 20 år sedan kunde bära en försvarsutgift på över 50 procent, bör en utgift på 28 procent under normala ekonomiska förhållanden nu icke överstiga nationens bärkraft, och likaså torde det vara klart, att om övriga egentliga statsutgifter under den sista tjuguårsperioden stigit med mera än 500 procent, de ändamål, för vilka dessa utgifter avses, måste anses hava blivit i ganska hög grad tillgodosedda. Jag hyser sålunda den meningen, att det försvar, som vi verkligen behöva, också kan bäras av landet; i min uppfattning att ett dylikt försvar även bör bäras av landet, styrkes jag av ett yttrande, som statsrådet och chefen för försvarsdepartementet fällde på förmiddagen, då han i slutet av sitt anförande betecknade försvarsfrågan såsom en hela folkets livsfråga. För en sak, som utgör en hela folkets livsfråga bör man också vara beredd att utge jämförelsevis stora belopp. Redan då försvarsrevisionen tillsattes, talades om den fredliga kulturens behov, och sedermera har vid upprepade tillfällen den fredliga kulturens behov satts i viss motsats till försvarets behov. Jag tror icke, att denna motsättning är berättigad. Redan vad jag nyss anförde, nämligen den utveckling, vår budget erhållit under de sista två årtiondena, giver vid handen att vi även med nuvarande försvarsorganisation och försvarsutgifter icke sakna förmåga att tillgodose övriga behov, och ser jag tillbaka på forna tider får jag samma intryck. I förmiddags talade herr Clason om Gustav Vasa; för några dagar sedan erinrades i fråga om universitetens budget om Gustav II Adolf; och i dag har herr Reuterskiöld snuddat vid indelningsverket, Karl XI:s storverk. Det är allmänt känt, att just dessa tre konungars regeringstid representerar en kraftig utveckling av hela det svenska samhället såväl i avseende å näringar som kultur, men det är också känt, att dessa tre regenter särskilt vårdade sig om försvaret. För flertalet av de regementen, av vilka några nu ifrågasättas till indragning, lades grunden av Gustav Vasa, Gustav II Adolf utformade närmare deras organisation, och Karl XI band genom indelningsverket regementen starkare vid de särskilda landskapen. Det är vissa av dessa regementen, man nu bereder sig att indraga och till dessa hör även det regemente, Smålands husarer, i spetsen för vilket Gustav II Adolf utförde sin sista konungagärning.

När det gäller att göra besparingar inom försvarsorganisationen, bör man icke endast se till, huru mycket som besparas, utan även undersöka, vad man får för valuta för de utgifter, som kvarstå. Om man gör en dylik undersökning beträffande utskottets förslag och jämför detsamma med 1914 års organisation, tror jag man måste komma till den uppfattningen, att den krigsorganisation vi få, enligt utskottsförslaget i förhållande till den avsedda kostnaden, är svag i jämförelse med 1914 års krigsorganisation och den härför beräknade kostnaden. Man har många gånger påtalat provisoriets svagheter, och som en av dess mest framträdande svagheter framhållit, att den är dyr i förhållande till effektiviteten. Då vi nu gå att antaga enligt förslaget en mera definitiv härordning, hade alla också väntat, att man lyckats övervinna denna svaghet. Det är därför med ganska stor missträknung man finner, att detta icke lyckats. Jag tror nämligen, att den försvarsorganisation särskilda utskottet framlagt, i detta avseende icke är bättre än provisoriet: snarare tvärtom.

En annan utgångspunkt är den påstådda förbättringen i landets militärpolitiska läge. I sitt anförande till statsrådsprotokollet, då försvarspropositionen föredrogs, säger hans excellens statsministern, såsom jag finner med full

rätt, att våra militära maktmedel närmast behövas för att skydda oss från att dragas in i konflikter mellan andra stater, medan de samtidigt utgöra och måste kunna användas såsom ett värn för vår självständighet, ifall vi icke lyckas att hålla oss utanför konflikterna. Men huru starka stridskrafter fordras för detta ändamål? Statsrådet och chefen för försvarsdepartementet angav i det anförande, med vilket han inledde debatten, att erfarenheten från en lång fred och från världskriget synas berättiga till en minskning av våra försvarskrafter, och ville göra gällande att detta kan ske utan fara. Jag tror det icke säkert, att vi hade kunnat hålla oss utanför striden under världskriget, därest vi icke haft en starkare försvarsorganisation än den, som framlägges av utskottet. Jag är tvärtom efter intygen från flera håll övertygad, att det förnämligast var de försvarsmedel vi då förfogade över, som gjorde möjligt för regeringen att motstå den påfrestning, för vilken vi vid flera tillfällen utsattes. Jag menar därmed icke, att 1914 års härordning var fullständigt genomförd. När en härordning blivit antagen, är den naturligtvis icke därmed genomförd. Däremot var vid krigets början 1901 års härordning i det närmaste genomförd: de beslut som fattades, den 12 september 1914, visade en stark försvarsvilja hos nationen och dess representanter, och redan under krigets lopp genomfördes 1914 års försvarsorganisation i väsentliga delar. Försvarsministern gjorde anmärkning mot att man gjort gällande att vid utarbetande av föreliggande förslag de militära myndigheternas åsikter i strategiskt hänseende icke beaktats. Han gjorde emellertid även gällande, att icke heller något av de positiva högerförslagen fyllde fordringarna i detta avseende. Jag är tacksam, att statsrådet i detta sammanhang icke nämnde det i motionen nr 240 i denna kammare av mig framförda förslaget. Hans excellens ministern för utrikesärendena anförde under förmiddagen, att jag i min motion helt lakoniskt anför, att Sveriges militär-politiska läge nu icke medgiver ett mindre försvarsberedskap eller svagare försvarskrafter än enligt 1914 års härordning. Jag vill emellertid för kammaren påpeka, att i slutet av motionens korta motivering står följande: »I övrigt hänvisas till generalskommissionens särskilda yttrande den 8 juni och 22 december 1923 samt till chefens för generalstaben skrivelse den 30 november 1923 med förslag till ny härordning och den 14 februari 1925 angående förslag till organisation av lantförsvaret och förslag till ny värnpliktslag.» I de av mig åberopade skrivelserna klarlägges närmare motiveringen i detta hänseende.

När det gäller att beräkna, vilka stridskrafter behövas i krig, brukar man i regel först göra upp en försvarsplan. I utskottet frågade man efter denna försvarsplan. Det angavs då, att generella och detaljerade mobiliseringsplaner utarbetats i samband med propositionen men däremot icke någon plan för stridskrafternas användning. Gentemot detta erinrades av majoriteten i utskottet, att generalstaben bör uppgöra en plan, upptagande de tänkta krigsfallen och göra det bästa därav. Hans excellens ministern för utrikesärendena yttrade på förmiddagen, att man icke kunde hos de militära myndigheterna inhämta upplysning angående behovet av stridsmedel, emedan dessa myndigheter angävo detta, om jag fattade honom rätt, alldeles för stort. Hittills har inom generalstaben och marinstaben, vid försvarsplanens preliminära utarbetande tagits i betraktande alla mer eller mindre antagliga krigsfall. Däremot ha staberna icke ansett sig berättigade att utmönstra något eller några av dessa krigsfall. Då det är synnerligen önskvärt, att i möjligaste mån begränsa de krigsfall, vilka tagas i betraktande, ha stabscheferna gjort gällande, att en utmönstring bör ske men verkställas av den ansvariga riksledningen och icke av de militära myndigheterna. Jag var närvarande vid ett tillfälle, när dåvarande chefen för generalstaben inför representanter för regeringen framförde denna ståndpunkt, och denna åsikt vann gillande både av dåvarande stats-

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

ministern Hjalmar Branting och den då fungerande utrikesministern. Jag anser, att det vore oriktigt, om de militära myndigheterna på egen hand gjorde en sådan gallring. Jag kan tänka mig det fallet, att en stabschef utmönstrat ett särskilt krigsfall utan att inhämta närmare kännedom om riksledningens avsikter samt att sedermera detta krigsfall verkligen inträffar. Jag tror, att nämnda militära myndighet härigenom måste anses ha överskridit sin befogenhet och förfarit mindre välbetäckt, även om han handlat i avsikt att begränsa behovet av försvarskraft. Sålunda, till dess en sådan utmönstring blivit gjord och till dess man fått uppgift om vilka krigsfall skola ingå i försvarsplanen, måste de militära myndigheterna räkna med alla antagliga krigsfall.

Slutligen anger utskottet såsom en av utgångspunkterna för den föreslagna organisationen önskvärdheten att tillgodogöra armén erfarenheterna från världskriget. Vilka äro då i fråga om härens organisation de viktigaste erfarenheterna från världskriget? De kunna enligt mitt förmenande sammanfattas på följande sätt: Man måste redan från krigets början kunna sätta in nationens hela försvarskraft; härigenom erhåller man större utsikt än i motsatt fall att undvika krigiska förvecklingar, vilket alla önska, och kommer man icke desto mindre i krig, har man förhoppning att genom avgörande anfallsoperationer kunna föra kriget till hastigt slut utan att för längre tid behöva uppgiva någon del av det egna landet. Befälskadern skall vidare vara så stor, att den icke endast räcker för utbildningsarbetet i fred utan även för krigsorganisationen, och slutligen böra alla vapenföra värnpliktiga erhålla fullständig soldatutbildning. I allmänhet anges minst ett års första tjänstgöring såsom erforderlig. Enligt utskottets förslag är emellertid för vår del kadern, vad hären angår, beräknad för fredsbehovet, men den är så lågt beräknad, att det blir nödvändigt att överföra en avsevärd del av de vapenföra värnpliktiga till ersättningsreserven. I propositionen angavs ersättningsreserven till ungefär en tredjedel av den vapenföra kontingenten. Utskottet har minskat antalet till 7,000, vilket motsvarar ungefär 22.5 procent av hela kontingenten, men läser man utskottets motivering, finner man att i verkligheten ytterligare en del av kontingenten kommer att tjänstgöra inom ersättningsreserven. Utskottet yttrar nämligen: »Ehuru de till ersättningsreserven uttagna värnpliktiga främst böra tagas i anspråk för bestridande av handräckningstjänst, synes det dock utskottet, som om även sådana till linjetjänst uttagna värnpliktiga böra vid förefallande behov kunna avses för denna tjänst, vilka efter inryckningen till tjänstgöring finnas på grund av sin kroppsbeskaffenhet eller eljest mindre väl lämpade för fortsatt utbildning med vapen. Antalet handräckningsdagar, som skola fullgöras av till ersättningsreserven uttagna värnpliktiga, torde för den skull kunna begränsas till 875,000.» Nyss förut har utskottet angivit, att det behöves för handräckningstjänst 1,050,000 tjänstgöringsdagar. Det är således 175,000 tjänstgöringsdagar, som skola fullgöras av till linjetjänst uttagna värnpliktiga, vilka efter inryckning överföras till dylik tjänst. Härigenom kommer antalet värnpliktiga i handräckningstjänst att ökas med ett och annat tusental, och procenten kommer säkerligen att avsevärt överstiga en fjärdedel av årskontingenten. För ett normalinfanteriregemente anges kontingenten av värnpliktiga i linjetjänst till 760 man; så många kunna emellertid icke utbildas under sommaren med tillgänglig befälsstyrka, utan kontingenten måste uppdelas i två delar, en mindre, förslagsvis beräknad till 210 man, som inrycker på hösten eller möjligen tidigt på våren och en större, som inrycker på sommaren och följaktligen kan beräknas till 450 man. För bägge delarna anges utbildningstiden till 140 dagar. Försvarsrevisionen anför rörande utbildningstiden i sitt betänkande: »Försvarsrevisionen håller före att genom att huvudsakligen förlägga utbildningen till sommaren, genom att

i görligaste mån befria de värnpliktiga från handräkningsgöromål och genom omläggning av metoderna för utbildningen det skall bli möjligt att med 255 dagars utbildning erhålla i stort sett samma utbildningsresultat som avses med 1914 års härordning.» Jag har nyss nämnt, att vid de kontinentala arméerna kräves i allmänhet ett års första tjänstgöring. 1914 års värnpliktslag upptog 250 dagars rekrytskola. Medräknas även första repetitionsövningen om 30 dagar kan man angiva första tjänstgöringsomgången enligt 1914 års lag till 280 dagar, vilket bör betecknas såsom en jämförelsevis kort utbildningstid i jämförelse med vad som är brukligt inom kontinentala arméer.

Försvarsrevisionen anser emellertid, att den genom att lägga utbildningen huvudsakligen på sommaren, genom att befria de vapenföra värnpliktiga från handräkningsgöromål och genom nya utbildningsmetoder, kan bereda de värnpliktiga i *huvudsak* samma utbildning som efter 1914 års värnpliktslag. Huru ställer sig nu utbildningen enligt utskottets förslag? Enligt detta tillämpas visserligen samma metoder som enligt försvarsrevisionen, men här tillkomma två särskilda omständigheter: den ena är att för den s. k. höst- och vårkontingenten tjänstgöringen icke infaller under sommaren. Den kan således icke få den stegring i utbildningsintensitet, som man kan giva under sommaren. Denna synpunkt har också beaktats beträffande provisoriet, under vilket höstkontingentens utbildningstid blivit förlängd med 30 dagar eller från 90 dagar till 120 dagar, under det att någon sådan förlängning icke ifrågasatts av utskottet.

Beträffande sommarkontingenten, måste man beakta, att, i utskottsförslaget sommarkontingenten är större än kontingenten enligt försvarsrevisionens betänkande. Försvarsrevisionen upptog en kontingent på 450 man vid ett infanteriregemente. Utskottsförslaget upptager en sommarkontingent på 550 man, och samtidigt har befälsstyrkan minskats i jämförelse med försvarsrevisionen med 6 officerare, 4 underofficerare och 27 underbefäl. Sålunda har man enligt utskottsförslaget för sommarkontingenten att räkna med en större kontingent och en mindre befälsstyrka än enligt försvarsrevisionens betänkande; det kommer därför att möta svårigheter att erhålla en lika intensiv utbildning efter utskottsförslaget både beträffande höstkontingenten som beträffande sommarkontingenten, som enligt försvarsrevisionens betänkande, samtidigt som utbildningstiden är minskad från 255 dagar till 140 dagar. Det är icke svårt att förstå, att den ifrågasatta utbildningen icke alls motsvarar de ganska blygsamma fordringar, vilka försvarsrevisionen ansåg sig böra uppställa.

Herr Ekman talade på förmiddagen om kategoriklyvningen, och hur den kom till inom försvarsrevisionen. Jag ber att med några ord få redogöra för mina intryck därvidlag, eftersom han särskilt nämnde mig i det sammanhanget och icke syntes alldeles säker på, att jag obetingat gått med på kategoriklyvningen. Inom försvarsrevisionen fördes följande resonemang: Provisoriet upptar 165 dagars tjänstgöring vid infanteriet. I verkligheten är medeltalet större, ty, som jag nyss nämnde, får höstkontingenten, som utgör $\frac{1}{3}$ av hela värnpliktskontingenten en tjänstgöring av 195 dagar. Medeltjänstgöringstiden är sålunda 175 dagar. Inom revisionen frågades: »När vi inte ha råd att beräkna flera tjänstgöringsdagar än under provisoriet, d. v. s. i medeltal 175 dagar för hela kontingenten, vilket är då bäst, att ge 175 dagars utbildning till hela kontingenten och få en jämförelsevis svag utbildning eller att taga ut $\frac{2}{3}$ av kontingenten till omkring 50 procent längre utbildning — utbildningstiden bestämdes senare till 255 dagar.

Det var med hänsyn till detta resonemang som flertalet inom försvarsrevisionen beslöt sig för en kategoriklyvning d. v. s. att endast uttaga $\frac{2}{3}$ av kontingenten, men detta skedde under förutsättning att man i sammanhang därmed, skulle få öka utbildningen ifrån i medeltal 175 dagar till 255 dagar. Hur

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

gick det i verkligheten? Enligt utskottets förslag, är kategoriklyvningen bibehållen, men i stället för att öka utbildningstiden med 50 %, är den nu minskad med 20 %. Det är sålunda icke utan vidare givet, att de personer vilka inom försvarsrevisionen voro med om en kategoriklyvning, under förutsättningen att utbildningstiden bestämdes till 255 dagar, nödvändigt böra vara med om kategoriklyvningen, då i stället utbildningstiden minskas till 140 dagar.

På samma sätt gick det med kadrerna. Som det torde vara flertalet bekant, utarbetades utan någon förbindelse från någon sida det första förslaget inom försvarsrevisionen med alla truppförband bibehållna och med 6 arméfördelningar. Senare framfördes, på skäl som herr Ekman i förmiddags anförde, ett förslag om att inskränka organisationen till 5 arméfördelningar. Ursprungligen var det meningen, att i sammanhang med nedskrivningen av antalet arméfördelningar giva de återstående regementena större värnpliktsstyrka och starkare kadrer, och det frågades: vilket är bäst, att ha 6 arméfördelningar med svaga och uttunnade regementen eller att ha 5 arméfördelningar med starkare regementen än enligt det ursprungliga förslaget om en organisation på 6 arméfördelningar? Hur har det gått med den saken? Jo, nu ha vi 4 arméfördelningar och 3 extra regementen, Västerbottens, Västernorrlands och Södra Skånska regementena, men samtidigt med att man krympt organisationen till något mer än 4 arméfördelningar, ha kadrerna ytterligare uttunnats, för normalinfanteriregementena och än mer för de 9 regementena med begränsad organisation.

Här har under förmiddagen talats mycket om, huru många kompanier skola finnas under sommarrekrytskolan vid infanteriregementena. Förra årets förslag upptog 7 kompanier. Nu föreslås 6 kompanier för ett normalregemente och 5 kompanier för ett regemente med begränsad organisation. Det är möjligt att man i allt fall kan ordna utbildningen på ett någorlunda nöjaktigt sätt, men kvar står då frågan, hur det skall gå vid mobilisering, ty i ena fallet har man befäl för 7 kompanier under rekrytskolan och starkare kader och i andra fallet har man befäl endast för 6 eller 5 kompanier d. v. s. svagare kader. Det kan icke förnekas, att den organisation, som medger att ha 7 kompanier på sommaren, har en större befälsstillgång vid mobilisering, än den organisation, som icke kan utbilda mer än 5 eller 6 kompanier.

Hur ser ett normalregemente ut? Jag skall utgå ifrån, att den mindre kouttingenten inrycker på hösten. När regementsövningarna avslutats och det nya utbildningsåret börjar, finnas 2 kompanier organiserade under tre månader, eller om man räknar med hemförlovningstiden, under något längre tid. Sedan komma 5 månader, då man icke har några kompanier alls, ty volontärerna ligga i skolor arméfördelningsvis. Under senare hälften av denna period tillkommer dock en avdelning underbefäl eller fackmän. Sedan har man under sommaren 6 kompanier. Vid mobilisering skall ett normalregemente utan depå sätta upp 12 gevärskompanier, 3 kulsprutekompanier, 1 infanteriartillerikompani, summa 16 kompanier, och dessutom en pionjäravdelning och en signalavdelning, sålunda 18 särskilda enheter, ehuru av växlande styrka. Skall detta bli möjligt, är det naturligtvis synnerligen önskvärt för att icke säga alldeles nödvändigt att regementet åtminstone under regementsövningarna kan uppträda med samma antal förband och med samma organisation som regementet skall erhålla vid mobilisering, ty i annat fall måste krigsförberedelserna betecknas såsom otillfredsställande. Hur är det då i detta avseende enligt detta förslag?

1901 års härordning, som räknade med endast 12 gevärskompanier, beräknade övningsstyrkan under regementsövningarna till minst 1,440 man. Nu är det nödvändigt att räkna med större styrka. Efter beräkning kan ett normalregemente enligt utskottets förslag under regementsövning erhålla en

manskapsstyrka av 1,200 å 1,300 man och ett regemente med begränsad organisation av den s. k. Västerbottenstypen en manskapsstyrka av endast 1,000 å 1,100 man. Det är givet, att ett dylikt regemente icke kan uppträda med hela det angivna antal enheter, därest dessa skola tilldelas en någorlunda tillfredsställande övningsstyrka; särskilt gäller detta regementena med begränsad organisation.

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

Försvarsministern framhöll under förmiddagens debatt, att 1924 års försvarsproposition i detta avseende icke var bättre. Enligt denna var emellertid kadern starkare och utbildningstiden något längre. I alla händelser anförde statsrådet tillika, att det egentligen icke var något försvar för en organisation, att samma invändningar, som kunde riktas emot den, i viss mån kunna riktas även emot andra förslag. Detta är naturligen alldeles riktigt. Det hjälper icke *denna* organisation, om man kan påpeka, att andra redan förkastade eller nu föreliggande förslag i det avseendet icke äro stort bättre. Efter mitt förmenande bör man undersöka det verkliga behovet. Det är en allmän regel att ju kortare den första tjänstgöringstiden för de värnpliktiga är, desto flera repetitionsövningar behöva de undergå och desto angelägnare är det, att någon eller några av dessa repetitionsövningar infalla under senare delen av deras tjänstgöringstid i beväringen, så att de då kunna få tillfälle att uppfärska sina kunskaper.

Utskottets förslag upptager icke mer än 2 repetitionsövningar, och dessa skola äga rum före utgången av fjärde utbildningsåret. Efter vad diagrammet utvisar komma de i regel att äga rum redan under andra och tredje utbildningsåret. Beträffande en värnpliktig, som har att fullgöra 90 dagars första tjänstgöring och som får fullgöra sin sista repetitionsövning under tredje eller fjärde utbildningsåret, är det fara värt, att han glömt ganska mycket av sin militärutbildning, om han skulle kallas under vapen något av de sista år han tillbringa i beväringen. Han tillhör nämligen beväringens båda uppbåd i sammanlagt 15 år, och för den äldsta årsklassen hava sålunda 10 eller 11 år förflutit, sedan den sista repetitionsövningen.

Herr Ekman anförde under förmiddagen, att indragningen av regementena mött motstånd, men han gjorde gällande, att en reduktion av antalet truppförband i och för sig icke med nödvändighet behöver innebära ett *sönderbrytande* av organisationen, och han utlade detta på följande sätt. En armé på 4 arméfördelningar kan utgöra ett sammanhängande helt, lika väl som en organisation på 6 arméfördelningar. Det är alldeles riktigt, att en armé på 4 fördelningar kan vara lika sammanhängande som en på 6; den kan t. o. m. vara mera sammanhängande, ty det är lättare att hålla ihop 4 fördelningar än 6. Men då man skall ordna en militär indelning här i landet och övergå från 6 till 4 arméfördelningar, måste man beakta, att utskottsförslaget angivit vilka regementen, som skola bibehållas och vilka, som skola dragas in; härvid faller det i ögonen, att alla regementen i norra Sverige och norra delen av mellersta Sverige bibehållits, och att indragningen faller uteslutande på Mälardalen och på området söder om Mälardalen, vilket förhållande naturligtvis måste medföra svårigheter. Men det är en annan och än viktigare synpunkt, som bör beaktas. När man bygger en härorganisation på allmän värnplikt, så måste truppförbandens antal och styrka stå i visst förhållande till värnpliktskontingentens storlek, annars blir det icke möjligt att tillvarata den levande kraften och utbilda samtliga värnpliktiga.

Chefen för generalstaben framhöll i sitt besparingsförslag, att den organisation, som är upptagen i 1914 års härordning, i huvudsak var beräknad efter den dåvarande folkmängden, 5,600,000 innevånare. Nu kan folkmängden beräknas till i det närmaste 6 miljoner — ur synpunkten att organisationen bör växa med folkmängden och värnpliktskontingenten kunde det sålunda ifrå-

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

gasättas, om icke tiden var inne att föreslå en utvidgning av 1914 års organisation, vilket dock i detta sammanhang icke ifrågasattes. I allt fall är det klart, att om man krymper en organisation, som redan förut är trång med hänsyn till antalet värnpliktiga, från 6 till 4 arméfördelningar och på samma gång minskar kadern vid dessa truppförband högst avsevärt, blir det inte möjligt för dessa truppförband att, vare sig i fred eller krig i organisationen upptaga hela värnpliktsstyrkan.

I sitt utlåtande över utkastet till ny försvarsorganisation säger chefen för generalstaben härutinnan följande: »En härorganisation, som icke äger sådan styrka, att den i fred medger *fullständig utbildning för samtliga vapenföra värnpliktiga* och i krig icke gör det möjligt att uppsätta en så stark fälthär — med tillhörande ersättningstrupper — som rikets folkmängd tillåter, uppfyller icke heller fordringarna vare sig på en definitiv härordning eller på ett övergående provisorium.» Det är ur den synpunkten, en organisation på 4 arméfördelningar med tunna kadrer icke håller måttet utan kan betecknas såsom ett sönderbrytande av organisationen.

Herr Ekman anförde även, att man satt upp 4 flygförband och att dessa ehuru de hade mindre värnpliktsstyrka skulle kunna i viss mån anses utgöra en ersättning för minskningen i antalet regementen. Härtill vill jag påpeka, att en av de större flygkårerna och en del av ytterligare en flygkår tillhöra marinens flygvapen och alltså icke kunna ersätta truppförbanden vid *armén*. De lära i alla händelser icke i värnpliktshänseende kunna ersätta infanteritruppförband. Herr Ekman framhöll vidare, att kavalleriet efter våra förhållanden var ett alltför dyrt truppslag och att vissa av dess spaningsuppgifter kunde övertagas av flygvapnet, samtidigt som infanteri på bilar kunde ersätta kavalleriet i fråga om eldstridsverksamhet. De två senaste fälttjänstövningarna ha gjort mig betänksam gentemot det första av herr Ekmans omdömen. Dessa fälttjänstövningar ägde rum på hösten, omkring den 1 oktober. Under flera dagar rådde dimma antingen hela dagen eller under morgontimmarna så att flygverksamheten blev i det närmaste omöjlig. På grund av flygväsendets och luftspaningens utveckling sker i regel, när strid förestår, omgrupperingar under skydd av mörkret. Det är därför av synnerlig vikt för ledningen, att en kraftig spaning kan äga rum vid daggryningen och tidigt på morgonen. Skulle vid den tiden på dagen råda dimma, som hindrar spaning av flygare måste spaningen anförtros åt trupper, som röra sig på marken, sålunda såsom förr åt infanteri och framför allt åt kavalleri. Det är visserligen sant, att infanteriet kan förflyttas på bilar. Vid sista fälttjänstövningen förflyttades en fältstark bataljon ifrån Stockholm till Kila kyrka, sydväst om Sala, men vi få icke glömma, att om än resultatet av denna förflyttning var gott, bilar icke äga förmåga att röra sig i terräng, såsom en kavalleritrupp.

Det är av vikt att en härordningsorganisation uppgöres efter riktiga synpunkter. De synpunkter, som efter mitt förmenande, böra anses bestämmande, äro: det strategiska och det utrikespolitiska läget, vilka tillsammans i dagligt tal kallas det försvarspolitiska läget; krigskonstens ståndpunkt; värnpliktskontingenten; landets ekonomiska och statsfinansiella förhållanden samt slutligen det inrikespolitiska läget. Den sista synpunkten, det inrikespolitiska läget, tillkommer det de politiskt ansvariga myndigheterna att beakta. Som jag nyss nämnde, kunna de militära myndigheterna icke i det fallet taga någon hänsyn, utan de böra, vare sig den ena politiska konstellationen eller den andra är rådande, framföra samma åsikt. Det är naturligt att dessa förhållanden kunna ändras och med dem även försvarsorganisationen ändras. Det är sålunda påtagligt, att man icke bör förutsätta, att 1914 års härordning skall fullt oförändrad kunna äga bestånd efter elva år. Den måste på grund av erfarenheterna från världskriget, på grund av folkmängden

och de ekonomiska förhållandena, det utrikespolitiska läget o. s. v. undergå vissa förändringar, men det är också tydligt, att, om man, vid en härorganisations utarbetande, icke tagit erforderlig hänsyn till de vid utarbetandet rådande förhållandena, dess livslängd måste bli i samma mån kort. Då nu denna föreslagna härordning efter mitt förmenande i flera särskilt viktiga avseenden icke uppfyller rimliga fordringar, är jag övertygad om att den, när detta blivit allmänna insett, icke kommer att bestå utan att den i en snar framtid blir ersatt av en annan och bättre. Det är med hänsyn till detta förhållande som jag tillåtit mig i denna kammare väcka en motion, i vilken jag har angivit en annan härordning än den, som är upptagen i utskottsförslaget, en härordning, vilken utgör en modernisering och i vissa avseenden en förenkling av 1914 års härordning. Men jag har även måst taga hänsyn till att denna härordning icke omedelbart kan träda i kraft — dels hava så stora ändringar inträtt i 1914 års försvarsordning under provisorieåren, att detta utav rent tekniska skäl är omöjligt, och dels måste jag naturligtvis beakta det nuvarande statsfinansiella och ekonomiska läget — och jag har därför ansett mig böra räkna med en jämförelsevis lång övergångstid och föreslagit, att det borde anföras åt Kungl. Maj:t att till nästa års riksdag framlägga förslag angående övergången till den nya härordningen.

Vid försvarspropositionens behandling i utskottet och i kammaren har intet förekommit, som kunnat föranleda mig att frångå den ståndpunkt, som jag intog, då jag avgav denna motion och därför, herr greve och talman, anhåller jag att i behöriga delar nu få yrka bifall till den av mig i denna kammare avgivna motionen nr 240.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Herr talman! Varje gång vi inom försvarsrevisionen eller försvarsutskotten diskuterat frågan om det militärpolitiska läget, har jag alltid ställt mig den frågan: vad skall detta egentligen tjäna till, parterna kunna ju icke övertyga varandra ändå! Redan när provisoriet infördes, yttrade herr Trygger här i första kammaren, att nu om någonsin böra vi rusta. Detta skedde dock så nära fredsslutet, att krigets fasor voro i mycket färskt minne.

I dag liksom tidigare har man givit uttryck åt olika utgångspunkter. Vad som ansetts ofarligt av den ena talaren har betraktats såsom en fara av den andra. Högern siar ständigt om ett nytt världskrig, och vi, som ha anslutit oss till utskottsförslaget, se efter vad som hänt en lugnare framtid framför oss.

Åskådaren, som ser och hör allt detta på avstånd, måste givetvis säga sig, att eftersom vi hava olika utgångspunkter, måste det hela för oss vara en trossak, där egentligen ingenting kan bevisas. För min del underskriver jag gärna en sådan uppfattning. Beträffande framtiden tror man, men vet ingenting bestämt. Vi, som framför oss se en lugn period, hava dock på vår sida en hel rad av fakta, som icke kunna bestridas, nämligen händelserna efter 1914. Ur dem växa fredsidéerna starkt fram i världen, och ur dem skola säkerligen de garantier uppstå, som äro nödvändiga för att kunna vidtaga en nedskrivning av de nuvarande militärbördorna. Frågan om det förändrade läget har man alltså varit inne på mycket ofta i dag. Utan att ingå på några detaljer skall jag endast tillåta mig att säga, att det numera finns ett oberoende Finland, randstaterna, och ett avsevärt förbättrat läge i Östersjön. Och jag kan ju ytterligare, fortfarande utan att ingå på detaljer, tillägga, att det har ur kriget vuxit fram ett förbund. Nationernas förbund. Vidare kan man säga, och det är icke oviktigt, att det har blivit andra maktutövare än de, som funnos 1914 och som hava världskriget på sitt samvete. I allmänhet finnas sådana krafter vid makten, som icke på samma sätt som förut vädja

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

till våldet. Det finns ytterligare en omständighet, som kan betraktas som en ganska stark fredsgaranti, nämligen den nuvarande generationen, som har genomlevat krigets fasor och måst underkasta sig allt det elände, som fanns under och efter kriget.

Våra utgångspunkter äro således helt olika högerns. Vi vänta, att förnuf-tet i världen skall segra. När människorna sågo, att kriget icke kunde lösa en enda av de tvistepunkter, som voro krigets orsaker, när människorna sågo, att det enda resultatet av kriget var, att fattigdomen ökades, kan man väl dock till sist säga sig, att människorna måste se sig om efter andra vägar, efter en rättsordning, som ger möjlighet till en lösning av tvisterna, icke i skyttegravarna utan vid domarbordet. Den uppfattningen skall växa sig alltmer stark, att den, som i framtiden söker framkalla krig, kommer att be-traktas som en simpel förbrytare och straffas därefter.

Man har frågat oss så ofta: Hur lång blir den fredsperiod, som ni vänta, eftersom ni kunna göra en sådan nedskrivning av försvarsanstalterna. Där-om kan ju ingenting bestämt sägas. Den kan komma att räcka i tio år, tjugo år, kanske femtio år. Men att under den tiden icke nedskruva militärbör-dorna skulle icke stå i överensstämmelse med sund sparsamhet och en god hushållning. Skulle emellertid orosmoln visa sig på den politiska himmeln, kan givetvis en förändring ske. Man kan då anpassa sig efter de nya för-hållandena. Ingen härordning i detta land har gällt mer än tio år, och vad som slås fast vid denna riksdag behöver ju icke gälla för evigt, därest nu ökända förhållanden skulle uppkomma.

Så se alltså i få ord våra utgångspunkter ut. Högerns utgångspunkter äro helt annorlunda. Tavlan för den sidan är mycket mörk; det enda vi sakna där är i själva verket de människor från landet där borta, vilka förr i tiden påstods smyga sig omkring här för att fila sågar åt folk, som behövde sådana. Mot denna mörka bakgrund kommer högerpartiet, såsom förut är påpekat, med ett provisorium. Det bör icke förvåna någon, att vi, som under många år suttit och hört högerns utgångspunkter, finna det litet egendomligt, att man kommit fram med ett förslag om, ett provisorium, innebärande en orga-nisation, som icke tillnärmelsevis motsvarar det mörka läge och de svåra ut-gångspunkter, som högern gör gällande. Det har förut i dag yttrats mycket om detta provisorium. Jag skall icke upprepa det. Jag skall endast under-skriva vad försvarsministern och utskottets ärade ordförande, herr Ekman, hava anfört. Jag skall endast tillägga, att efter åtskilliga besök vid regementen under regementsövningarna, har jag kommit till den uppfattningen, att man i allmänhet fördömer detta provisorium såsom något fullständigt otillräck-ligt. Man säger, att det skapar ett osäkerhetstillstånd, som för med sig olust för vederbörande att utföra sitt värv. Utbildningen under provisoriet anses också vara synnerligen underhållig. Man säger, att de värnpliktiga, som, ut-bildas under provisoriet, icke kunna fylla de enklaste uppgifter eller grepp, långt mindre uppträda i de stora truppförband, som äro behövlige vid rege-mentsövningarna. Men en sak påstår man dock, att detta provisorium äger — en längre utbildningstid för flertalet värnpliktiga än enligt utskottsförslaget. Herr Hammarskjöld var nyss inne på samma argumentation. Han yttrade, att man icke tagit i anspråk erfarenheterna från det stora världskriget vare sig i fråga om organisation eller utbildning, och förebrädde oss särskilt, att vi föreslogo en utbildningstid av 140 dagar. Däremot vill jag säga, att vi i detta avseende äro i mycket gott sällskap; vi äro i det närmaste uppe vid samma utbildningstid som den, högerpartiet föreslår. Det är ju visserligen i och för sig någon skillnad på 165 och 140 dagar, men det förhåller sig dock så, att medan inom ramen av de 165 dagarna manskapet skall utföra även handräckningsarbetet, så hava vi tagit bort detta från de 140 dagarna, vilka

således i sin helhet äro ren utbildningstid. Dessa 140 dagar äro alltså mera värdefulla för utbildningen än högerns 165 dagar. De sakkunniga hava, såväl i försvarsrevisionen som senare i försvarsutskottet, framhållit, att detta handräckningsarbete alltid stör utbildningen. När en grupp värnpliktiga tages till handräckningsuppdrag, försumma de utbildningen en eller två eller tre dagar i stöten; när de komma tillbaka, äro de efter de andra, och då får man göra vissa tempon om igen, vilket man eljest sluppe. Detta behöver icke ske, om de 140 dagarna utnyttjas som renodlad utbildningstid, såsom utskottet har föreslagit.

*Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)*

Mot utskottsförslaget har riktats åtskillig kritik som kunde kräva bemötande. Mina synpunkter hava i stort sett här i dag framförts av såväl försvarsministern som av herr Ekman. Jag vill därför endast understryka de jämförelser, som de anställde mellan utskottsförslaget och högerförslaget. Jag skulle dock vilja uttala den förhoppningen, att man mera sökte beakta dessa jämförelser; då skulle utan tvivel en hel del av den kritik, som nu riktas mot utskottsförslaget, mista sin udd.

Herr Clason har bl. a. påtalat regementsindragningarna. Han har, framhöll han, föreslagit att, för att man skulle slippa nedlägga något regemente, alla regementen skulle bibehållas såsom de äro, dels med hänsyn till lokala intressen och dels med hänsyn till de värnpliktiga, vilka därmed skulle liksom nu få fullgöra sin värnplikt i hemorten. Jag vill däremot anmärka, att om herr Clason en dag skulle finna, att trycket i fråga om det militärpolitiska läget hade lättat så, att man skulle kunna nedskriva vår försvarsorganisation, inte tror jag att herr Clason då skulle vilja, att dessa regementen bibehöllas endast av det skälet, att alla platser, som förut haft regementen, skulle få behålla dem eller för att de värnpliktiga skulle få fullgöra sin värnplikt i hemorten. För vår del anse vi, att läget nu är sådant, att man kan göra en dylik nedskrivning, och därför måste vi föreslå nedläggande av ett eller annat regemente för att kunna nedbringa försvarskostnaderna. De enskilda kommunerna synas mig också — det bör kanske tilläggas — överdriva betydelsen för dem och deras ekonomi av att regementena på vissa orter försvinna. Det är icke så, att officerare och underofficerare försvinna med regementena. Det finns en övergångsstat på åtskilliga miljoner, och officerarna och underofficerarna vid dessa regementen få — såsom jag anser vara deras fulla rätt — ersättning i form av lön. De bli således i fortsättningen liksom hittills skatteobjekt för kommunerna. Dessa ha alltså ingen anledning till klagan lika litet som affärsmännen, som hava brukat leverera varor till regementena och till officerarna.

Herr Hammarskjöld var under sitt anförande inne på frågan om minskningen av befälskadreerna, och ansåg, att de vore tilltagna i minsta laget. Beräkningarna hölle knappt, anförde han. Även har försvarsministern gjort vissa jämförelser, som jag endast vill åberopa. Men jag skulle samtidigt vilja framställa en fråga till herr Hammarskjöld, vad han anser om den nuvarande organisationen och hur den skulle te sig, ifall den behövde mobiliseras. Den frågan framställdes till herr Hammarskjöld av utskottets ärade ordförande, men herr Hammarskjöld uraktlät att svara. För oss, som hade nöjet att vara med i försvarsrevisionen, framgick det snart ganska tydligt, att det skulle visa sig ganska många brister, om det gällde att mobilisera den nuvarande organisationen. Mycket i densamma finnes i själva verket endast på papperet.

Vidare gjorde herr Hammarskjöld, såsom också skett i högerreservationen, vissa procentuella jämförelser mellan statsutgifterna för olika ändamål. Man måste medgiva, att procentuellt sett hava försvarsutgifterna minskats, men det förefaller mig, som om detta dock icke bevisade så särdeles mycket. Om

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

t. ex. statsförvaltningen växer och vidgas på alla områden och utgifterna på grund därav ökas, är det därför icke säkert, att försvarsutgifterna procentuellt böra följa med. Om de icke följa med i samma stegring, är det därför icke bevisat, att försvarsutgifterna på något sätt fått stå tillbaka.

Därtill ansåg herr Hammarskjöld, om jag icke missförstod honom, att den organisation, som utskottsförslaget innebär, vore dyr i jämförelse med hans eget förslag. Jag får säga, utan att vilja skvallra ur skolan, att herr Hammarskjöld ganska ofta både i försvarsrevisionen och i försvarsutskottet har varit inne på samma problem. Herr Hammarskjöld har till och med vid åtskilliga tillfällen hotat att framlägga förslag till en försvarsorganisation, som vore betydligt bättre för samma belopp, som vi vilja offra på vårt förslag. Men det stannade endast vid hotet. Jag har aldrig sedermera sett, att herr Hammarskjöld försökt att uppgöra ett organisationsförslag, lämpat efter den ekonomiska ram, inom vilken vi höllo vårt förslag.

Att vi undgingo bliva indragna i världskriget, berodde därpå, att vi hade den försvarsorganisation, som vi hade, säger herr Hammarskjöld. Hade vi haft en försvarsorganisation enligt utskottets förslag, skulle det varit helt annorlunda, menade han. Det är uteslutande en trossak. Kan det icke, herr Hammarskjöld, ha berott därpå, att vi till varje pris iakttagit fullständig neutralitet? Vi försökte icke sluta oss till vare sig den ena eller den andra krigförande parten. Vi försökte icke att komma någon av dem till hjälp för att förgå oss mot en granne eller annan makt. Vi förklarade bestämt, att vi ville hålla oss utanför. Det är väl nog det, herr Hammarskjöld, som var orsaken till att vi kunde hålla oss utanför världskriget.

Herr Hammarskjöld yttrade vidare, att vi icke hade tillägnat oss erfarenheterna från världskriget.

Jag var nyss inne på frågan om erfarenheterna från världskriget, som herr Hammarskjöld ansåg vi icke tillgodosatt i vårt förslag. Jag vill här endast tillägga, att i fråga om den organisation, som utskottsförslaget innebär, ingen förebräelse i det stora hela kan riktas mot oss på den punkten. Den blir modernt utrustad vad vapen och tekniska hjälpmedel angår. Vi hava föreslagit ett modernt flygvapen, som gjort att kavalleriet kunnat minskas. Och detta är ju naturligt, att när den ena försvarsgrenen blir omodern, måste den vika; man måste överföra uppgifterna till en mera modern försvarsgren. Så har skett i detta fall. Det förefaller mig också, som om man kan vara fullt nöjd med den flottorganisation, vi ha föreslagit. Man påstår visserligen, såsom under förmiddagen, att vi icke anslå ett tillräckligt antal miljoner för nybyggnadsändamål. Men icke ens högerpartiet har vågat föreslå ett så stort antal miljoner, som vore nödvändigt för att förnya den av högerreservanterna föreslagna flottan. Vi vilja lägga i materialreserv eller utrangera några omoderna fartyg, och använda besparingarna för verkligt nyttiga ändamål, t. ex. till förnyelse av viss materiel. Vi hava minskat på organisationen för att tillfredsställa nybyggnadskravet, så långt som det överhuvud taget är möjligt.

Jag är också övertygad om, att de miljoner, som ett beslut i försvarsfrågan skulle frigöra, äro behöfliga på många andra områden och skola säkerligen med tillfredsställelse hälsas välkomna av stora lager av Sveriges folk. Vi hava under många år haft en arbetslöshet, som har gjort, att tusentals familjer hava måst svälta och frysa. Om en del av miljonerna till försvaret kunna frigöras och användas för sociala ändamål, t. ex. bl. a. arbetslöshetsförsäkring, skall det skapa trevnad och belåtenhet i många hem. Detta är icke minst nödvändigt för att få alla att känna Sverige som sitt hemland.

Jag tror alltså, herr talman, att stora befolkningslager i vårt land skola hälsa ett beslut i försvarsfrågan välkommet. Detta kan sägas vara fallet

icke minst av landets officerskår, underofficerare och andra befattningshavare. De hava under den tid provisoriet existerat känt framtiden osäker; de hava icke vetat något om framtiden. Genom ett beslut blir det fastslaget, vilka som skola fortsätta sin uppgift och vilka som skola överföras på övergångsstat.

*Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)*

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Schedin: Herr talman, mina herrar! Det var för ett par årtionden sedan en gammal domare uppe i Dalarna, som ofta vid frågornas behandling yttrade: »Ja, folk tänker så olika!» Det ordet kan hava sin tillämpning, när vi lyssnat på särskilt de två första anförandena i dagens försvarsdebatt, och när vi tänka på hur olika vår försvarsfråga uppfattas i allmänhet. Det är ju icke så synnerligen stor skillnad i fråga om kostnaderna för de olika förslagen, om man betänker det ändamål, vartill medlen skola användas. Vid en värdesättning av det som för mig, och jag skulle tro i större eller mindre mån för oss alla är avgörande, nämligen landets säkerhet, anser jag, att några miljoner icke få spela den avgörande rollen. Det är därför jag icke kan underlåta att säga, att det här synes på visst håll finnas understuckna synpunkter, mer eller mindre förborgade skäl, som göra, att man kämpar så oerhört tappert för den ena eller andra linjen. Och när det i dag stod i tidningen, att försvarsdebatten komme att gå i den stora stridens tecken, måste jag fråga mig: varför skall det vara så, då det gäller vårt gemensamma fosterland?

Det är ju så, att det parti, som jag tillhör, icke har kunnat biträda det kungl. förslaget, och det är av det skäl, som framhålles i ett gammalt ord, vilket lyder: »Den, som köper billigt, köper dyrt.» Det har erkänts på flera håll, till och med av ledamöter av det socialdemokratiska partiet, att detta har sin riktighet i förevarande fall. Och betraktar jag utbytet i ren försvarseffektivitet av dessa 107 miljoner kronor, måste jag säga mig, att det i jämförelse med vårt förslag blir det ojämförligt dyraste. Skulle jag sedan söka beröra vad som i vårt förslag framhålles, när det gäller att rotfästa det hela, måste jag säga, att fördelarna också därvidlag ligga på vår sida. Kanske är det dock även här så, att man tänker olika. Å ena sidan tror man sig om att vara på väg att kunna avskriva försvaret, å andra sidan finns det väl också de, som icke ha en så optimistisk syn, utan förmena, att man alltfört behöver ett försvar till värn av fosterlandet. Jag skulle så innerligt gärna önska, att jag kunde tillägna mig den förstnämnda synen på förhållandena. Jag skulle verkligen ingenting högre åstunda, såsom en landsbygdens son med fredligt sinne och utgången från de samhällsklasser, som på allt sätt vilja leva i lugna förhållanden, än att man kunde få påräkna att leva i ostört lugn allt framgent. Men en blick utöver förhållandena i tiden varslar nästan om någonting annat. Och tänker jag mig tillbaka till föregående års försvarsdebatter och de synpunkter, som då framfördes från vänsterhåll, liksom också på vad som förekommit under årets försvarsdebatt, kan jag verkligen icke finna något som helst belägg för att de fredliga förhållandena och lugnet i världen skulle vara stadda i tillväxt. Det måste jag verkligen säga. Och själva det försvarsförslag, som har framlagts av den sittande regeringen, vittnar om att man ingalunda är så säker på detta allmänna fredstillstånd, som man vill göra gällande i vissa uttalanden. Just därför, att man vill ha ett värn för landets frihet, självständighet och oberoende, därför att man vill ha ett lås för det som man skall överlämna till släkten, som en gång skola taga upp uppgiften efter en själv, så kräver man ett försvar, som med största möjliga effektivitet har sitt fäste i folkets hjärtan, om jag får tillåta mig det uttrycket. Jag har väl en och annan gång hört, att man har uttalat sig om det problematiska i detta. Men manne icke de hänvändelser, som komma utifrån landsbygden i dessa försvarsdebatternas

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

dag, vittna om att det är någonting mer än blott det tomma talet. När det säges ifrån, att folket ute i bygderna önska att få hava regementena kvar och de unga övade så nära hemmet som möjligt, så ser jag ett starkt belägg just för den saken. Och jag tror, att det blir ganska svårt att jäva den uppfattning, jag uttalat i detta fall.

Jag tror vidare, vad värnplikten beträffar att det är försvarbart, om övningstiden, som vi föreslagit, nedsättes till 140 dagar. Det har ju särskilt från militärt håll påståtts, att denna tid är för kort. Ja, det kan sägas, att det är en avsevärd förminskning, men jag vill påstå, att vårt svenska folk-material är av så hög valör, att om övningstiden blir renodlad, om dagarna tagas i anspråk för vapentjänst och icke för handräckningstjänst, så skola våra värnpliktiga komma att bestå ett mycket högt prov. Dock är det härvid att märka att detta torde kunna ske endast ifall ett fullt dugligt underbefäl enligt bondeförbundets förslag står till förfogande för de värnpliktigas utbildning. Däremot kan man, som jag tog mig friheten framhålla förra året, med en lägre men opraktiskt utnyttjad övningstid, komma till den punkt, där man nöter och nöter, så att det inte längre är övning utan repetition, och de unga lätt börja få avsmak för det hela, och det blir då rätt svårt att reparera, vad som brustit. Att man har en ram för det hela, som motsats till den kungl. propositionen, gör det möjligt att i full utsträckning utveckla landets hela värnkraft i händelse av behov, borde också vara lika angeläget. Det må tillåtas mig säga i detta sammanhang, att jag ingenting hellre önskar, än att det ögonblicket aldrig måtte komma. Det skall aldrig sägas om de svenska bönderna, att de hava ett aktivistiskt och stridslystet sinne, men de hava en känsla av att man bör hava lös för sitt eget, som är en anförtrött. Jag måste säga, att det sonderbrytande av våra försvarsanordningar, som det kungl. förslaget innebär, har åstadkommit rätt mycket oro ute i landet, och om det en dag, det Gud förbjude, skulle inträffa, att det fordrades snabb handling för att värna om vårt land, skulle man komma att stå inför stora, för att icke säga oöverkomliga svårigheter. Under sådana förhållanden lär det inte vara att undra på, om vi med det hela inriktat litet mera på lång sikt, velat gå en väg, där kraven på ekonomiska uppoffringar äro större men där trygghetskänslan också skulle bli större. Ja, säger någon, finns det något absolut i detta fall, något som kan göra anspråk på att verkligen vara ett under alla förhållanden tillfyllestgörande försvar? Som för oss alla torde vara lätt förklarligt, kan man icke precis svara på detta, ty det finnes här så många oberäknliga faktorer, som kunna spela in. Men den erfarenhet, som man har, och omständigheter som föreligga, ger i alla fall vid handen, att det finnes ett visst bjudande krav för en relativ säkerhet. Det har talats om erfarenheter mer än en gång under debatten i dag, men det är något, som icke har berörts och som jag tager mig friheten att peka på. Det gäller en erfarenhet, som vi gjort under världskriget, eller rättare sagt är det kanske två sådana. Den ena är den ändrade uppfattningen om krig och krigiska förvecklingar. Den andra skulle jag vilja karakterisera som en djup och mäktig längtan och trängtan, att vi, i händelse av ofred i världen, skulle få stå utanför kriget, bli tryggade. Jag tror, att vi på landsbygden, som i mångt och mycket äro så beroende av att få disponera vår tid, just vilja hava den där trygghetskänslan. Det är en erfarenhet, som är litet olika de erfarenheter, som militärsakkunniga hava gjort och den som herr Johan Nilsson i Malmö har talat om, men den har i alla fall sitt berättigande. Detta värn för vår neutralitet, denna vakt för rikets dörr måste dock vara för handen med offer för vårt försvar.

Med anledning av vad jag här uttalat är det klart, herr greve och talman, att jag kommer att ansluta mig till det yrkande, som gjorts i reservationen av herrar Reuterskiöld och Johansson i Kälkebo i förevarande punkt.

Ännu ett par ord till protokollet! Jag vill icke här göra några profetiska uttalanden i den ena eller andra riktningen. I de två första anförandena här i dag hava ganska skarpa ord fallit, och jag törs icke yttra mig om i vad mån den ene eller andre skall få rätt. Från statsrådsbänken uttalades ett ord, arvtaget från en hädangången stor man i det socialdemokratiska partiet, vilket vittnade åtskilligt om strid. Från den andre talaren kom ett ord, som om jag förstod honom rätt, innebar, att det verk, vilket de intressegrupper, som voro ansvariga för det föreliggande försvarsförslaget, inom någon tid skulle kunna komma att sopas bort. Jag vill som sagt icke yttra mig om hur det kommer att gå härvidlag. Men vad jag skulle vilja säga och våga säga är, att om icke vid avgörandet av denna försvarsfråga, det stora, som ligger inneslutet i ordet fosterland, får vara bestämmande, så kommer en dag, vars allvar vi nu icke hava så lätt att föreställa oss, och det är i känslan därav, som jag, herr talman, ber att få uttala min anslutning till det yrkande, som jag nyss berört.

*Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)*

Herr von Sneidern: Herr talman, mina herrar! Ordningsstadgan för denna kammare medger tyvärr icke instämmanden i andra ledamöters yttranden. Kammaren har även i år tyvärr avvisat ett förslag om införande av en sådan bestämmelse. När jag nu har fått ordet, vill jag emellertid begagna mig av den möjlighet, som nu bjudes, till att helt och fullt instämma i det anförande, som under förmiddagen hölls av herr Hellberg. Jag gör det beträffande såväl dess positiva del som den verkningsfulla kritik, han riktade mot vissa osympatiska avrustningssträvanden, vilka framträtt i vårt land. Jag vill även till detta instämmande lägga ett djupt känt tack för det anförande han höll.

När man går till behandlingen av denna fråga, tror jag, att man nu har kommit så långt, att det bör bli vars och ens skyldighet att så mycket som möjligt begränsa sig. Så mycket har redan blivit sagt, att många av de synpunkter, som man kunnat anlägga, redan ha blivit behandlade.

När man tager del av detta betänkande, får man — åtminstone har det varit fallet med mig — den känslan, att man ställes inför särskilt vanskligheten och ansvarsfull uppgift, när man går att här avgiva sin röst. Man är ju van vid att få göra inskränkningar i de förslag, som framställas av myndigheter och tekniska sakkunniga. Det följer därav, att man har att göra avväganden mellan de olika krav, som från olika håll kunna framställas. Men man har dock en känsla av att vad man beviljar likväl är det i varje fall väsentliga. Jag är emellertid icke alldeles säker på, att frågan ligger på detta sätt nu. När man går att pröva ett ärende, som varit underkastat en förberedande behandling, brukar man alltid kunna hålla sig till yttranden av ansvariga myndigheter. Så är icke i detta fall förhållandet. De ansvariga myndigheterna hava helt avstyrkt det föreliggande förslaget, och jag undrar, om icke litet var här under dagens lopp känt en viss oro, när man hört den kontrovers, som allt emellan blivit märkbar mellan statsrådsbänken och chefen för generalstabens. Vi ha hört, hur hans excellens utrikesministern ganska kraftigt kritiserat den hållning, som från de militära myndigheternas sida under långa tider iakttagits. Det förefaller mig dock icke så oförståeligt, att dessa myndigheter begärt och framställt nog så långt gående yrkanden, fastän det givetvis har legat och måst ligga i statsmakternas hand att vidtaga nödiga begränsningar. När man sedan hörde chefen för generalstabens tala, så ägde jag icke den sakkunskap, att jag kunde bedöma, huruvida hans kritik utgick ifrån vad han ansåg önskvärt, d. v. s. något som flertalet här och säkert jag för min del icke kunde gå med på, eller om den även gällde sådana detaljer, där ekonomiska möjligheter funnos att gå med på vad han önskade. Det förefaller mig, som om dessa ärenden icke behandlades på sådant sätt, som vi äro vana vid, när det gäller den civila administrationen. Då jag har en stark känsla av detta och då jag ser

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

herr statsrådet och chefen för socialdepartementet här, skall jag framdraga ett litet exempel. Länsstyrelserna hava under hösten fått i uppdrag att yttra sig över ett förslag om förändring av rikets indelning i landsfiskalsdistrikt. Vi hava därvid även fått åläggande att uppgöra ett förslag, som innebär en mycket stark inskränkning i antalet distrikt. Vi hava yttrat oss över förslaget, och jag tror, att man i regel avstyrkt förslaget, men jag är övertygad om, att det för varje länsstyrelse har stått som en naturlig sak att på bästa sätt och efter bästa förstånd och samvete upprätta ett förslag efter de linjer, som begärts av statsrådet. Kan icke ett militärt ärende behandlas på sådant sätt? Beror det på Kungl. Maj:t att så icke sker, eller beror det på den militära sakkunskapen, att så icke sker? Varav kommer det sig, att när en ekonomisk gräns har blivit satt för ett härordningsförslag och det är givetvis statsmakterna, som hava att sätta denna gräns, att man icke av de militära myndigheterna begär det bästa förslag inom denna ekonomiska gräns? På vem har man att lägga ansvaret för att så icke sker? Det förefaller mig, som om den militära myndigheten borde befinna sig i samma ställning som den civila. Men det är möjligt, att man från den militära myndighetens sida intager den hållningen, att man, när man icke kan få vad man anser vara av behovet påkallat, icke intresserar sig så mycket för utformningen av ett förslag, som från statsmakternas sida begäres. Jag beklagar, om detta antagande skulle vara riktigt, men jag tror, att vi från riksdagens sida hava rätt att begära att få även de militära ärendena på detta sätt förberedda.

Ställer man sig således frågande inför förslaget, sådant det nu är utarbetat, så ställer man sig även frågande, när man ser de motiv, som anförts för förslaget. Flera av dessa hava redan blivit behandlade, varför jag kan fatta mig kort. Man har framfört det skälet, att vi skulle hava kommit i ett så förbättrat militärpolitiskt läge, att det vore befogat, att vi gjorde betydande inskränkningar i vårt försvar. Ja, visserligen torde detta läge för stunden vara förbättrat, men är det så förbättrat även under en dock icke allt för avlägsen framtid, att de förändringar, som man nu föreslår, kunna vara befogade. I det som vanligt sakrika och logiska anförande, som hölls av utskottets ordförande här på förmiddagen, var det på den punkten, såvitt jag förstod, något som glappade. Han ansåg, att man kunde gå till dessa indragningar, därför att ögonblicket lämnade dessa möjligheter. Såvitt jag förstår, lämnar det oss möjligheter att göra inskränkningar i vår krigsberedskap, och därför är det kanske också motiverat, att man gör en inskränkning i värnpliktstiden och att det kanske till och med kan vara försvarbart att gå ned till den siffran, med vilken professor Reuterskiöld inskrivit sitt namn i vår militärpolitiska historia. Men är det verkligen så ställt, att man kan gå till en reducering av organisationen, vilken icke så hastigt kan återuppbyggas? Det är på denna punkt jag sätter ett frågetecken.

Sedan anføres det skälet, att vi böra ådagalägga vår vilja att medverka till en internationell begränsning av rustningarna. Ja, naturligtvis äro vi med om en internationell begränsning av rustningarna, men är detta en internationell begränsning? Det är en nationell begränsning, och då ställer sig frågan på ett annat sätt. Herr Ekman gjorde en jämförelse, men håller den streck? Han talade om några inskränkningar, som hade gjorts i vissa flottplaner enligt Washingtonbeslutet, men dessa ha väl icke den omfattning och den betydelse, att de kunna jämföras med vad som här sker. Det motiv, jag nu talar om, sammanfaller väl i det närmaste med vad som mera populärt brukar uttryckas så, att vi skola visa vår fredliga vilja. Då vill jag fråga: finns det något behov för Sverige att visa sin fredliga vilja? Var finnes den, åtminstone utom vårt land, som tvivlar på vår fredliga vilja, som vi under mer än hundra år ha visat under många olika skiften? Vår vilja till fred är icke ett barn av den

ofredstid, som vi nyss hava genomlevat. Den har blivit prövad, som jag sade, under ett århundrade, och den har hållit provet. Det synes då överflödigt att göra någonting därutöver. Det är sant, att ett litet lands fredliga vilja till stor del vilar på det praktiska behovet hos ett litet folk, som har svårt att värja sig, och det är även sant, att det svenska folkets fredliga vilja också vilar på sorgliga erfarenheter från århundradens krigstider. Men det har ock hos oss vuxit fram en stark etisk vilja till fred, en djupt känd avsky för krigets dumhet och grymhet. På den kunna vi säkert bygga och på den kunna vi visa utåt, på samma gång som vi kunna behålla, vad vi behöva för vårt försvar, utan att göra några särskilda demonstrationer. Det är just på grund härav, som det synes mig, att försvarsfrågan för vårt land ställer sig så helt olika mot vad den måste göra på många andra håll.

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

Det är särskilt tre punkter, jag härvidlag vill något peka på. Först vill jag då framhålla, att våra resurser alltid äro så små, att vad vi kunna åstadkomma sällan blir något övernog. Det blir endast fråga om en större eller mindre grad av trygghet. Det är alldeles riktigt, som det sades av herr statsrådet i förmiddags, att man här aldrig kan komma till något absolut, utan det blir alltid något relativt. Vi kunna därför utnyttja en förbättrad militärpolitisk situation på det sättet, att vi göra en ekonomisk besparing, men vi kunna också utnyttja den så, att vi öka vår trygghetskänsla och vår verkliga trygghet. Det blir till sist ett ekonomiskt val.

Sedan kommer den andra punkten. Det är folkets genom århundraden visade fredliga vilja, som gör, att ingen behöver frukta att lämna en man och att ge ett öre till ett försvar, som han kan tänka sig använt till något annat ändamål än just det att försvara land och folk. Har denna känsla kunnat växa sig fram under flydda tider, borde den väl kunna vara så mycket fastare nu, sedan vårt svenska folk, sedan den svenska demokratin blivit herre i sitt eget hus. Detta är alltså den tredje synpunkten.

I demokratiens egen hand ligger avgörandet över fred och krig. Känner den oro, då känner den oro över sig själv. Jag vill icke tro detta. Jag hade trott, att vi sedan världskriget var över, på grund av dessa erfarenheter och på grund av det under kriget inträffade slutliga demokratiska genombrottet, skulle slippa dessa skarpa motsättningar i försvarsfrågan. Men jag har därvidlag misstagit mig. Jag vill emellertid hoppas, att det beror på, att demokratin ännu icke hunnit att så fullt växa sig in i den nya situationen. Den känner ännu icke fullt med sig, att den behärskar situationen. Jag är säker på att så är förhållandet inom de ledande kretsarna, men det är icke de ledande kretsarna, vilka i en fråga som denna kunna bestämma allt. Det gäller att få med sig de stora massorna, och dessa genomsyras icke så hastigt av det en ny situation innebär.

Vår militärfråga har varit ogynnsamt ställd under många årtionden, alltså sedan mitten av förra århundradet kan man säga. I förmiddags prisades ifrån regeringsbänken den hållning, som vårt svenska folk då intog. Det är närmare uttryckt den svenska bondeklassens hållning efter den nya representationsreformens införande. Den var beundransvärd i många fall, men jag undrar, om det beröm, som just beträffande försvarsfrågan gavs den, var så fullt befogat. Var icke anledningen till bondeklassens hållning under förra århundradet just den, att den aldrig själv tog ansvaret för rikets ledning? Detta har ifrån kanske kortsynt konservativt håll framhållits såsom lädande bondeklassen till heder. Jag tror emellertid, att häri ligger just orsaken till att den icke kände så starkt för riksförsvaret. Kom sedan det borgerliga demokratiska genombrottet. Den nya borgerliga demokratin som påtog sig regeringsansvar nödgades genast taga upp försvarsfrågan, och vi sågo då, huru från det hållet snart ett erbjudande gjordes, som gick vida utöver vad man förut hade tänkt sig

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

möjligt. Det var en dårskap av den tidens konservativa att tillbakavisa det anbud, som då gjordes. Om detta hade antagits, så kanske mycket hade varit annorlunda nu. Den ledare, som då fanns, ägde en auktoritet inom sina egna kretsar, som icke kan jämföras med någon annans. Men han fick anstränga sig till det yttersta för att få sina trupper med sig. Jag vill även tro, att den socialdemokratiska demokratiens ledare, som nu sitta vid makten, och som alltför snart nödgats brottas med detta problem, har fått anstränga sig för att få de sina med sig till det anbud, som nu göres, och jag är den förste att vilja erkänna, att vad man här kommer med utgör ett betydligt framsteg från den hållning, som partiet för icke så många årtionden sedan intog.

När man nu med säkerhet har att förvänta, att det förslag, som utskottet framlagt, kommer att gå till seger, så tror jag därför inte, att man bör vara alltför misshodig och bekymrad över detta. Man får lita till förhoppningen, att prövningens stund icke skall komma över oss alltför snart, och jag vill även hoppas, att om brister bli uppenbara, de kretsar, som nu fört fram detta förslag, också skola vara i stånd att föra fram de förbättringar, som kunna komma att behövas. Jag tror, att det på denna väg finnes en möjlighet att få vad mången av oss nu känner vara behöfvligt, en väg långt säkrare och framkomligare än den, som av den förste talaren, herr Trygger, i dag antytts, då han talade om den storm, som skulle komma i landet och bortsopa vad som nu kommer att genomföras. Jag tror icke på det.

Det lyckligaste skulle givetvis vara, om de internationella rustningsbegränsningarna skulle komma, men faktiskt tror jag mindre på dem än på den utveckling, som jag nyss antytt.

Det är ju emellertid så, som jag nyss sade, att det är det ekonomiska, som till sist måste bli avgörande. Men då har man rättighet att fråga sig: bör man stanna vid det lägsta budet? I regel måste man, för att kunna ena sig, gå med på det lägsta förslag, där enighet kan vinnas, men är det dock icke i denna situation, i en fråga, som statsrådet och chefen för försvarsdepartementet på förmiddagen betecknade som en folkets livsfråga, klokt att gå några steg längre? Man säger, att man gör inskränkningar, därför att det är påtagligt, att ingen fara hotar. Man kan göra det »utan påtagliga risker», sade herr Ekman. Kan herr Ekman ansvara härför och hur skall ansvaret utkrävas, om herr Ekman misstager sig? Man brukar icke ha någon särskild beundran för den, som vågar sig långt ut på svag is och icke blott riskerar sig själv utan även dem, som äro ovetande eller motvilliga för färden.

Utskottets förslag kommer, som jag sade att i huvudsak segra, men jag vill på grund av vad jag nu sagt söka att så lägga min röst, att de möjligheter tillvaratagas, varigenom positiva förbättringar av detta förslag eventuellt kunna åstadkommas.

Jag vill vidare beröra några detaljfrågor, som utskottet behandlat. Utgången av försvarsstriden var för mig klar med höstens val, och den var än klarare när försvarspropositionen framlades. Det föreföll mig då vara särskild anledning att söka få fram något, varigenom man möjligen kunde åstadkomma en förbättring av de inskränkta försvarsanordningar, som komme att tillskapas. Jag framlämnade därför tillsammans med herr Hellberg en motion, däri jag antydde vissa möjligheter till ett bättre utnyttjande av värnpliktstiden. Denna motion har kanske icke blivit så omsorgsfullt behandlad av utskottet som den hade förtjänt. Den har hänvisats till regeringen för att av den tagas i begrundande, men man har icke ansett det vara nödvändigt att genom en särskild skrivelse från riksdagens sida särskilt understryka de synpunkter, som där framställes.

Jag har något förvånat mig över detta, ty jag har sett, hurusom samtidigt en del av denna motion, som blivit särskilt uppmärksammas i en motion av

herr Lindhagen, ehuru herr Lindhagen uteslutande har intresserat sig för den ur humanitär synpunkt och ej ur försvarssynpunkt, har givit anledning till en skrivelse. Det är nämligen den delen, i vilken upptages frågan om en ändamålsenligare behandling vid vissa tillfällen av de värnpliktiga. Ej heller har vad i motionen yttrats i fråga om officerarnas pedagogiska utbildning vunnit beaktande ehuru officersutbildningen i annat sammanhang av utskottet behandlats. Det är nu min förhoppning och den hemställan jag tillåter mig göra till statsrådet, att, vad i motionen anförts skall komma att beaktas av Kungl. Maj:t vid dess vidare behandling av denna fråga.

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

En fråga, som sammanhänger med frågan om ett effektivt utnyttjande av försvarsanordningarna, är frågan om lämpligaste förläggning av respektive regementen. Jag är, såsom torde vara kammaren bekant, särskilt intresserad av en sådan fråga, nämligen frågan om förläggning av Västgöta-Bohus regemente. Försvarsrevisionen och dess reservanter liksom också Kungl. Maj:t ha föreslagit, att regementet skall förläggas till Vänersborg, varemot utskottet gjort ett uttalande till förmån för Uddevalla. Man frågar sig vad skälet här till kan vara. Jag har fått det svaret, att man från militärt håll anser, att de bägge platserna äro likvärdiga. Vid de förfrågningar, som jag gjort hos olika officerare, har jag fått häremot motsatta uppgifter. Men vad jag funnit är det, att man på militärt håll icke vill träda fram och taga ställning till denna fråga, innan det blivit avgjort, om det skall finnas ett eller två regementen i dessa trakter. Man resonerar å dessa håll på det sättet, att man genom ett eventuellt uttalande till förmån för endera platsen möjligen skulle på något sätt skada den andra i dess strävan att också få ett regemente. Jag har litet svårt att förstå denna ställning. Den sammanhänger något med vad jag i början yttrade om de militära myndigheterna. I händelse endast ett regemente kommer att finnas, så måste man, enligt min uppfattning, hava rätt att få ett svar på frågan, vilken plats, som är den lämpligaste. Men situationen är faktiskt den, att utskottet icke fått och riksdagen icke kommer att få det sakkunniga utlåtande, som den bör ha, innan den går att fatta beslut, och detta bör vara ett tillräckligt skäl för riksdagen att icke nu intaga en definitiv ställning.

Emellertid har utskottet, som tagit till utgångspunkt, att de båda platserna äro militärt likvärdiga, av vissa andra skäl, som uppgivas — d. v. s. privat, i själva utskottets utlåtande säges det endast, att överbärande skäl tala här för — tillstyrkt, att regementet skall förläggas till Uddevalla. Jag skall nu i allra största korthet beröra dessa skäl.

Det är särskilt ett, som måste ha tilldragit sig kammarens uppmärksamhet därför att här i kammaren i dag blivit distribuerad en karta, vilken avser att angiva det sammanslagna regementets inskrivningsområdes omfattning och invånarantal. Jag är övertygad om, att kartan är i sitt slag förträfflig, men den har endast det felet, att den icke är tillförlitlig med avseende på det, som den vill bevisa.

Vad nu inskrivningsområdet beträffar är att märka, att det icke är fixerat. Det har under ärendets behandling i utskottet varit flera olika förslag uppe härom, och jag för min del har från generalstabshåll erhållit ganska skiftande uppgifter på den befolkning, som närmast skulle innefattas i det nya inskrivningsområdet. Den för Bohuslän och Uddevalla gynnsammaste siffran har varit den, att icke 300,000, såsom det står på kartan, komma på Bohuslän utan 180,000, varjämte 60,000 skulle komma på Göteborg och 60,000 på Västergötland. Därvidlag bör man även bemärka, att från dessa 180,000 kommer en betydande kontingent, som går till flottan, omkring $\frac{1}{3}$ eller $\frac{1}{4}$ av totalantalet årligen uttagna värnpliktiga. Vidare är att erinra om, att Göteborg ligger

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

i Västergötland och har lika goda förbindelser med Vänersborg som med Uddevalla.

Sedermera framhålles den eventuella användningen av Vänersborgs kaserner för sjukhusändamål, vartill dessa kasernar skulle särskilt lämpa sig. Enligt vad en skrift, som blivit tillställd kammarens ledamöter, utvisar, har denna fråga icke på något sätt prövats av de ansvariga medicinska myndigheterna.

Vidare har det hänvisats till, att statsbana passerar Uddevalla. Jag tror, att denna synpunkt är så liten, att man väl kan förbigå den.

Vidare talas det om, att övningsfältet i Vänersborg skadas genom Vänerens reglering. Vattenfallsstyrelsen säger, att så icke är förhållandet, utan att tvärtom fältet blir för sitt ändamål förbättrat. Det är sant, att detta fält, som omfattar 156 hektar, och lär vara betydligt större än Uddevallas, till 9 hektar skadas av regleringen men 30 hektar förbättras på grund av att de hädanefter icke komma att skadas av Vänerens höga vattenstånd, vilka komma att sänkas genom regleringen.

Jag vill med detta icke ha sagt ett ord mot att förlägga ett regemente även till Uddevalla, och jag vill ej heller här påyrka ett beslut om ett regementes förläggning till Vänersborg. Men jag har velat framhålla att i händelse av att ett regemente förlägges till Vänersborg eller Uddevalla åtminstone stor tvekan bör hos var och en råda vilken plats, som är den lämpligaste, varför riksdagen bör undvika att nu taga definitiv ståndpunkt till frågan. Jag hörde också med stor tillfredsställelse och tacksamhet, att statsrådet och chefen för försvarsdepartementet i sitt anförande här på förmiddagen förklarade, att han för sin del ansåg, att denna fråga vore i behov av förnyad prövning och att det vore hans avsikt att verkställa en sådan prövning. Då kommer det att bli det rätta tillfället för de stridande parterna att framlägga sina sakskäl, och då skall det bli möjligt att få frågan bedömd såväl ur rikssynpunkten, som är den viktigaste, som även med hänsyn till de lokala synpunkter, som kunna vara värda att beakta.

Herr Winberg: Herr talman! Vi hava allaredan i denna debatt fått till livs så många vackra tal, så mycken militär sakkunskap, så mycken strategi och så mycken demagogi, att det icke kan falla mig in att i något av dessa avseenden söka tävla med det, som redan presterats. Detta så mycket hellre som hela denna debatt är skäligen meningslös, då frågan realiter torde vara i alla delar på förhand avgjord. Ty enligt vad jag förnummit, har man till och med tagit skriftligt av varandra för att icke i sista ögonblicket behöva uppleva någon överraskning, en åtgärd, som jag för övrigt anser vara ganska förståndig och som hade bort vidtagits tidigare för att fria sig från vissa överraskningar.

Jag kan sammanfatta min ståndpunkt beträffande såväl utskottets som Kungl. Maj:ts förslag ganska kort under hänvisning till vad jag tidigare anför, då denna fråga behandlats och till vad jag sade, då propositionen remitterades. Innan jag ingår på denna sammanfattning, skall jag uppehålla mig några ögonblick vid de uttalanden, som gjorts här förut i dag.

Det skulle vara nog så frestande att följa det exempel, som herr Trygger givit här i dag, och inlåta sig på en del inrikespolitiska förhållanden i främmande länder — ehuru ett sådant förfarande förut ansetts icke böra förekomma i riksdagens debatter. Jag skall emellertid icke följa herr Tryggers exempel, enär jag i sådant fall måhända skulle utsätta mig för risken, att man på mig tillämpade en gammal latinsk sats, som i svensk översättning lärer lyda: Vad som passar för Jupiter kan icke tillåtas oxen. Av denna anledning skall jag icke inlåta mig på det.

Men det är en del andra uttalanden, såväl av herr Trygger som ock av andra talare, vilka ändock kunna förtjäna ett par ord från min sida.

Eftersom såväl herr Trygger som ock en del andra talare särskilt uppehållit sig vid förhållandena i Ryssland, skulle jag som ett vänligt råd i all underdånighet till herrarna på den sidan vilja säga, att ju mindre ni hålla på och köra med förhållandena i Ryssland och mera ni kunna lägga disciplin på eder press, så att den slutar upp med den upphetsningskampanj, som den hittills fört, ju mindre har man också att vänta och räkna med den s. k. faran från Ryssland. Är det så, att man icke har någon avsikt att komma Ryssland till livs, så tror jag, att man kan vara lugn. Men är det så — och det framgår då och då att så är förhållandet — att man räknar med att få någon internationell aktion för att få bort det nuvarande förhatliga regeringssystemet i Ryssland, då förstår jag, att det är det onda samvetet, som talar i dessa upprepade målningar rörande förhållandena i Ryssland.

För övrigt kan jag också nämna några siffror, som kunna vara belysande, eftersom man fortfarande kör med »den ryska faran», som vi svenskar fått hålla på med under ett århundrade — arvfjenden i öster, de gamla sågfilarna, som visserligen uppträdde i olika gestalter under olika former, men som i sak alltid äro desamma.

Rysslands militärbudget för året 1925—1926 som i dagarna fastställts, uppgår till 417 miljoner rubel mot 850 miljoner under år 1913. Om man räknar med Rysslands nuvarande utgifter för militära ändamål skulle alltså den forna faran därvidlag ha sjunkit ned till hälften. Men det är naturligtvis icke endast den minskning i militärutgifterna, som inträtt, som vi ha att räkna med, utan även någonting annat och mera betydelsefullt, och det är: för såvitt det ryska folket får vara i fred, så tror jag, att man kan vara säker om, att någon fara för Sverige icke hotar från det hållet. De militära utgifterna i Ryssland utgöra 18 procent av hela statsbudgeten, under det att desamma, om jag icke misstager mig, för närvarande i vårt land utgöra 23 procent och efter utskottets förslag skulle komma att utgöra drygt 18 procent. Detta är säkerligen icke avgörande, men eftersom saken bragts på tal, så har jag ansett det vara skäl uti att härom säga några ord.

Sedan skulle jag vilja säga några ord till min ständige antagonist, herr Hellberg. Han har här i dag såsom alla hört, deklarerat sin omvändelse och liksom alla nyfrälsta, har han varit angelägen om att vittna, att hans omvändelse är grundlig. Jag undrar emellertid, om det är riktigt vackert att skylla denna omvändelse på herr Branting. Jag tycker icke det. Jag tror, att det varit lika ärligt av herr Hellberg att medgiva, att det varit andra omständigheter, som förorsakat hans omvändelse. I varje fall, kan man med fullt fog säga, att det är herr Brantings fel eller förtjänst, huru man nu betraktar saken, så har Branting blivit bönhörd över hövan. Ty nog hade det varit alldeles tillräckligt, ifall herr Hellberg har tagit intryck av herr Branting, att han då åtminstone hade stannat på samma punkt som herr Branting stod på.

Jag har sett många tragiska moment under mitt snart sextioåriga liv, men aldrig har jag dock bevitnat något mera tragiskt, än att dessa gamla radikaler, som hela sitt liv kämpat för ett radikalt ideal, innan de få nöjet att lämna det jordiska falla ifrån, tappa bort sig själva och hänga i luften på det sätt, som liberalismens förespråkare här i dag göra. Om någonting anser jag detta vara ett för hårt straff, men à la bonne heure, det är herr Hellbergs ensak.

Det skulle emellertid intressera mig att veta, varför de nuvarande liberala representanterna och framför allt herr Hellberg med deras liberala sinne- och känsla för svenska folkets trygghet och allt annat vackert tal, varför de med hänsynstagande till allt detta icke anse sig kunna gå med på ett militär-

*Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)*

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

försvar av den omfattning och med de kostnader, som utskottet föreslagit. Ty vad innebär egentligen ett bifall till utskottets förslag? Jo, i sig innebär det egentligen, att man går tillbaka till förhållandena sådana de vero vid tidpunkten 1911—1912. Jag minnes mycket väl, när liberalernas dåvarande ledare, herr Karl Staaff, höll sitt stora anförande under remissdebatten år 1911 och förklarade, att högerns militärpolitik och de utgifter, som densamma åsamkat Sverige, vore fullkomligt omöjliga att i längden bära. Det var den liberala regeringens *raison d'être*, när den kom till makten, att åstadkomma en nedskrivning av de militära utgifterna. Att det icke blev en nedskrivning utan i stället en förhöjning, ja, det är ett av dessa tragiska moment i liberalismens historia, som vi fått bevittna. Men i alla fall, nog förefaller det mig märkvärdigt, att liberalerna i dag icke anse ett militärförslag vara till fyllest som i sak innebär detsamma, som det liberala partiets ledare år 1911 förklarade vara så ekonomiskt betungande, att det vore omöjligt för det svenska folket att i längden bära det. Jag undrar, vad den store liberala ledaren, herr Staaff, skulle sagt i dag, om han fått höra lärjungen, herr Hellberg, uttala sig på detta sätt. Jag tror, att det är lyckligt, att han icke fått bevittna detta sorgliga moment.

Jag skall nu icke längre uppehålla mig vid liberalerna, ty de äro ju i utdöende, men en sak i utdöende kan ju också ställa till oro i världen, innan den kommit bort.

Beträffande min ställning till föreliggande förslag kan jag, såsom jag nyss nämnt, erinra om vad jag i detta avseende uttalade förra året och när den kungl. propositionen remitterades. Jag skulle till de borgerliga partierna, enkannerligen icke minst högern och dess ledare herr Trygger, vilja säga, att jag tycker, att de icke äro taktiskt kloka. Jag förstår visserligen, att ni icke utan vidare kunna godtaga ett förslag, som framlagts av en socialdemokratisk regering, det må vara aldrig så bra ur försvarsteknisk synpunkt, enär den politiska taktiken förbjuder att utan vidare anamma någonting, som kommer från annat håll. Men när man, såsom nu har skett, för det första sätter igång med denna primitiva agitation med dessa medel, som vi alla känna till, för att åstadkomma en upphetsning överallt bland folket, och därtill i dag hotar med någonting om att, ifall det här kommer att inträffa, torde de, som nu äro med om att besluta det, komma att sopas bort, eller när man i högerns speciala organ, Nya Dagligt Allehanda, i dag talar om den svarta lista, på vilken deras namn stå, som bära ansvaret för förslaget, då få herrarna ursäktas, att jag tycker ni äro för naivt barnsliga. Om ni vore kloka, så skulle ni erkänna vad som ligger i detta. Vad har inträffat? Jo, det har inträffat, att det socialdemokratiska partiet här knäsatt ett militärt försvar, som en hel del av gångna tiders liberaler och bonderepresentanter och andra skulle ansett vara fullkomligt vansinnigt i fråga om omfattning och kostnader. Det har påtagit sig ansvaret för ett militärväsendes tillkomst, men inte bara det, utan även för dess vidare utbyggande, ty jag har fullkomligt på känn, att om detta utskottsförslag blir av riksdagen antaget, skall det inte dröja mer än ett år, förrän man kommer att påpeka: Ja, där se ni uppenbart, vilka luckor det finnes i detta förslag, det måste utbyggas här och det måste utbyggas där. Och jag föreställer mig, att det inte skall lyckas för en socialdemokratisk regering, även om den ville lägga ner all sin energi därpå, att förhindra, att en sådan utbyggnad kommer till stånd, så att den siffra, som vi i dag anger till 107 miljoner, antagligen, åtminstone om högern uppträder något så när taktiskt klokt, om något år kommer att springa upp till 120 miljoner.

Det socialdemokratiska partiet har vidare inte bara åtagit sig att knäsetta det borgerliga försvarsväsendet till värn för det borgerliga samhället och

taga ansvaret därför, utan det har också i detta militärförslag för första gången accepterat, att militären får ingripa även vid inre oroligheter, en sak, som socialdemokratien alltid tidigare bekämpat i alla dess former. Tycker ni inte ändå, att detta är så pass långt gående eftergifter från det hållet, att det skulle förtjäna litet bättre bemötande? Herregud, jag talar naturligtvis inte av medömkan för regeringen, för det finnes det ingen anledning till, men jag vill framhålla detta för att bevisa, hur riktigt jag haft, då jag påpekat, att man från arbetarrepresentanternas sida skall utgå ifrån, att man aldrig någonsin kan tillfredsställa t. ex. vår tids höger därför att allt sådant medför endast, att den egna positionen försvagas, under det att motståndarens position stärkes. Men, som sagt, nog tycker jag, att den nuvarande regeringen och regeringspartiet böra ha fått tillräckligt belägg för, att alla försök att tillfredsställa de borgerliga partierna äro omöjliga, om man också gör aldrig så stora eftergifter. Och den lärdomen bör, om den rätt uppfattas inom regeringspartiet, ge detta något att tänka på.

För min personliga del har jag nu den uppfattningen, som förresten socialismen haft under alla skeden — jag skall i korthet angiva den, ehuru det kunde vara onödigt, då jag deklarerat den många gånger förut — att det inte är arbetarklassens historiska uppgift att taga hand om det kapitalistiska samhället, fortsätt att leda det, bevaka dess intressen och ordna dess militärväsen, utan arbetarklassen har en annan historisk uppgift att fylla. Eftersom herr Hellberg i Karlstad talade om dem, som här vilja lägga vårt land värnlöst för främmande inkräktare — jag misstänker, att han hade en liten tanke åt mitt håll — så skulle jag vilja säga honom, att han inte skall inbilla sig, att jag och mina meningsfränder äro sådana klemiga människor, att vi, om den dagen kommer, då vi anse, att vi verkligen ha något att försvara, och då förhållandena äro sådana, att folkets breda lager på allvar och i verkligheten blivit herrar i eget hus, då utan vidare låta t. ex. en reaktionär kontingent, vare sig från vårt eget land eller utifrån, komma in i landet för att förstöra vad vi åstadkommit. Man skall inte inbilla sig, att vi äro sådana får, att vi låta detta ske. Men vad vi anse är, att vi inte ha någon anledning att träda i breschen för upprätthållande av den nuvarande kapitalistiska samhällsordningen, vare sig i vårt land eller i andra länder. Och när man här talar om dessa orolelement och detta explosiva stoff, som finnes i världen, så kan det vara skäl att erinra om, att det explosiva stoffet heter för det första militärrustningar och militärgalenskap och för det andra det privata kapitallets allenarådande i alla länder, vilket ger upphov till expansionsteorier och i tidernas längd skaffar ihop tillräckligt mycket stoff för att det skall explodera.

Med dessa utgångspunkter är det klart, att jag inte har anledning att avsluta mig till vare sig högerens förslag, herr Hellbergs förslag eller utskottets förslag, ty i princip är det samma sak. Det är bara den skillnaden, att man prutat några miljoner. Jag kommer i stället att yrka bifall till det förslag, som innefattas i den av herr Samuelsson m. fl. i andra kammaren väckta motionen. Till förebyggande av varje missförstånd skall jag emellertid be att få tillägga, då jag givetvis förstår, att detta förslag utan vidare kommer att utvoterats, att jag med hänsyn till frågans nuvarande läge kommer att handla efter den gamla goda satsen, att av två eller flera onda ting väljer man det minst onda. Och då jag föreställer mig, att utskottsförslaget är det minst onda av de förslag, som kunna ifrågakomma i det slutliga avgörandet, så kommer jag vid sådant förhållande att avge min röst för det förslaget.

Herr Pers: Herr talman! Västmanlands regemente hör till dem, som komma att indragas, ifall utskottsförslaget blir antaget av riksdagen. När det i

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

tal och skrift har ordats om, att regementena ha en stark rot i folkets uppfattning, så är jag i tillfälle att verifiera en sådan utsago. Man behöver inte röra sig i Västerås eller dess omnejd särdeles länge, förrän man finner spontana uttryck för den samkänsla, som befolkningen har med sitt gamla regemente. Det är inte bara en ytlig känslsak, utan samkänslan för regementet har, såsom jag uppfattat den, ett oreflekterat samband i den trygghet, som vårt folk anknuter till vårt militära försvar och som har sitt närmaste uttryck i ortens regemente.

Emellertid tror jag att västmanlänningarna, med den utpräglade lojalitet, som är ett av deras framträdande karaktärsdrag, skulle ha funnit sig i att regementet indroges, om de kunde känna sig övertygade om, att indragningen är fotad på objektiva grunder och att de inte ha blivit föremål för indragning på grund av en tillfällighet eller en godtycklighet. Det har som bekant inom försvarsrevisionen på sin tid uttalats, att Västmanlands regemente borde bibehållas, under det att Hälsinge regemente borde träda tillbaka. Jämförelsen mellan dessa två regementen har alltså framträtt osökt. Emellertid har ingendera av förläggningsplatserna blivit helt indragen. Hälsinge regemente bibehålles av utskottet, men Västmanlands regementes etablissemang får en flygkår, visserligen en rätt fåtalig kår, men som dock sålunda gör, att regementets etablissemang blir delvis upptaget, varigenom detsamma sannolikt inte kan apteras för andra ändamål. När utskottet har gått in för sparsamhet, framför allt sparsamhet i anordningarna, så svar denna anordning mot denna grundsats, ty man måste nu på båda hållen ha organisation, man måste ha förplägnadsförråd, vakt och administration.

Västerås stad hade vid regementets förläggande dit från Salbohed betydande utgifter för att avrunda det markområde, som regementet behövde. Det är ett område på 400 tunnland jord, som staden kunde ha anspråk på att återfå, när regementet indrages, men genom flygkårens förläggning dit behöves naturligtvis marken i rätt stor utsträckning för dess räkning, varför staden icke kan beräkna att återfå denna värdefulla mark. Utskottet har i det här fallet begagnat sig av ungefär samma metod, som en del resande lär göra. Man belägger med någon reseffekt en plats och sätter sig på en annan, för att på det sättet kunna under resan betala för en plats och disponera två.

Vad de militära grunderna beträffar utgör ju Västerås genom reservkraftstationen på linjen Trollhättan—Älvkarleby en mycket ömtålig och viktig punkt. Likaså ha de stora industrierna anordnats för att vid krigstillfälle tillgodose krigets behov, ytterligare en mycket viktig sak, och likaså kommer ju den flygverkstad, som förlägges där, att också vara av stor betydelse. Med detta för ögonen finner man det ganska underligt, att regementet drages in, att detta gamla regemente skall försvinna. Man finner sig inte ha fått tillräcklig grund för en sådan åtgärd.

Jag hade för avsikt att under ärendets fortsatta behandling i kammaren yrka på bibehållande av Västmanlands regemente och i stället indragning av Hälsinge regemente, men talmannen har förklarat sig förhindrad att framställa proposition på det sättet och i den utsträckningen. Det är då givet, att herr Hellbergs reservation, som upptager Västmanlands regemente, tilltalar mig alldeles särskilt.

Men det är också givet, att mitt votum i frågan icke kommer att bestämmas av en sådan detalj. Det måste ledsagas av större synpunkter. Jag får då säga, att jag inte kan dela den lidelse och den uppskruvade känsla, som förnimmes på åtskilliga håll vid betraktandet av den föreliggande frågan. Det förefaller mig vara onaturligt att, som man nu särskilt på högerhåll gör, gå upp i samma diskant som 1914. Våra partier ha dock kommit varandra åtskilligt närmare under dessa elva år, som ha förgått sedan den tiden. Herr

Tryggers regering i fjol sänkte sig från sina anspråk högst betydligt nedåt. Den regering, som nu sitter, har däremot höjt sig högst betydligt uppåt. Det har av en föregående talare här poängterats ganska skarpt, att det inte är så mycket som skiljer. Det, som skiljer, framstår störst och mest för dem, som sköta närstriden, men de, som inte känna sig så engagerade i närstriden, ha som sagt, kommit så nära varandra, att man inte behöver ta så hårt på saken som sker. Relativiteten framträder i mycket hög grad, när man kastar en blick på utgångspunkterna för högern 1914 och för socialdemokraterna från den tiden, när de först krävde »inte en man och inte ett öre åt militarismen».

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

Men det är annat som skiljer och som skiljer lika mycket som förut. Herr Trygger anlade i sitt stora anförande vid början av denna diskussion vissa synpunkter, som visa, vad det är som skiljer. Han skildrade den utveckling, som vi ha genomgått under de sista åren, de okloka lagstiftningsåtgärderna, som betänkligt undergräva förtroendet för framtiden, den minskade arbetstiden, den ökade konsumtionen, även lyxkonsumtionen, som sprider sig bland stora delar av befolkningen. Han pekade på de stora utgifterna för undervisningsväsendet, för sjukvården och för en hel del sådana saker, som vi under den sista tiden ha kostat på oss ganska mycket mer än förut. Detta ställde han som bakgrund för en utveckling, som hade utmynnat i denna minskning av försvarsbördorna. Han reagerade mot denna utveckling, och reaktionen mot denna utveckling fick i hans framställning liksom sitt kraftuttryck i den anpassning av försvarsbördorna, som han urgerade. Där har närmandet, till synes åtminstone, inte skett så mycket nu, men jag tror, att herr Trygger såg på de där förhållandena helt annorlunda för ett år sedan. Han kände sig då mera solidarisk med den utveckling, som skedde, när han talade för att infånga hjälp att genomföra sitt härordningsförslag, och med rätta var han vid det tillfället en samlingens man. Nu har han dragit sig tillbaka från denna position, och han är långt mera sig själv nu, än han var för ett år sedan. Han ställer i utsikt, att en bearbetad folkopinion skall inte blott rätta till vad som nu, enligt hans åsikt, vrides på tok i militärfrågan, utan den skall taga med sig åtskilligt annat av dessa vad jag kallar framsteg, som han refererade i sitt anförande, men som han fann vara besvärliga.

Det är detta, som kanske är kärnan av vad vi syssla med under dessa dagar. För oss, åtminstone för mig, vill jag säga, att när denna tavla, denna utveckling, som man tager avstånd ifrån och som högern av alla krafter har bekämpat, rullas upp, så känner jag mig långt mera solidarisk med den syn på saken, som har utvecklats från regeringsbanken och av herr Carl Gustaf Ekman. Jag säger det ärligt och uppriktigt; jag känner mig soldarisk med den utveckling, som vi ha bevittnat under de sista, låt oss säga, femton åren, och jag vill bidra därtill genom att nu skänka dessa folkklasser det förtroende, som de förtjäna genom att ha deltagit i detta arbete, ty jag säger mig, att denna utveckling dock har varit en lycka för vårt folk. Det är sant, att de pengar, som ha inhändigats, den välmåga, som har tillkommit och som herr Trygger, jag tror säkert med glädje, sade sig ha iakttagit, när han reste i vårt land, det är sant, att denna välmåga av många kan ha begagnats på ett oförståndigt sätt. Kaffe, tobak och sprit användas säkerligen i långt större utsträckning än vad som är behövt och hälsosamt, men detta hindras inte genom att vi lämna militärväsendet långt mera pengar eller genom att vi gå tillbaka från den utveckling, som vi ha varit inne på. Det kommer alltid att finnas oförståndiga människor. Vår plikt är att motarbeta oförståndet. Vår plikt är att försöka resa upp vår nation och göra den bättre i dessa avseenden.

Det förundrar mig särskilt, när skolans och kulturbudgetens utgifter fram-

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

ställas såsom en utveckling, som tillkommer i konkurrens med militärväsendet, med utbildningen för landets försvar. Jag tror, att detta är ett stort fel. En kunnig nation, en ungdom, som har fått fostran i goda skolor, en ungdom, som är vaken och intelligent, ett folk, som har en god fysisk omvårdnad, som kan vårda sin hälsa och taga vara på sig självt, dessa båda saker, intelligens och god kroppsvård, det är saker, som i allra högsta grad befrämja ett folks möjlighet att försvara sig och att i olika situationer reda sig. Det är inte bara den enskilda individen, som i ett nutida krig måste reda sig själv och med intelligent kraft taga vara på möjligheterna i terrängen och i striden, utan det gäller hela nationen, samhället. Ty vem vet, hur ett framtida krig, om ett sådant kommer, ser ut, varifrån angreppet kommer och var det kommer? Min övertygelse är, att vi även som nation måste improvisera i allra högsta grad, och då är en kunnig ungdom, ett kunnigt och duktigt folk av minst lika stor betydelse som en månads övningar mer eller mindre. Denna motsats bör sålunda inte finnas, och jag tror, att om man rätt tänker efter, så är det bäst att avstå från att frammana den.

Jag säger ännu en gång, det är inte stora belopp, som det tvistas om. Vår budget svänger på långt större belopp t. o. m. än mellan utskottsförslaget och högerreservanternas förslag. Men ännu mer framträder detta, om man ser på, vad som skiljer mellan herr Hellbergs reservation och utskottsförslaget. Skillnaden i värdet av en skörd för våra lantmän betyder mångdubbelt denna summa. En återhållsamhet i fråga om importen besparar oss lika mycket. Ja, jag tror t. o. m., att om systembolagen skulle dirigeras till att verkligen draga åt svältremmen i fråga om sprit, ifall man skulle tala om sådant, så kunde beloppet i fråga vinnas flera gånger under årens lopp.

Den som liksom jag gärna håller sig på den säkra sidan, finner i ett sådant läge, att herr Hellbergs förslag har åtskilligt, som tilltalar. Det ger litet mera, och det skulle kanske utgöra en liten dämmare för den vind, som högern säkerligen kommer att blåsa upp, hur vi än besluta i försvarsfrågan under dessa dagar. Om jag helt naturligt därvidlag tänker på möjligheten att återfå eller rädda Västmanlands regemente, så sker det dock kanske i ännu högre grad därför att jag däri ser en utsikt att få flottan något starkare, än vad den enligt utskottsförslaget skulle bli. Jag tror nämligen, att flottan kommer att få en allt större betydelse, en stigande betydelse. Jag tillhör dem, som hoppas, att inte ett krig skall drabba oss, men jag fruktar för störningar i Östersjön. Jag fruktar för störningar i vårt grannskap. Det är av vikt för oss att ha en ordentlig flotta. Men jag vill säga något mera, något som kanske förargar, men jag kan inte hjälpa det. Jag måste utsäga det vid ett sådant tillfälle som detta. Det rop, som ljuder till oss från Finland, må ibland vara obekvämt, och det har sådana former, att jag inte alltid kan gilla dem, men det är ett naturligt rop. Finland har varit förenat med oss i många hundra år. Det är intet av våra grannländer, som har fostrats så nära svenska folkets barm som finska folket, och det skulle vara emot naturen, om de i den ställning de stå inte skulle kasta oroliga blickar hit över Bottenhavet. När jag då betraktar försvarsfrågan i dess nuvarande läge, så är jag av den uppfattningen, att man inte bör taga till det minsta möjliga. Jag är ingen chauvinist. Jag tillåter mig säga, att jag anser, att uppgörelsen med Norge 1905 är kanske det mest lysande, som Sverige har utfört, men än mer — jag vill säga, att jag icke varit med om, att jag icke kunnat gilla Ålandsaktionen. Men jag reagerar mot den uppfattningen, som även fått sitt uttryck här i riksdagen, kanske icke så reflekterat, men i alla fall, att vi ej böra bry oss om våra grannar, att vi endast skola inrätta oss för att avvärja ett anfall mot oss. Ja, jag vill visst icke, att vi skola sluta försvarsförbund med någon av våra grannar, men vi ha en naturlig skyl-

dighet såsom det största folket i Norden att göra vad vi kunna för att stifta frid och rätt och främja rättfärdighet. Man är ej säker på vad som kan inträffa, och ur den synpunkten tror jag, att vi med fasthållande av en fredlig politik och med iakttagande av alla tidens tecken icke få lägga av stridsdräkten, förrän vi känna, att grannskapen äro säkrare än de äro nu.

Jag vill icke hava detta misstytt, men jag vill ha det som en förklaring till att jag i alla fall har vissa sympatier för att gå något högre än vad utskottsförslaget gör, och därvid ligga mina sympatier, som sagt, för den Hellsbergiska reservationen.

Då tiden nu var långt framskriden och många talare funnos anmälda, beslöts på hemställan av herr talmannen, att den fortsatta överläggningen i förevarande fråga skulle uppskjutas till morgondagens sammanträde.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 112, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ny definitiv löne-reglering för landshövdingarna och befattningshavare vid länsstyrelserna m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 115, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring under budgetåret 1925—1926 för viss personal inom den civila statsförvaltningen jämte i ämnet väckta motioner;

nr 116, i anledning av väckta motioner angående tillfällig löneförbättring för lärare vid folk- och småskolor samt högre folkskolor;

nr 117, i anledning av väckt motion angående tillfällig löneförbättring under budgetåret 1925—1926 för lärare vid statsunderstödda folkhögskolor;

nr 118, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till de kommunala mellanskolorna m. m. jämte vissa i ämnet väckta motioner;

nr 119, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till grunder för tillfällig löneförbättring under eklelesiastikåret 1925—1926 åt kyrkoherdar och komministrar i nyreglerade pastorat samt åt kontraktsprostar och vissa extra ordinarie präster;

nr 120, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring för viss personal vid livrustkammaren;

nr 121, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring åt nordiska museets personal;

nr 122, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag under riksstatsens åttonde huvudtitel till tillfälligt lönetillägg åt vissa vaktmästare;

nr 123, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag under riksstatsens åttonde huvudtitel till dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst; och

nr 125, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar rörande provisorisk löneförbättring för reservstatspersonalen samt i fråga om anslagen till arméns och marinens reservstater;

bankoutskottets utlåtande nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående löne- och pensionsreglering för befattningshavare vid rikets universitet samt karolinska mediko-kirurgiska institutet, i vad avser punkterna IV och V i föredragande departementschefens hemställan, jämte i ämnet väckta motioner;

andra lagutskottets utlåtande nr 33, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom m. m. dels ock i ämnet väckta motioner; samt

Ang. försvars-
väsendets
ordnande.
(Forts.)

jordbruksutskottets utlåtande nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till befrämjande av växtförädling m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 12.03 på natten.

In fidem
G. H. Berggren.
